ORI
891.51
Fir | Chr
58183
00058183

THE
ASIATIC SOCIETY OF BOMBAY
TOWN HALL, BOMBAY-400 023.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 16 January, 2016

CHRESTOMATHIA

SCHAHNAMIANA.

O 58183

IN USUM SCHOLARUM EDIDIT ANNOTATIONIBUS
ET GLOSSARIO LOCUPLETI INSTRUXIT

IOANNES AUGUSTUS VULLERS

PHILOSOPHIAE DOCTOR LITT. ORIENT. PRIVATIM DOCENS IN UNIVERSITATE
FRIDERICIA WILHELMIA RHENANA SOCIETATIS ASIATICAE
PARISIENSIS SODALIS.

BONNAE MDCCCXXXIII.
IMPENSIS T. HABICHTI.

TYPIS REGIIS.

Library of Congress
Catalog.

Auther - Firdawsi
Main Title - Chrestomathia
Schahnamiana
Published - Bonnae, 1833

ORI
891·51
Fir/chr
58183

00058183

VIRO PERILLUSTRI

A. W. A SCHLEGEL

DOCTRINA OMNIS GENERIS INSIGNI

INDICARUM LITTERARUM PRINCIPI

MAGISTRO ET FAUTORI SUO DILECTISSIMO

EX GRATISSIMI ANIMI SENSU

D. D. D.

EDITOR.

PRAEFATIO.

Quum ante hos duos annos in alma Universitate Fridericia Wilhelmia Rhenana Persicae linguae docendae munus primum susciperem, et qui Persicis litteris addiscendis strenuam operam navarent, auditores haud paucos me invenisse magnopere laetarer, in hoc totus incubui, ut discipulos et optima et facillima ratione Persarum sermonem docerem. Sed quam difficile sit, linguam peregrinam addiscere, si necessaria desint subsidia et adminicula, grammaticam dico et lexicon, optime novit, qui talibus auspiciis exotici sermonis cognitionem sibi comparaverit. Etenim lexica, quae habemus, Persica CASTELLI, MENINSKII et RICHARDSONII et rarissime deprehenduntur, et nimio pretio veneunt, quam ut adolescentes litterarum studiosi talem librum sibi comparare possint. Grammaticarum quidem maior est numerus, sed nulla, fateor, ita adornata, ut iis aliquatenus satisfaciat, quae nostro aevo merito a grammaticis postulantur. Quapropter iam ante duo de triginta annos

WILKENIUS, vir litterarum orientalium peritissimus, ut necessitati subveniret, scripsit *Institutiones* suas *ad fundamenta linguae Persicae*, quibus et *Chrestomathiam* et *Glossarium* adiunxit *). Quo in opere licet auctor grammaticam exhibuerit paulo breviorem, et quae e Persicis libris et editis et manuscriptis sunt excerpta, nonnunquam non satis accurate pertractaverit, tamen unicus est liber, qui tironibus in tanta lexicorum penuria commendari possit.

Quae quum ita sint, bene de Persicis litteris me meriturum sperabam, si nova Chrestomathia una cum glossario edenda harum litterarum studiosis succurrerem. Quod autem Chrestomathiam *Schahnamianam* scripserim, hoc est, quae maximam partem constat capitibus e Schahname excerptis, duabus potissimum rationibus factum est: primum, ut iuvenes ad legendum praeclarum istud Persicarum litterarum monumentum, Schahname dico, impellerem, deinde vero, ne Arabici sermonis ignari Arabicis verbis et locutionibus, quibus abundant fere omnes libri persice conscripti, a linguae Persicae studio deterrerentur. Constat enim, Ferdusii solius poema praestantissimum incorrupta sermonis integritate prae ceteris operibus maxime eminere, quum, qui post poetam vixere, Persarum scriptores non solum, quibus indigerent, vocabula

*) Institutiones ad fundamenta linguae Persicae cum Chrestomathia maximam partem ex auctoribus ineditis collecta et Glossario locupleti edidit Fr. Wilken Lips. 1805.

ex Arabicis sumerent, sed etiam omnes, quae placerent, voces et locutiones Arabicas Persico sermoni immiscerent, ita ut Arabicae linguae imperitus illorum scriptorum opera minime intelligere possit. Qua autem via et ratione tantum abest, ut Persicae linguae studiosos impediam, quo minus Arabicas litteras tractent, ut omnibus viribus illos horter, ut Arabicum sermonem, ad intelligendos Persarum libros maxime necessarium, perdiscere studeant.

Nec me reprehensum iri confido, quod in meam Chrestomathiam iam ab aliis edita receperim, ineditum autem nullum in illa inveniatur. Etsi enim, quantum in me est, enisus sim, ut codices Schahnamii ad certum quoddam tempus mihi commodarentur, tamen, quod ardentissime optaveram, adipisci haud potui; Parisiis autem, quum degerem, de excerptis e Schahname edendis nondum cogitavi. Ut igitur semel edita denuo typis mandarem, vi quasi coactus, illas tantum partes divulgandas curavi, quae aut nimis vitiose sunt editae, aut in libris rarissimis inveniuntur, ita ut omni fere ex parte ineditorum instar haberi possint.

Quod primo loco posui (p. 1 — 25.), fragmentum ex historia Alexandri magni, primum edidit WILKENIUS e duobus codicibus, qui Gottingae servantur in bibliotheca Academiae Georgiae Augustae *). Textum autem exhibent tam

*) V. Institut. ad fund. ling. Pers. p. 189 — 209. coll. praefat. p. VII. et VIII.

vitiosum et negligenter exaratum, ut sine aliorum codicum ope haec Chrestomathiae illius pars minime intelligi possit. Adiutus quorum codicum Parisiensium collatione, quam in proprium usum diligentissime institutam praeceptor meus dilectissimus SILV. DE SACY, quum Parisiis commorarer, benignissime mecum communicavit, fragmentum de integro facere studui, adiectis simul in margine annotationibus criticis et variis codicum lectionibus.

Secundum fragmentum (p. 26 — 70.), de Salsero, Sami filio, agens enarrat, quomodo infantem ob albos capillos primum a patre repudiatum et expositum, sed leaena et ave Simurg salvum et incolumem servatum, tandem pater, miseratione et poenitentia commotus, libentissimo animo denuo receperit, et haud multo post ad regem Minutschihr, iuvenis videndi desiderio flagrantem, adduxerit, a quo veste regia et donis pretiosissimis ornatus feudo solemni ritu donatus est. Quod, ut specimen esset editionis suae Schahnamii, WAHLIUS volumini quinto Fodinarum Orientis inseruit *), et non solum annotationibus, sed etiam versione germanicis versibus conscripta instruxit. Usus est codice suo veteri cum aliis manuscriptis collato **). Sed licet in textu emendando ma-

*) V. Fundgruben des Orients Tom. V. p. 233 — 264. et p. 351 — 389.

**) De quo plura in Fundgrub. des Orients Tom. V. p. 109. et 110.

gnam operam et diligentiam adhibuerit, saepius tamen versus non intelligens falsas lectiones veris praetulit, aut metrum neglexit, aut reiectis genuinis versibus spurios recepit. Idem fragmentum legitur in editione Schahnamii, quae Calcuttae prodiit *), sed emendatius et maiori cura pertractatum. Ex duabus hisce fragmenti editionibus, diligentissime inter se comparatis, nova mea orta est editio, in qua quid praestitum sit, optime intelligitur ex variis utriusque editionis lectionibus, quae in commentario nostro critico recensentur **), accurate examinatis et cum textu nostro comparatis.

Tertium fragmentum (p. 71 — 86.) de libro fabularum, Calila et Dimna inscripto, agens, quum praeceptor meus summe venerandus SILV. DE SACY ad quatuor codices diligentissime editum primum in lucem protulerit ***), integrum fere et immutatum in Chrestomathiam recepi.

Ultimo loco alius carminis epici specimen ponere placuit, Schahnamio, quod ad stilum et sermonis integritatem attinet, simillimi. Poema inscriptum est *Barsuname* (برزونامه) i. e. liber de Barsuo, quia Barsui, Persarum herois, Ru-

*) The Schah Namu, Calcutt. 1811. vol. I. p. 149—167.

**) Quam in notis criticis huius fragmenti invenies, locutio *vulgaris lectio*, e Wahlii annotationibus desumta, intelligenda est de communi aliorum codicum lectione, ab illa, quam Wahlii codex offert, diversa. Quae quidem appellatio, etsi a re aliena mihi videbatur, tamen nil mutare volui.

***) V. Notices et Extraits des Manuscrits etc. Tom. X. p. 140 — 153.

stemi nepotis, fata et res gestas sexaginta circiter mille versibus celebrat. De carminis auctore et tempore, quo scriptum est, nil certi se dicere posse contendit G. L. KOSEGARTENUS, qui primus hancce Barsunamii particulam e codice Parisiensi in Fodinis Orientis excusam versibus germanicis reddidit *). Textus coniecturis emendandi haud raro occasio mihi obvenit, quum KOSEGARTENUS non solum vitia quaedam corrigenda reliquerit, sed etiam saepe contra metrum peccaverit.

Ad metrum quod attinet, unum idemque in omnibus utriusque poematis epici fragmentis invenitur, scil. *Bacchiacum*, Arabice متقارب *coniunctum* appellatum, quo Persae saepissime, Arabes rarius utuntur. Pedes sunt Bacchii, excepto quarto i. e. ultimo utriusque hemistichii pede, qui in Iambum est decurtatus **), ut schema sit

v — — | v — — | v — — | v —
v — — | v — — | v — — | v —

Quod sequitur Chrestomathiae nostrae *Glossarium Persico-Latinum*, ut maiori sit discipulis usui et utilitati, complectitur etiam omnia alius fragmenti vocabula, quod e Schahnamio excerptum primum edidit IUL. MOHL in libello, cui titulus est: *Fragmens relatifs à la Religion*

*) V. Fundgrub. des Orients Tom. V. p. 309 — 325.

**) V. plura de hoc metro in FREITAGII Darstellung der arabischen Verskunst p. 128. 141. et 280. et GLADWINI Dissertations on the Rhetoric, Prosody and Rhyme of the Persians. p. 81. et 87.

de Zoroastre, extraits des manuscrits Persans de la bibliothèque du Roi. Paris 1829 *).

In quo elaborando summis viribus contendi, ut vocum significationes, ex ipsis fontibus diligentissime haustas, quantum in glossario fieri potest, ad praecepta logica optime digererem earumque auctoritatem locorum delectu haud spernendo semper firmarem. A more usu recepto, vocabula Persica secundum litterarum ordinem disponendi, recedens, etymologicum ordinem ea potissimum ratione praetuli, ut Persicae linguae studiosi, derivata cum verbis primitivis uno quasi intuitu videntes **), interiorem sermonis structuram et conformationem magis cognoscerent, atque singula vocabula facilius memoriae tradere possent. Hoc igitur consilio verbis simplicibus subiuncta sunt verba cum praepositionibus composita et quae ab illis derivantur nomina et adiectiva; vocabula autem, quorum origo incerta aut ambigua mihi videbatur, litterarum ordine explicata invenies. Voces ex duobus aut pluribus vocabu-

*) Idem liber germanice versus et annotationibus a nobis instructus prodiit paulo post sic inscriptus: Fragmente über die Religion des Zoroaster, aus dem Persischen übersetzt und mit einem ausführlichen Commentar versehen, nebst dem Leben des Ferdusi aus Dauletschah's Biographieen der Dichter. Mit einem Vorworte von Hrn. Prof. Windischmann. Bonn 1831.

**) Derivata typis minusculis a primitivis in Glossario sunt distincta.

lis compositas, quum *separatim* exhibitas tirones saepissime turbare expertus sciam, atque impedire, quo minus Persarum opera recte intelligant, et in textu et in glossario fere semper *uno* vocabulo conscribere placuit. Talia composita in lexico nostro, prout primum sese obtulerint, modo sub prima vocis compositae parte sunt disposita, modo sub altera. Denique verba Arabica, ne cum Persicis confunderentur, littera *a.* praeposita semper distinximus.

Praeterea et novam viam in quaerendis Persici sermonis verborum originibus sum ingressus. Quum enim Sanscritam linguam et Persicam sorores esse existiment, qui utriusque sermonis cognitione excellunt, Persici vocabuli formam primitivam, ex Indico idiomate petitam, ubi fieri potuit, semper adieci *). Quod quam difficile sit, satis apparet, quum leges, quas sequi oportet in comparandis utriusque linguae vocabulis, nondum sint bene constitutae. Quare lectorem benevolum rogatum volo, ut hunc exiguum conatum minime perfectum et absolutum habeat, sed potius speciminis loco accipiat, quo Persicarum litterarum studiosi, adhibito Indorum sermone, ad indagandas verborum origines magis magisque impellerentur.

*) Saepius in Persicis vocabulis, praeter formam sanscritam primitivam, aliud quoddam incrementum, haud satis notum, latere videtur, quod littera *y* indicabitur ex. gr. voc. درخت quod ex sanscrito themate रुह् et particula quadam affixa constare videtur.

In extremo libro, ne operis moles nimis accresceret, paucos tantum locos eosque difficillimos explicare studui.

Atque haec quidem hactenus. Restat, ut praedicem summam REGIS Borussorum augustissimi munificentiam et liberalitatem, qua Chrestomathiae typis imprimendae facultas mihi concessa est. Non enim solum ad edendum hunc librum Persicis typis regia munificentia instructa est bibliotheca nostra academica, sed etiam, qui res sacras et scholasticas administrat, summus senatus, viginti exemplaria se emturum professus, in hoc opere perficiendo benignissime me adiuvit. Gratiae porro agendae sunt praeceptori meo pie semper colendo SILV. DE SACY, qui versuum quorundam difficilium et interpretationem et lectionis varietatem, e codicibus et Schahnamii editione Calcuttensi Macani Turneri diligenter erutam, libentissimo animo mecum communicavit. CHRIST. LASSENI quoque, amici doctissimi, in comparandis Sanscritis et Persicis vocabulis auxilium et adiumentum, sponte mihi oblatum, grata semper memoria prosequar. Postremo ut hocce opusculum tironibus commodo sit, et Persicarum litterarum studium et iuvet et augeat, etiam atque etiam opto.

Scribebam in Universitate Fridericia Wilhelmia Rhenana, Idibus Ianuariis MDCCCXXXIII.

IOANN. AUG. VULLERS.

I.

رفتن اسکندر رومی پیش دارا

ORI 9 TZ 891-51 Fir/ch6 5883

دارا که لشکر زروم
آمد برین مرزوبوم [1]
برسم زاصطخر چندان سپاه
که از نیزه [2] بر باد، بر بست [3] راه
همیداشت از پارس آهنک روم
کز ایران گذارد بآباد بوم [4]
چو آورد لشکر به پیش فرات
شمار سپه بود بیش از بنات، [5]
بگرد لب آب لشکر کشید

1) Cod. Par.: نیامد برین مرز آباد بوم 2) Wilk. کز انبوه 3) W. نست 4) Ita recte Cod. Gott., consentit C. P. excepto بآباد, pro quo male زآباد scriptum video. W. که راند سپه‌را باد بوم false et contra metrum. 5) Sensus: „Numerus exercitus maior erat, quam commeatus". C. P. ثبات.

زجوشن [6] کسی آب دریا ندید
سکندر چو بشنید کامد سپاه
پذیره شدن‌را به پیمود راه
میان دو لشکر دو فرسنگ ماند
سکندر جهاندیدگانرا [7] بخواند
زهر گونه باوی سخن [8] راندند
سخنهای دارا برو خواندند
چو سیر آمد از گفتن [9] رهنمای
چنین گفت کاکنون جز این نیست رای
که من چون رسولی شوم پیش او
همی [10] بر گرایم کم وبیش او
کمر خواست پر گوهر [11] شاهوار
یکی خسروی جامهٔ زرنگار
یکی بارهٔ خوب [12] زرین‌ستام
بزرین [13] اندرون تیغ زرین‌نیام

6) W. زجوشش. 7) C. G. گرانمایگانرا. 8) Pro سخن W. همی. 9) W. شیر آمد از گفته. 10) W. et C. G. همه. 11) C. G. et P. بر مایهٔ. 12) W. ببردند بالای. 13) W. به بر.

سواری ده از رومیان بر گزید
که گویند ودانند گفت وشنید
زلشکر بیامد سپیده دمان
خود ونام بردار ده بخردان [14]
چو آمد بنزدیك [15] دارا فراز
پیاده شد وبرد پیشش نماز
جهاندار دارا مر اورا بخواند
بپرسید ونزدیک گاهش [16] نشاند
همه [17] نامداران فرو ماندند
برو در [18] نهان آفرین خواندند
زدیدار واز فر وفرهنگ [19] اوی
زبالای وز شاه [20] وآهنگ [21] اوی
همان که چو [22] بنشست بر پای خاست
پیام سکندر بیاراست راست

14) C. P. ترجمان W. vitiose خور ونامبر وازده زخمان. 15) W. نزدیک contra metr. 16) C. G. وبر بزمگاهش. 17) C. G. همان. 18) W. بنز. 19) Sic ex coniectura. W. واز فرو وهنگ C. G. واز فرهنگ C. P. وز فره Al. C. P. ازو فر وفرهنگ. 20) W. شاخ. 21) C. G. اورنگ. 22) W. همانکه omisso چو.

نخست آفرین کرد بر شهریار
که جاوید بادا [23] سر تاجدار
سکندر چنین گفت کای نیکنام
بگیتی بهر جای گسترده کام
مرا آرزو نیست با شاه جنگ
نه بر [24] بوم ایران گرفتن درنگ [25]
بر آنم که اندر زمین اندکی
بگردم به بینم جهانرا یکی
همه راستی خواهم ونیکوئی
بویژه که سالار ایران توئی
اگر خاک [26] داری تو از من دریغ
نشاید بریدن هوارا بتیغ [27]
چنین با سپاه آمدی پیش من

23) W. باد این C. P. بادا ازین تاجدار. 24) W. در.
25) C. P. زرنگ quod inter alia secundum Castellum et significat *magnitudo, dignitatis amplitudo*; quae quidem notio huc maxime quadrat, sed quum sola nitatur Golii auctoritate, in textum hoc vocabulum recipere non ausus sum.
26) C. P. مال. 27) W. نشاید هوارا سپردن به مبغ. C. G. نشاید سپردن هوارا چو مبغ.

نه آنکه از کم واز[28] بیش من
چو رزم آوری با تو رزم آورم
ازین بوم بی جنگ بر نگذرم
گزین کن[29] یکی روزگار نبرد
بدین[30] باش وزین[31] آرزو بر مگرد
که من سر نپیچم زجنگ سران
وگر چند باشد سپاهی[32] گران
چو دارا بدید آن دل ورای او
سخن گفتن فر وبالای او
تو گفتی که داراست بر تخت عاج
ابا باره وفر وبا طوق[33] وتاج
بدو گفت نام ونژاد تو چیست
که با فر وبخت نشان تو کیست[34]

28) W. از رای وکم. C. G. از راه وکم. C. P. از کم وز sed scripsi واز ob metrum. 29) Sic uterque Cod. Par. — W. کرین vitiose. 30) W. et C. P. بزین. 31) W. واز. 32) C. G. وگر جنگ باشد سپه بی. 33) W. باره وطوق وبا فر. C. P. وفر وزرین تاج. 34) W. که بر چهرهء تو نشان کیست. C. G. که با فر وبادت نشان تو کیست. C. P. که با فر وبا الت

از اندازهٔ کهتران برتری
من ایدون گمانم که اسکندری
بدین فر وبالا وگفتار وچهر[35]
مگر تخت را پروریدت سپهر
چنین داد پاسخ که این کس[36] نکرد
نه در آشتی ونه اندر نبرد
نه گویندگان بر درش[37] کمترند
که[38] بر تارك بخردان[39] افسرند
چنان شهریار چنان انجمن[40]
کجا خود پیام آرد از خویشتن[41]
سکندر نه زین مایه دارد[42] خرد
که از راه پیشینگان بگذرد
پیام سپهبد بدین گونه[43] داد

که بر فر وساخت نشان کسی. Al. C. P. نشان تو کیست است. Scripsi وبخت ex coniect. sensu: „*nam quis tibi gloria et fortuna similis est.*“ 35) C. P. وگفتار مهر. 36) W. کس این ord. inverso. 37) W. پرورش. 38) C. P. نه male. 39) C. P. افسران. 40) W. شهریاری انجمن contra metrum. 41) In al. Codd. hemist. 73. et 74. inverso ordine leguntur. 42) W. دار. 43) W. سپهداران چونیها.

بگفتم بشاه آنچه [44] او کرد یاد
بیاراستندش یکی جایگاه
چنان چون بود درخور پیشگاه [45]
سپهدار ایران چو بنهاد خوان [46]
بسالار فرمود کورا بخوان
فرستادهرا در زمان خواندند
بجای [47] رسولانش بنشاندند
چو نان خورده شد مجلس آراستند
می ورود [48] رامشگران خواستند
سکندر چو خوردی می خوش گوار
نهادی سبک جامرا در کنار
چنین تا می [49] وجام چندی [50] بگشت
نهادن [51] زاندازه اندر گذشت
دهنده بیامد بدارا وگفت

44) C. P. بگفتم همه هرچه. 45) W. بارگاه. 46) W. هم اندر زمان چونکه بنهاد خوان. Al. C. P. جوبها جوان. 47) C. P. بخوان. Quatuor hemistichia 81. 82. 83 et 84 desunt in uno C. G. 48) C. P. خوان W. وجام. 49) C. P. چنان نان. Al. C. P. چنین نامی. 50) W. چندین. 51) C. G. نهادند.

که رومی شد امروز با [52] جام جفت
بفرمود تا زو بپرسید [53] شاه
که جام نبیذ [54] از چه داری [55] نگاه
بدو گفت ساقی که ای شاه‌فش
چه داری همی [56] جام زرین بکش
سکندر چنین داد پاسخ که جام
فرستاده‌را باشد ای نیک‌نام [57]
کز آئین چنین است وز رسم راه [58]
بهر جام زرین سوی گنج شاه
بخندید از آئین او شهریار
یکی جام پر گوهر شاهوار
بفرمود تا بر کفش بر نهند [59]
یکی سرخ یاقوت بر سر نهند

52) W. جام omisso با. 53) W. پرسید contra metrum. 54) W. بیند. C. P. نبیذار چه sed leg. sine dubio نبیذ از. 55) W. دارد. 56) W. همین. 57) C. P. شادکام. 58) W. کز آئین ایران چنین است وراه. C. G. کز آئین ایران جز این نیست راه. 59) W. کفش نهند contra metr. C. G. تا کفش پا بر نهند.

هم اندر زمان بازخواهان روم
کجا رفته بودند زین مرزبوم
زخانه بدان[60] بزمگاه آمدند
خرامان بنزدیک شاه آمدند
فرستاده روی سکندر بدید
وبر[61] شاه رفت آفرین گسترید
بدو گفت کین قیصر[62] اسکندرست
که بر[63] تخت وبا گرز وبا افسرست
بدانگه که مارا بفرمود شاه
که رفتیم[64] نزدیک او باژ خواه
بر آشفت مارا بدان[65] خوار کرد
بگفتار با شاه پیکار کرد
چو از پادشاهیش[66] بگریختیم[67]

60) W. زیران در آن. C. G. زخانه برین. Scripsi بدان pro vitioso یلان quod offert C. P. 61) W. بر contra metr. 62) C. G. et P. مهتر. 63) W. et C. P. با. 64) W. برفتم. C. P. برفتیم. 65) W. همه. 66) W. et C. P. leg. پادشاهش sed scripsi پادشاهیش ex coniect. metro id flagitante. 67) W. بگریختم.

شب تیره اسبان بر انگیختنیم [68]
ندیدیم مانندهٔ او بروم
دلیر آمدست او بدین [69] مرزوبوم
یکی [70] بر گراید سپاه ترا
همان گنج وتخت وکلاه ترا
چو گفت فرستاده بشنید شاه
فزون کرد سوی سکندر نگاه
سکندر بدانست کاندر [71] نهان
چنین گفت [72] با شهریار جهان
همیبود تا تیره تر گشت روز
سوی باختر گشت گیتی فروز
بیامد بدهلیز [73] پرده سرای
دلاور باسب [74] اندر آورد پای
چنین گفت بان سواران خویش
بلند اختر ونامداران خویش
که مارا کنون جان باسپ اندرست

68) W. اسیبانرا بکیاختم. In cod. G. et P. desunt hemist. 117 et 118. 69) W. آبدست اندرین. 70) W. همی. 71) C. P. اندرو. 72) W. چه گفتند. 73) W. بیامدند هیبر. 74) W. با اسب contra metr.

چو سستی کند بادم آید [75] بدست
همه [76] بادپایان بر [77] انگیختند
زپیش جهاندار بگریختند
چو دارا سر افسر واو [78] ندید
بتاریکی [79] از چشم شد ناپدید [80]
نگهبان فرستاد هم در زمان [81]
بنزدیکی خیمهٔ بدگمان
چو رفتند پیدا دل رفته بود
که بخت چنان [82] پادشه خفته بود
پس او فرستاد دارا سوار [83]
دلیران وپرخاشجویان هزار
چو باد از پس او همی تاختند
شب تیره بر [84] راه نشناختند
طلایه بدیدند وگشتند [85] باز

75) W. باد باید. C. G. بادم باید. C. P. یاد ماند. 76) C. P. همی. 77) W. مرا. 78) W. سر او افسر او. C. P. سر وافسر او. 79) W. تبار یکی. 80) In C. G. des. hem. 135 — 138. 81) W. در ان. 82) C. G. نه چون بخت این. 83) C. P. چندان سوار. 84) W. بد. 85) C. P. گشتند.

نبد [86] سود جز رنج راه دراز
چو اسکندر آمد بپرده سرای
برفتند گردان رومی [87] زجای
بدیدند [88] شب شاهرا شادکام
به پیش اندرون پر گهر هست جام [89]
بگردان چنین گفت کاباد بید [90]
بدین فرخی فال ما شادبید [91]
که این جام دیروزی [92] جان ماست
سر اختران زیر فرمان ماست
هم از لشکرش بر گرفتم شمار
فراوان کم است از شنیدن سوار
همی [93] جنگرا تیغها بر کشید
وزین دشت هامون سر اندر کشید
چو در جنگ این تن باچنگ آوریم [94]

86) W. بند. 87) C. P. ورومی; sed رومی pro رومیان positum videtur. 88) W. ندیدند. 89) W. بر کهر چار جام. 90) W. اید. 91) C. P. فال باشد به بید. Pro فال C. G. زال. 92) W. پیروزی. 93) W. همه. 94) W. جنگ تن‌را برنج آورید.

از آن رنج شاهی[95] وگنج آوریم[96]
جهان آفریننده یار[97] منست
سر اختر[98] اندر کنار منست
بزرگان برو خواندند آفرین
که آباد بادا بقیصر زمین[99]
فدای تو بادا تن وجان ما
برینست جاوید پیمان ما
زشاهان که یارد بدین بار[100] تو
بمردی وبالا ودیدار تو
چو خورشید بر زد سر از پشت راغ[101]
زمین[102] شد بکردار روشن[103] چراغ
جهان چادر قیر از سر[104] گرفت
*جهاندار دارا سپه بر گرفت

95) W. شادی. 96) W. آورید. 97) W. بیار. 98) W. سر دولت. 99) Hunc vers. excipit alius in C. P.: چو نیکان برو آفرین خواندند که بادا بکامت سپهر بلند. 100) C. G. که باریدن یار. W. که بار وبدن یار. C. P. که با دیدن یار. 101) W. زاغ. 102) C. P. جهان. 103) W. زین. 104) W. جادر قریر سر. C. P. جادر قیرگون بر.

بیاورد لشکر برود [105] فرات
بهامون سپه بود بیش از بنات [106]
سکندر چو بشنید [107] کامد [108] سپاه
بزد کوس وآورد لشکر [109] براه
دو لشکر که آنرا [110] کرانه نبود
چو اسکندر اندر زمانه نبود
زشاه [111] وز گردان هر دو گروه
زمین همچو دریا برو گردکوه [112]
زخفتان واز خنجر هندوان
زاسب وز کوپال [113] وبرگستوان
دو رویه سپه بر کشیدند صف
زخنجر همییافت خرشید تف
به پیش سپاه آوریدند [114] پیل

105) W. زرود. C. P. بر آب. 106) Cod. Par. نبات. Al. C. P. ثبات vid. not. 5. 107) W. شنید sed scripsi بشنید ex coniect. metri causa. 108) C. G. et P. کاه. 109) C. G. et P. وآمد زلشکر. W. وآورد زلشکر. 110) W. کانرا. 111) W. زساز. C. G. زباز. 112) C. P. همچو درمانده شد راغ کوه. 113) C. P. زپشت وزبالا. W. زاسب وزبالای. 114) C. P. سپه بود زنده.

جهان شد بکردار دریای نیل
سواران جنگ از پس پیل [115] پیش
همه بر گرفته دل از جان خویش
تو گفتی هوا چون [116] خروشد [117] همی
زمین از خروشش بجوشد همی
زپس نالهٔ بوق [118] وهندی درای
همی مردرا [119] دل بر آمد زجای
از آواز اسپان وبانگ سران
چرنگیدن گرزهای گران
تو گفتی زمین کوه جنگی شدست
زگرد آسمان کوه زنگی [120] شدست
بیک هفته گردان وپرخاشجوی [121]
بروی اندر آورده بودند روی
بهشتم بر آمد [122] یکی تیره گرد
بدینسان [123] که خرشید شد لاجورد

115) W. جنکی بس وپیل. 116) C. P. هوا خون. 117) W. خرد شد vitiose. 118) W. نالهٔ نای. C. P. وبوق هندی. 119) W. خاکرا. 120) W. روی رنکی. 121) W. بر خاشجوی. 122) W. در آمد. 123) W. et C. P. بر آنسان.

بپوشید دیدار ایران‌سپاه [124]
ندیدند جز خاک آوردگاه
جهاندار دارا به پیچید [125] روی [126]
گریزان همی رفت پرخاش‌جوی [127]
بزود [128] فرات اندر آمد سپاه
گریزان برفتند از آن رزمگاه
سپاه سکندر پس [129] اندر دمان
یکی پر زغم دیگری [130] شادمان
سکندر بشد [131] تا لب رودبار
بکشتند ایرانیان [132] بی شمار
سپاه از لب رود [133] بر گاشتند
بفرمود تا رود بگذاشتند
به پیروزی [134] آمد بدین رزمگاه

124) C. G. بپوشید ایران ودید آن شاه. W. ایران ان سپاه. 125) W. درابه بنجید. 126) Hoc hem. una cum tribus sequent. deest. in C. G. et P. 127) W. همان نامور لشکر جنک جوی. 128) C. P. زرود. 129) C. P, بس. 130) W. پر غم ودیگری. 131) W. جست. 132) Uterque C. P. از ایرانیان. 133) C. P. از آن رود. W. از لب دور. 134) W. پیروزی.

کجا پیش بد با [135] گزیده سپاه
چو دارا ز پیش [136] سکندر برفت
بهر سو [137] سواران فرستاد تفت [138]
ز ایران سران ومهانرا بخواند
درم داد وروزی دهانرا بخواند
سر [139] ماهرا لشکر آباد کرد
سر [140] نامداران براز یاد کرد [141]
دگر باره از آب آن [142] سو گذشت
بیاراست لشکر بر آن [143] پهن دشت
سکندر چو بشنید لشکر براند
پذیره شد وسازش [144] آنجا بماند
سپهرا چو روی اندر آمد بروی
زمان وزمین گشت پرخاش جوی

135) C. P. که از پیش بود آن. contra metr. 136) W. از پیش. 137) C. P. زهر رو. 138) W. وتفت. 139) W. هر. 140) W. هر. 141) Vulgaris lectio est بباد کرد, sed legendum sine dubio بیاد کرد, quod ex coniect. in textum recepi. 142) C. G. از آب این. C. P. از آب ازین. W. آب ازین. 143) W. برین. 144) W. شدش ساز.

سه روز اندر آن رزم [145] شان شد درنگ *
چنان بد [146] که از کشته شد [147] جای تنگ
سکندر دگر [148] باره پیروز [149] گشت
بلنداختر وگیتی [150] افروز گشت
سواران دارا گریزان زجنگ [151]
همی خاک بگزیند بر جای تنگ [152]
فراوان زایرانیان کشته شد
جهانجوی را روز [153] بر گشته شد
پر از درد بر گشت از آوردگاه
چو یاری ندادش [154] همی هور وماه [155]

145) W. جای. 146) W. شد. 147) C. P. بد. C. G. از کسن بند. 148) W. زدگر. 149) W. پیرور. Deest hoc hemist. una cum tribus sequentibus in C. G. et P. 150) W. اخترش گیتی. 151) C. P. سپاهی گریزان ودارا باجنگ. 152) Sic correxi hunc versum, quem mutilatum exhibent codices. C. P. همی چاک بگزید بر جای سنگ. W. pro بگزید legit بکریده et loco تنگ habet وتنگ. 153) C. P. روی. 154) W. ندارش. 155) C. P. خورد ماه vitiose, ut videtur, pro خور وماه. Hunc versum excipit alius in C. P., sed spurius ut videtur: هر آنکس که او کم کند تاتخم خویش سزد گر بگیرند آبریخت خویش

سکندر بیامد پس او چو گرد
بسی آفرین جهاندار کرد [156]
بسی تاختن اورا پس* اندر دمان
نبودش ازان تاختن بدگمان
چو دارا ندید او زره باز گشت
همه لشکر ازوی بر آواز گشت [157]
خروشی بر آمد زپیش سپاه
که ای زیردستان کم کرده راه
شمارا زمن* بیم آزار نیست
سپاه مرا* با شما کار نیست
بباشید ایمن بایوان خویش
بیزدان سپرده [158] تن وجان خویش
بجان وتن از رومیان رسته اید [159]
وگرچه بخون دستها شسته اید [160]

156) W. بسی از جهان آفرین یاد کرد. 157) Haec quatuor hemistichia scil. 241 — 244, e C. P. in textum recepi, quia arcte cum ceteris cohaerent. Illa omisit W., nec leguntur in al. C. P et utroque C. G. 158) C. P. ببرده. 159) W. ازو میان رشته اند. 160) W. hoc hemistichium perperam

چو ایرانیان [161] ایمنی یافتند
همه رخ سوی رومیان تافتند [162]
سکندر بیامد بدشت نبرد [163]
همه خواسته سر بسر گرد کرد
ببخشید [164] بر لشکرش خواسته
بنیرو [165] سپاه شد آراسته
ببود اندر آن بوم بر چار [166] ماه
چو [167] آسوده شد شهریار وسپاه
جهاندار دارا بچهرم رسید
که آنجا [168] بدی گنجهارا کلید
همه مهتران پیش بار [169] آمدند

post hemistichium 254. collocavit, his verbis دگر چه بخون دستها شسته اند, sed in versione latina pagina 64 suo loco inseruit. 161) W. چو شهر عراق. In C. G. et P. deest hoc hemist. una cum proxime sequente. 162) W. یافتند, sed in annot. correxit تافتند. 163) W. برد. 164) W. بنجشید vitiose. 165) W. بنیز او. 166) W. چهار contra metr. Scripsi چار ex coniect. 167) C. G. که. 168) W. کانجا. 169) Scripsi بار ex coniect., nam vulg. lectio باز mihi suspecta est.

پر از درد وگرم وگداز[170] آمدند
خروشان پدر چون پسررا ندید
پسر همچنان چون پدر را ندید
همه شهر ایران پر از ناله بود
بچشم اندرون آب خون[171] ژاله بود
زچهرم بیامد[172] بشهر اصطخر[173]
که آزادگانرا بدان[174] بود فخر
فرستاده رفت بر هر سوی[175]
بهر نامداری وهر[176] پهلوی[177]
سپاه انجمن شد بایوان شاه
نهادند زرین یکی پیشگاه[178]
چو دارا بر آن تخت زرین[179] نشست
برفتند گردان خسروپرست
بایرانیان گفت کای مهتران
خردمند بیدار وکنداوران[180]

170) W. کرآز. 171) W. جون. 172) C. G. برآمد. 173) C. P. سطخر. 174) W. برو. 175) W. رفت هر کشوری. 176) W. هر. 177) C. G. شاهیاری. 178) W. زیرگاه. 179) W. بدان کرسی زر. 180) W. وبیدار کند اوران.

نه بینبند [181] تا راه [182] این کار چیست
همیگفت با درد وچندی [183] گریست
چنین گفت کامروز مردن بنام
به [184] از زندن [185] رومیان [186] شادکام
نیاکان وشاهان ما تا بدند
بهر سال بازی همی بستدند [187]
بهر کار مارا زبون بود روم
کنون [188] بخت آزادگان گشت شوم [189]
همه پادشاهی سکندر گرفت
جهاندار شد تاج بر سر [190] گرفت
چنین هم نماند [191] بباید [192] کنون

181) C. P. نه بیند. Al. C. P. نه بینند. W. ببینید. Scripsi نه بینبند ex coniectura. 182) C. P. رای. W. چاره. 183) C. P. وچندین. C. G. وخون میگریست. 184) W. بد. 185) Pro vulgari lectione زنده edidi زندن ex coniect., quod rectum esse probat praecedens مردن, nostro vocabulo زندن oppositum. 186) W. دشمن بدو. 187) C. P. بستنند. W. omitt. همی. 188) W. کندن. 189) W. سوم. 190) سر omittit W. 191) C. P. نباید. 192) W. بیامد.

همه پارس گردد چو[193] دریای خون
زن وکودک ومرد[194] گردد[195] اسیر
نماند بدین بوم برنا وپیر[196]
مرا گر شوید[197] اندرین یارمند
بگردانم این درد ورنج وگزند[198]
شکار بزرگان بدند این[199] گروه
همه گشته از شهر ایران[200] ستوه
کنون ما شکاریم وایشان پلنگ
بهر کارزاری گریزان زجنگ
اگر پشت یکسر به پیش[201] آورید
برو بوم ایران[202] بمشت آورید

193) W. چون contra metr. 194) W. وخرد. 195) C. G. et P. گردند. Al. C. P. گردید. 196) W. برناو پیر. C. G. برناو همسر utrumque vitiose. 197) C. G. بوید. 198) C. P. hic addit versum گر ایدونکه بندید با من میان بگردانم این بد زایرانیان sed quum nil aliud dicat, quam proxime praecedens, pro spurio illum habeo. 199) W. بدندان. C. G. ودندان. C. P. گرید ان کوه. 200) C. G. شهریاران. 201) W. بپشت. 202) C. P. ایشان.

کسی کاندرین جنگ سستی [203] کنند
بکوشد که تا تن درستی [204] کنند
ندارد ازین پس بگیتی امید
که شد روم ضحاک وتا جمشید [205]
همیگفت گریان ودل پر زدرد [206]
دو رخساره زرد ودو لب [207] لاجورد
بزرگان داننده برخاستند
همه پاسخش را [208] بیاراستند
خروشی بر آمد زایوان [209] بزار
که گیتی نخواهیم بی شهریار
همه روی یکسر بجنگ آوریم
جهان بر بداندیش [210] تنگ آوریم
به بندیم [211] دامن یک اندر دگر
اگر خاک یابیم وگر [212] بوم وبر

203) W. et Codd. مستی vitiose. 204) W. که با .C. G. که تا جان پرستی .خویش زشتی 205) C. P. .با جمشید Al. C. P. وما جمشید. 206) W. ودل زیر .درد. 207) W. ولب. 208) C. P. همه بی سخن را. C. G. همه زبان پارا. 209) W. زایران. 210) W. برید .اندیش. 211) W. ببندند. 212) C. P. اگر.

سلاح [213] ودرم [214] داد لشکرشرا
همه [215] نامداران کشورشرا

213) C. P. سليح. 214) W. ودزم. 215) C. P. هما forma rarior, ut videtur, pro همه cum Elif paragog. vid. Gloss. nostrum s. v.

II.

پادشاهی منوچهر صد وبیست سال بود

پس آنکه یکی هفته بگذاشتند
همه ماتم وسوگ او داشتند
بهشتم بیامد منوچهر شاه
بسر بر نهاد آن کیانی کلاه
در جادویها بافسون به بست
برو سالیان انجمن شد دو شصت
همه پهلوانان روی زمین
برو یکسره خواندند آفرین
چو دیهیم شاهی بسر بر نهاد
جهانرا بشادی برو [1] مژده داد [2]

1) Edit. Calcutt. جهانرا سراسر همه. 2) Ed. C. addit versum: زمین بنده وچرخ یار منست سر تاجداران شکار منست eundem, cui Wahl recte paulo infra locum assignat vid. v. 15.

بداد ودهش هم بمردانگی
بنیکی وپاکی وفرزانگی 3)
منم گفت بر تخت وگردان 4) سپهر
همم خشم وجنگست وهم داد ومهر
زمین بنده وچرخ یار منست
سر تاجداران شکار منست
همم دین وهم 5) فرهء ایزدی
همم بخت نیکی ودست بدی
شب تار جوینده کین منم
همان آتش تیز برزین منم
خداوند شمشیر وزرینه کفش
فرازندهء کاویانی درفش
فروزنده گاه وبرآرنده تیغ 6)
بجنگ 7) اندرون جان ندارم دریغ

3)Hunc versum sequitur alius in Edit. C.:
چنین گفت با سربسر لشکرش که ومه که بودند در کشورش.
4) Ed. C. برتر زگردان 5) Ita. Ed. C. — Wahl وهمم contra metr. 6) Ed. C. وبرنده تیغ. 7) Ed. C. بکین.

گه بزم (8 دریا دو دست منست
دم آتش از بر نشست منست (9
بدانرا زبد دست کوته کنم
زمین را بخون رنگ دیبه (10 کنم
گراینده گرز ونماینده تاج .
فروزنده ملک (11 بر تخت عاج
ابا این هنرها یکی بنده ام

8) Ita recte Ed. Lumsd. et Macan — Wahl نژم. 9) Versum haud intellexit Wahl, quum vertat: „Mir streben beide Arme wie Meerfluth im Sturm, und Gluthhauch aus der Brust umdunstet mich um und um.“ Sensus est: Tempore convivii duae manus meae sunt mare scil. donorum, quae largiuntur, abundantia; halitus ignis oritur ex equitatione mea i. e. Equo vehens mortem et perniciem affero, instar ignis vehementer furentis. 10) Sic Ed. C. recte. Wahl دیه repugnante metro. 11) Wahl گراینده کلک quod quid significet ignoro; hemistichium germanice ita reddit: „Den elfenen Stuhl erstiegen.“ In textum recepi lectionem Ed. C.

جهان‌آفرین را پرستنده ام
همه دست بر روی گریان [12] زنیم
همه داستانها زیزدان زنیم
براه فریدون فرخ رویم
نیا مان کهن بود اگر ما نویم
ازو تاج وتخت وازویم سپاه
بدویم [13] سپاس وبدویم پناه
هر آنکس که در هفت کشور زمین
بگردد زراه وبتابد [14] زدین
نماینده رنج درویش‌را [15]
زبون‌داشتن مردم خویش‌را
بر افراشتن سر به پیشی گنج [16]
برنجور [17] مردم نماینده‌رنج

12) Wahl کوبان et vertit: „Wir straucheln alle ja, Hand an die Stirn schlagend.“ 13) Ed. C. وزویم. 14) Ita recte Ed. C. — Wahl ونیابد male, sed sensum bene reddit verbis: „und verlässet des Glaubens Pflichten.“ 15) Wahl ودرویش‌را. 16) Praetuli lectionem Ed. C. — Wahl بر افراختن سر زنیستی زگنج. 17) Wahl بگنجور.

همه نزد من سربسر کافر است [18]
وزاهرمن [19] بدکنش بدتر است [20]
هر آن بدکنش کو نه [21] بر دین بود
زیزدان واز منش نفرین بود
وزان پس بشمشیربازیم [22] دست
کنم سربسر کشور از کینه پست
چو برگفت زین گونه شاه جهان [23]
بنزد بزرگان روشن‌روان
همه پهلوانان روی زمین
برو یکسره [24] خواندند آفرین
که فرخ نیای تو این دید راه
ترا داد آئین تخت [25] وکلاه
ترا باد جاوید تخت وکلاه

18) کافرند Ed. C. 19) Wahl et Ed. C. وزاهریمن contra metrum. Scripsi وزاهرمن ex coniectura. 20) بدترند Ed. C. 21) Wahl هر آن دین‌ور گونه. 22) Ed. C. بشمشیر یازیم vitiose. 23) Hoc hemist. una cum sequente omittit Wahl. Me quidem iudice hic versus minime abesse potest. 24) Wahl منوچهررا. 25) Wahl وتخت.

که شایسته تاجی وزیبای گاه [26]
ترا باد جاوید تخت روان
هما باج [27] وهم فرهٔ موبدان [28]
دل ما یکایک بفرمان تست
همه جان ما زیر پیمان تست
جهان پهلوان سام بر پای خاست
چنین گفت کای داور دادراست
زشاهان مرا دیده بر دیدنست
زتو داد واز من پسندیدنست
پدر بر پدر شاه ایران توئی
گزین سواران [29] وشیران توئی
تن وجانت یزدان نگهدار باد
دلت شادمان بخت بیدار باد
تو از باستان [30] یادگار منی
بتخت کی زینهار منی

26) Wahl وفرگاه. 27) Vulg. lect. هما تاج Ed. Ç. همان تاج sed vide de voc. هما Gloss. nostr. 28) In Ed. C. diversus est hemistichiorum ordo; sic enim invicem se excipiunt: 59, 60, 57 et 58. 29) Wahl بزرگان. 30) Wahl پاسبان.

برزم اندرون شیر پاینده‌ء
ببزم اندرون شید [31] تابنده‌ء
زمین وزمان خاک پای تو باد
همان تخت پیروزه جای تو باد
تو شستی بشمشیر هندی [32] زمین
بآرام [33] بنشین ورامش گزین
نیاکان من پهلوانان بدند [34]
پناه بزرگان وشاهان بدند [35]
زگرشاسب تا نیرم [36] نامدار
سپهدار بودند وخنجرگذار
ازین پس همه نوبت ماست رزم

31) Wahl سید, quo Sirius significari dicit; sed praeferenda mihi videtur vulg. lectio شید ut sensus sit: „in consessu es sol splendens." 32) Ed. C. زوی. 33) Wahl lectionem با رام (Ramae, *seu* in Rama regia) pro genuina habet, secutus auctoritatem duorum codicum, quorum alter به رام, alter در برام legit. Sed omnes hae lectiones iure reiiciendae sunt, quia metro repugnant. 34) et 35) Wahl بدید vitiose. 36) Wahl زکوشاسب تا هوم..

ترا جای تختست و هنگام 37) بزم 38)
شوم گرد گیتی بر آیم یکی
ز دشمن ببنده آورم 39) اندکی
مرا پهلوانی نیای تو داد
دلم را خرد مهر رای تو داد 40)
چنان چون بود بندگی شاه را
کمر بسته ام جنگ بدخواه را 41)
برو کرد بیژن آفرین شهریار
بسی دادش از هدیه شاهوار
پس از پیش تختش گرازید 42) سام

37) Ed. C. وبکهز vitiose. 38) Discrepat ordo hemist. Ed. C. nam hemist. 83. et 84. antecedunt proxime praecedentia 79 — 82. 39) Wahl بدام آوردم contra metrum. 40) Wahl همان تاخت پیروزه جای تو داد idem hemist. quod praecedens 76 et hac de causa reiiciendum. 41) Wahl omittit hemist. 89 et 90 male, ut videtur. 42) Wahl گرازند quam formam participialem pro گرازنده esse opinatur. Vulg. lectio est گرازید; sed praeferendum گرازید, quod legitur in Ed. C. et facile in گرازید mutari potuit.

پسش پهلوانان نهادند گام
خرامید وشد سوی آرامگاه
همی گشتن گیتی بر آئین [43] وراه

گفتار اندر زادن زال زر

کنون بر [44] شگفتی یکی داستان
به پیوندم از گفتهٔ باستان
نگه کن که مر سام را روزگار
چه بازی نمود ای پسر گوش دار
نبود ایچ فرزند مر سام را
دلش بود جویا دلآرام را
نگاری بد اندر شبستان اوی
زگلبرگ رخ داشت وز مشک [45] موی
از آن ماهش امید فرزند بود
که خورشید چهره برومند [46] بود

43) Wahl بآیین. 44) Wahl بر. 45) Wahl وز نسک et vertit „mit Haar als rankender Rebschoss." Al. Codd. وزماه روی. 46) Wahl چهر و برومنده et in not. ad h. l. dicit: „و ante vocem برومند non copula est, sed و — aequivalet pronomini او et in

زسام نریمان همان بار داشت
وبار گران تنش 47) آزار داشت
زمادر جدا شد بدان 48) چند روز
نگاری چو خورشید گیتی فروز
بچهره نکو بود بر سان شید 49)
ولیکن همه موی بودش سپید
پسر چون زمادر بدین گونه زاد
نکردند یک هفته بر سام یاد
شبستان آن نامور پهلوان
همه پیش آن خرد کودک نوان 50)
کسی سام یلرا نیارست گفت

casu Dativo quidem loco ورا s. اورا — *quod ipsi soli simili fertile (solum) fuit.*“ False, nam. dat. et acc. pronom. affixi tertiae personae per ش—, nunquam vero per و exprimi possunt. 47) Wahl گرانش تن. 48) Ed. C. بدران. 49) Wahl سید vid. not. 31. 50) Wahl توان vitiose, sed bene vertit: „Denn leidvoll besorgt war des ehrsamen Ritters gesammtes Frauengemach um des zarten Jünglings halben.“ In annot. vulg. lectionem hanc esse dicit همه کشته از بهر کودک توان.

که فرزند پیر آمد از خوب [51] جفت
یکی دایه بودش بکردار شیر
بر پهلوان اندر آمد دلیر
مر اورا بفرزند پیر [52] مژده داد
زبان بر گشاد آفرین کرد یاد
که بر سام یل [53] روز فرخنده باد
دل بدسگالان او کنده باد
بداد آنچه زایزد همی خواستی
همی جان بدین خواهش آراستی
ترا در پس پرده ای [54] نامجوی
یکی پاک پور آمده [55] ماهروی
یکی پهلوان بچهٔ شیردل
نماید بدین [56] کودکی چیردل [57]
تنش نقرهٔ پاک ورخ [58] چون بهشت
برو بر نه بینی یک اندام زشت

51) Ed. C. پاک. 52) Wahl چو آمد بر پهلوان. 53) Wahl یک. 54) Wahl بپس پردهٔ تو یکی. 55) Wahl آمد از. 56) Wahl برین براند. 57) Aliam lectionem خیردل in annot. ad h. l. offert Wahl. 58) Cod. Gott. تنش همچو سیم وبرخ.

زآهو همان کش سپیدست موی
چنین بود بخشش تو ای نامجوی
بدین [59] بخشش کرد باید پسند
مکن جانت نسپاس [60] ودل را نژند
فرود آمد از تخت سام سوار
بپرده در آمد سوی نوبهار [61]
چو فرزند را دید مویش [62] سپید
ببود از جهان یکسره ناامید
بترسید سخت از پی سرزنش
شد از راه دانش بدیگر منش
سوی آسمان سر بر آورد راست
ابا آفریننده پیکار [63] خواست

59) Wahl مرین. 60) Wahl بشناش vitiose, ut videtur, pro بشناس Imp. a شناختن *scire, intelligere*; sed vertit: „Du sinne nicht Besseres." 61) Post hoc hemist. tres alii versus leguntur in Ed. C. یکی پیرسرپور پر مایه دید که چون او ندید ونه از کس شنید همه موی اندام او همچو برف ولیکن برخ سرخ بود وشگرف یکی باره سرخیش اسمر نمود سیاهی بسرخی همی بر فزود. 62) Ed. C. موی. 63) Wahl ازان کرده خویش زنهار in annot. aliam lectionem affert:

که ای برتر از کژی وکاستی
بهی زان فزاید که تو خواستی
اگر من گناهی گران کرده ام
وگر کیش آهرمن [64] آورده ام
بپوزش مگر کردگار جهان
بمن بر به بخشاید اندر نهان
به پیچد همی [65] تیره جانم ز شرم
بجوشد همی در تنم خون گرم [66]
چو آیند وپرسند گردنکشان
به بینند آین [67] بچهء بدنشان
چه گویم که این بچهء دیو کیست [68]

Cod. Gott. به پیگار, Pro ابا کردگار او به پیگار بر پیگار. 64) Wahl اهریمن. 65) Alia lectio به بپیچد همه. 66) Ed. C. addit versum ازین بچه چون بچهء اهرمن سیه‌چشم وموبش بسان سمن. Idem legitur in C. Gott. et illo, quem sequutus est Champion in versione sua anglica, nisi quod secundum hemist. in utroque ita sonat: همه روی وموی وسرش چون سمن. 67) Wahl بر منی ازین et in not. lectiones variantes نشانی ازین et این نشانهای affert. 68) Al. دیو پیسب et دیو چیست.

پلنگ دورنگست با خود پریست
بخندید 69) بر من مهان جهان
ازین بچه در آشکار ونهان 70)
ازین ننگ بگذارم ایران زمین
بخوانم 71) برین بوم وبر آفرین
بگفت این بخشم وبتابید 72) روی
همی کرد با بخت خود گفت وگوی
بفرمود پس تاش 73) برداشتند
ازان بوم وبر دور بگذاشتند
بیکی کوه بد نامش البرز کوه 74)

69). Vulg. lectio est بخندند. Sed praeferendus singularis, quia talis constructio poetarum sermoni magis convenit. 70) Wahl ودر نهان contra metr. 71) Wahl بخواهم. Al. نخواهم. Ed. C. نخوانم. Sed negatio hic locum habere non potest, scripsi igitur بخوانم ex coniectura. 72) Wahl بگفت وبخشم او بتابید. 73) Wahl بپاش pro پا اورا et vertit پس پا *e vestigio, statim.* 74) Alii اروند کوه et الوند کوه et اسفند کوه; sed recte Wahl ad h. l.. „Omnes hae mutationes verae lectionis a recentioribus factae sunt ad elucidandum locum

بخورشید نزدیک بودو از گروه
بدانجای[75] سیمرغرا لانه[76] بود
که آن[77] خانه از خلق بیگانه بود
نهادند بر کوه وگشتند باز
بر آمد برین روزگاری دراز
چنان پهلوان‌زادهٔ بی گناه
ندانست رنگ سپید وسیاه
پدر مهر ببرید وبفکند خوار
جفا کرد بر کودک شیرخوار
یکی داستان زد برین شیر پیر[78]
کجا کرده بد بچه از[79] شیر سیر
که گر من ترا خون دل دادمی
سپاس ایچ بر سرت ننهادمی[80]
که تو خود مرا زنده همچون دلی
دلم بگسلد گر زمن بگسلی[81]

respectu situs montis." 75) Wahl بدینجای. 76) Wahl خانه. 77) Wahl چنان. 78) Ita recte Wahl; vulgaris lectio est نره شیر. Cod. Hannov. تبزه شیر. 79) Wahl بداده بد بچه را. 80) Wahl سپاس آنچه بر سرت بنهادمی. 81) Post hoc hemist.

همان خورد کودک بدان جایگاه
شب و روز افتاده بد بی‌پناه
زمانی سرانگشت را می مکید
زمانی خروشیدنی می کشید
چو سیمرغ را بچه شد گرسنه
بپرواز بر شد بلند از بنه
یکی شیرخواره خروشنده دید
زمین را چو دریای جوشنده دید
زخارانش گهواره و دایه خاک
تن از جامه دور ولب از شیر پاک
بگرد اندرش تیره‌خاک نژند
بسر برش خورشید گشته بلند
پلنگش بدی کاشکی [82] مام وباب

tres versus addit Ed. C., quorum primus, ut spurius, omnino reiiciendus est, duo ultimi vero haud facile omitti possunt, quia cum ceteris arctissime cohaerere mihi videntur. Leguntur quoque in Cod. Gott., quo usus est Görres. Versus spurius est: ددودام بر بچهء آدمی بسی مهربان‌تر بروی زمی. 82) Wahl کاجکی, quod pro vulgari کاشکی positum dicit.

مگر سایهء یافتی زآفتاب
خداوند مهری بسیمرغ داد
نکردش[83] بخوردن ازان بچه[84] یاد
فرود آمد از ابر سیمرغ وچنگ
برد بر گرفتش ازان گرم سنگ[85]
ببردش دمان تا بالبرز کوه
که بودش بدانجا کنام گروه[86]
سوی بچگان برد تا بشکرند
بدان ناله وزار او ننگرند[87]
به بخشود یزدان نیکی دهش[88]
یکی بودنی داشت اندر بوش[89]

83) Wahl او نکرد sed constat, affixum ش etiam nominativi pronominis person. او vicem gerere, plane ut affixa م ـَـ et ـَت. 84) Wahl بچرد. 85) Al. کوه سنگ. 86) Wahl کنام وگروه utraque lectio bona; saepissime enim coniunctio و in scribendo omittitur, sed semper vocali *u* pronunciatur; legendum igitur *Kunam-u-Ghuruh.* 87) Wahl بنگرند vitiose, ut videtur. 88) Wahl بتنکی. 89) Wahl نیوش false, nam sensus est: „Deum ab omni aeternitate decrevisse, Salum

بسیمرغ آمد صدای پدید
که ای مرغ فرخندهٔ پاکدید
نگه دار این کودک شیرخوار
کزین تخم مردی در آید ببار
ز پشتش جهان پهلوان وردان
بیابند مانند شیر ژیان
سپردیم اورا درین کوهسار
ببین تا چه پیش آورد روزگار
نگه کرد سیمرغ با بچگان

non esse periturum." Qui sequuntur quatuor versus ex Ed. C. recepi. Wahl illos omisit, et re vera deesse videntur in codicibus, qui ipsi ad manus fuere, nam in annotationibus nullam illorum mentionem fecit. Nihilominus versus genuini mihi videntur, quia narrant, qua ratione avis Simurg commotus fuerit, ut misericordiam et amorem erga infantem exerceret. Quatuor hos versus praecedunt duo alii in Ed. Calc., qui tanquam spurii omnino reiiciendi sunt:
کسی را که یزدان نگهدار شد چه شد گر بر دیگری خوار شد. مبادا کسی را که یزدان فکند نداند کس اورا کند سر بلند.

بران خرد[90] خون از دو دیده چکان
شکفتی برو بر فکندند مهر
بماندند خیره بدان خوب چهر
شکاری که نازکتر آن بر گزید[91]
که بی‌شیر[92] مهمان همی خون مزید[93]
بدین گونه تا[94] روزگاری دراز
بر آمد که بد کودک آنجا پراز[95]
چو آن کودک خرد پرمایه[96] گشت
بر آن کوه بر کاروانها[97] گذشت
یکی مرد شد چون یک آزاد[98]
برش کوه سیمین میانش چو غرو
نشانش پراکنده شد در جهان
بد ونیک هرگز نماند نهان

90) Wahl طفل. 91) Wahl بر گزند. 92) Wahl بی شیر. 93) Wahl مزند sed hoc verbum et quod praecedit بر گزید ad infantem referatur necesse est; itaque Pluralis hic locum habere non potest. 94) Wahl ببا. 95) Wahl بدانراز دانندهٔ بکشاد راز. 96) Wahl بر مایه. 97) Al. روزگاری. Wahl روزگاران. 98) Wahl یکی زاد.

بسام نریمان رسید آگهی
ازان نیک‌پی 99) پور بافرهی

خواب دیدن سام نریمان زال را

شبی از شبان داغ دل خفته بود
زکار زمانه بر آشفته بود
چنان دید کز کشور هندوان
یکی مرد بر تازی اسپی دوان
فراز آمدی تا بنزدیک سام
سوار سرافراز وگرد تمام 100)
ورا مژده دادی زفرزند او

99) Wahl تنک پی et vertit: „vom Sohne beengtes Schritts." Sed puto legendum نیک‌پی cum Ed. C. quod adiectivum compositum hic significare videtur *insignis*, *illustris*, nam teste Burhan, vocabulum پی etiam significat *gradum dignitatis*, *potentiam*, *splendorem*. Apponam eius verba پی بمعنی بار ومرتبه هم آمده است مثل آنکه گویند بچند پی مراد آن باشد که چند مرتبه وچند بار وتاب وطاقت را نیز گفته اند 100) Wahl وگرد همام. Ed. C. وگردی تمام

بدان برز شاخ [101] برومند او
چو بیدار شد موبدانرا بخواند
وزین در سخن چندگونه براند
بدیشان بگفت آنچه در خواب دید
جز آن هرچه از کاروانها [102] شنید
چه گوئید گفت اندرین داستان
خردنان برین هست [103] همداستان
که زندست [104] آن خرد کودک هنوز
وبا شد زسرما ومهر تموز [105]
هر آنکس [106] که بودند پیر وجوان
زبان بر کشادند بر پهلوان
که هرکو بیزدان شود ناسپاس
نباشد بهره کار نیکی شناس
که بر خاک وبر سنگ [107] شیر وپلنگ

101) Wahl بر آن بر زشاخ vitiose. 102) Wahl کاروانانی. 103) Wahl نیست, sed legendum هست, quod hoc versu interrogative positum est. 104) Wahl زنده است. Ed. C. زنده است; scripsi زندست per contractionem, ut metrum servetur. 105) Wahl مهر وتموز. 106) Al. ازان پس. 107) Wahl

چه ماهي[108] بآب اندرون يا[109] نهنگ
همه بچه را پرورانده[110] اند
ستايش بيزدان رساننده[111] اند
تو پيمان نيكي دهش بشكني
چنان بيگنه بچه را بفكني
زموي سپيدش دل آري بتنگ
تن روشن پاك را[112] نيست ننگ
نگر[113] تا نگوئي كه او زنده نيست
بباراي وبرجستنش بر بايست[114]
كه يزدان كسي را كه دارد نگاه
نگردد بسرما[115] وگرما تباه
بيزدان كنون سوي پوزش گراي
كه اويست نيكي ده ورهنماي

برسنگ وبر خاك inverso ordine. 108) Wahl چو. 109) Ed. C. يا. 110) Wahl پرورانيده. 111) Wahl رسانيده. Praeferendum particip. praesentis, ut in praecedente hemistichio. 112) Wahl پاك ازين. 113) Ed. C. مگر male, ut videtur. 114) Wahl هستيش بر بايست. Al. بر مايست. 115) Ed. C. زسرما.

بران 116) بد که روز دگر پهلوان
سوی کوه البرز پوید نوان 117)
چو شب تیره شد رای خواب آمدش
کز اندیشه در 118) دل شتاب آمدش
چنان دید 119) در خواب کز کوه هند 120)
درفشی 121) بر افراختندی بلند
غلامی پدید آمدی خوبروی
سپاهی گران از پس پشت اوی
بدست چپش بر یکی موبدی
سوی راستش نامور بخردی
یکی پیش سام آمدی زین دو مرد
زبان بر کشادی بگفتار سرد
که ای شرم 122) بی باک ناپاک رای

116) Wahl. بدان. 117) Wahl توان vitio typographi, ut videtur, nam recte vertit „schmerzlich betrübt." Hunc versum sequitur alius in Ed. C.: بجوید مگر باز یابد رها بدل بیها دکامی فزاید ورا. 118) در deest in Ed. C. repugnante metro. 119) Wahl دیدن. 120) Wahl پند. 121) Wahl درخشی. Al. leg. درختی. 122) Ed. C. مرد. Pro شرم بی باک Al. نامور مرد.

زدیده بشستی تو شرم خدای ،
ترا دایه گر مرغ شاید همی
پس این پهلوانی چه باید همی
گر آهوست بر مرد موی سپید
ترا موی[123] سر گشت چون خشک[124] بید
همان وهمین ایزدت بهره[125] داد
چرا[126] گم کنی تو به بیداد داد
پس از آفریننده بیزار شو
که در تنت هر روز رنگیست نو
پسر گر[127] بنزدیک تو بود خوار
کنون[128] هست پروردهٔ کردگار
کزو مهربان‌تر بدو دایه نیست[129] ،
ترا خود بمهر اندرون پایه نیست[130]
بخواب اندرون بر خروشید سام
چو شیر ژیان کاندر[131] آید بدام

123) Wahl بر آهوئی. 124) Ed. C. مشک. 125) Wahl پویه. 126) Ed. C. همی. 127) Al. که، Ed. C. کو. 128) Ed. C. مراو 129) Wahl برو دایه نیست، Al. کرا دایه است. 130) Al. است. 131) Wahl که اندر contra metrum.

بترسید ازان خواب کز کردگار[132]
بباید[133] که بیند بد روزگار[134]

رفتن سام بطلب زال پیش سیمرغ

چو بیدار شد بخردانرا[135] بخواند
سران سپهرا همه بر نشاند
بیامد دمان[136] سوی آن کوهسار
که افکندهء خود کند خواستار
سر اندر ثریا یکی کوه دید
که گفتی ستاره بخواهد کشید
نشیمی[137] ازو بر کشیده بلند
که ناید[138] زکیوان برو بر گزند
فرو برده از شیز وصندل[139] عمود
یک اندر دگر بافته چوب عود

132) Wahl کز روزگار. Al. واز روزگار. 133) Ed. C. نباید. 134) Wahl آموزگار. 135) Al. موبدانرا, 136) Al. دوان. 137) Wahl نشیمنی. 138) Wahl نامد. 139) Ed. C. شاخ صندل.

بدان سنگ‌خارا نگه کرد سام
بدان هیبت مرغ وهول کنام [140]
یکی کاخ بد تارک [141] اندر سماک
نه از دست رنج ونه از آب وخاک
ستاده [142] جوانی بکردار سام
بدیدش که می گشت گرد کنام
ابر [143] آفریننده کرد آفرین
بمالید رخسارگان بر [144] زمین
کنرانسان بدان [145] کوه مرغ آفرید
زخارا سر اندر ثریا کشید
بدانست کو دادگر داور است
توانا واز برتران برتر است
ره بر شدن جست وکی بود راه
ددودامرا [146]، بر چنان جایگاه [147]

140) Wahl تمام. 141) Wahl کاخ دیدش سر. 142) Wahl نشسته. 143) Wahl بران. 144) Wahl چندی رخ اندر. 145) Wahl بران. 146) Wahl male legit ود ودامرا quod vertit: „dem Weisesten wie dem Thiere." 147) Ed. C. addit versum: ستایش کنان گرد آنکوه بر | بر آمد زجای ندید او گذر qui

همی گفت کای برتر از جایگاه
زروشن روان 148) وزخورشید وماه
بپوزش بر تو سر افکنده ام
زترس تو جانرا پراگنده 149) ام
گراین کودک از پاك پشت منست
نه از تخم بدگوهر اهرمنست 150)
بر این بر شدن بنده را دست گیر
مراین پرگنه را 151) تو کن دلپذیر
برحمت بر افراز این بنده را
بمن باز ده پور افکنده را 152)
چو با داور این رازها 153) گفته شد
نیایش همه آنکه پذیرفته 154) شد
نگه کرد سیمرغ زافراز کوه

teste Wahlio in plurimis codicibus desideratur. 148) Wahl کیهان. 149) Ed. C. بر آکنده. 150) Wahl اهریمنست. 151) Wahl بی گنه را male. 152) Ordo trium versuum 321 — 326. in Codd. discrepat Wahl haec hemistichia tali modo disposuit 323 — 326. 321 et 322. 153) Al. عذرها. 154) Wahl همانا که پدرفته.

بدانست چون دید سام وگروه
که آن آمدنش از پی بچه بود
نه از بهر سیمرغ آن راه سود [155]
چنین گفت سیمرغ با پور سام
که ای دیده رنج تشیم [156] وکنام
ترا پرورنده [157] یکی دایه ام
همت دایه هم نیك [158] سرمایه ام
نهادم ترا نام دستان زند [159]
که با تو پدر کرد دستان وبند
بدین نام چون باز [160] گردی زجای [161]
بگو تات خواند یل [162] رهنمای
پدر سام یل پهلوان جهان
سرافرازتر کنش [163] میان مهان
بدین کوه فرزندجوی آمدست
ترا نزد او آبروی آمدست

155) Wahl او رنجه بود. 156) Wahl نشیم. 157) Al. پروریده. 158) Wahl بایه ام ونیز. 159) Wahl دستان وزند. 160) Wahl بازی. 161) Wahl بجای. 162) Wahl خوانند یل. 163) Wahl کس.

روا باشد اکنون که بردارمت
بی‌آزار نزدیک او آرمت
جوان چون زسیمرغ بشنید این
پر از آب چشم ودل اندوه‌گین
بر آواز[164] سیمرغ گفتی سخن
فراوان‌خرد بود ودانش کهن
اگر چند مردم ندیده بد اوی
زسیمرغ آموخته[165] گفت‌وگوی
زبان پر خرد[166] بود ورای درست
بتن نیز پاری[167] زیزدان بجست
بسیمرغ بنگر که دستان چه گفت
که سیر آمدستی هماتا زجفت
نشیم تو فرخنده‌گاه منست
دو پر تو فر[168] کلاه منست
سپاس از تو دارم پس از کردگار
که آسان شدم از تو دشوار کار

164) Wahl آورد. 165) Wahl آموخته بد. 166) Ed. C. وخرد. 167) Wahl باری 168) Wahl پر توی فرخ male.

چنین داد پاسخ که گر تاج وگاه
به بینی ورسم کیانی کلاه
مگر کین نشیمت نیاید بکار
یکی آزمایش کن از روزگار
نه از دشمنی دور دارم ترا
سوی پادشاهی گذارم ترا
ترا بودن ایدر[169] مرا درخور است
ولیکن ترا آن ازین بهتر است
ابا خویشتن بر یکی پر من
همیشه همی باش با فر من[170]
گرت هیچ سختی بروی آورند
زنیک وزبد گفت وگوی آورند
بر آتش بر افکن یکی پر من
که[171] بینی هم اندر زمان فر من
که در زیر پرت بپرورده ام
ابا بچگانت بر آورده ام
همانگه بیایم چو ابر سیاه

169) Wahl اندر. 170) Wahl چو خواهی که بینی سبک فر من. 171) Wahl به.

بی‌آزارت آرم بدین جایگاه
فرامش مکن مهر دایه ز دل
که باشد[172] مرا مهر تو دل گسل
دلش کرد پدرام[173] وبر داشتنش
گرازان بابر اندر افراشتنش
ز پروازش آورد نزد پدر
رسیده بزیر پرش موی سر
تنش پیلوار ورخش[174] چون بهار[175]
پدر چون بدیدش بنالید زار
فرو برد سر پیش سیمرغ زود
نیایش همی بافرین[176] بر فزود
که ای شاه مرغان ترا دادگر
بدان داد نیرو وفر وهنر[177]
که بیچارگان را همی یاوری
به نیکی بهر داوران داوری
زتو بدسگالان همیشه نژند

172) Wahl در دل. 173) Wahl گشت بدرام. 174) Al. وچو رخ. 175) Wahl نگار. 176) Wahl زآفرین. 177) Wahl ترا داد پیرو زارز وهنر.

بمان هم چنین جاودان زورمند[178]
هم آنگاه سیمرغ بر شد بکوه
بماند بر و چشم سام و گروه
پس آنگه سراپای کودک بدید
همی تاج و تخت کئی را سزید
بر و بازوی شیر و خورشید روی
دل پهلوان دست شمشیرجوی
سیه مژه و دیدگان قیرگون
چو بسد[179] لب و رخ بمانند[180] خون
جز از موی بر تن نکوهش نبود
بدی دیگرش را پژوهش نبود
دل سام شد چون بهشت برین
بران پاک فرزند کرد آفرین
بمن ای پسر گفت دل نرم کن
گذشته مکن یاد و دل گرم[181] کن

178) Al. خرم وزورمند. 179) Wahl بسته et vertit: „mit geschlossenen Lippen." 180) Wahl نمایند. 181) Wahl ودل نرم ut in praecedente hemist., male. Al. وخون برم.

منم کمترین بنده یزدان‌پرست
ازان [182] پس که آوردمت باز [183] دست
پذیرفته ام از خدای بزرگ
که دل بر تو هرگز ندارم سترگ
بخواهم [184] هوای تو از نیک وبد
ازین پس چه خواهی تو ای نیکخد [185]
تنش را یکی پهلوانی قبای
بپوشید واز کوه بگذارد پای
فرود آمد از کوه وبالای خواست
همان جامهء [186] خسرو آرای خواست
سپه یکسره پیش سام آمدند
کشاده‌دل وشادکام آمدند
تبیره‌زنان پیش بردند پیل
بر آمد یکی گرد [187] چون کوه نیل

182) Wahl ازین. 183) Wahl آوردمش باز et hemist. sic reddit: „Doch seit ihm die sündige That ich bekannte.“ 184) Wahl بجویم. 185) Wahl توءچونان سزد. 186) Wahl خامهء quo *palatium regis* intellexit. 187) Wahl کود quod vertit *Haufen*.

خروشیدن کوس [188] با کره‌نای
همان زنگ زرین و هندی [189] درای
سواران همه نعره بر داشتند
بدان خرمی راه [190] بگذاشتند
بشادی بشهر اندرون آمدند
ابا پهلوانی فزون آمدند [191]

خبر یافتن منوچهر از کار سام وفرستادن نودر وآوردن سام وزال دستان

ززابل بشاه آمد این آگهی
که سام آمد از کوه با فرهی
ازان آگهی شد منوچهر شاد
بسی [192] از جهان آفرین کرد یاد [193]

188) Wahl کوبه. 189) Wahl هندو. 190) Wahl روز. 191) Id est: „Uno Pehlewano aucti veniebant." Wahl hemist. non intellexit, quum vertat: „man fühlte gestärkt sich männiglich des heldenmüthigen Rittersinns." 192) Wahl بمهر. 193) Ed.C. addit duos versus sed spurios, ut opinor:
منوچهر را بد دو پور گزین | دلیر وخردمند وبا فر ودین |

بفرمود تا نودر نامدار
شود تازیان پیش سام سوار
چو[194] ببیند یکی روی دستان سام
که بد پرورانیده اندر کنام[195]
کنند آفرین کیانی بروی
بدان[196] شادمانی که بکشاد[197] روی
بفرمایدش تا سوی شهریار
شود تا سخنها کند آشکار[198]
وزانجا سوی زابلستان شود[199]
بر آئین خسروپرستان شود[200]
چو نودر بر سام نیرم رسید
یکی نوجهان[201] پهلوان را بدید

یکی نام نودر دگر چون زرشپ | به میدان بمانند آذر بدیدار ایشان. کشسپ: 194) Wahl به. 195) Wahl شود شادکام. 196) Wahl بران. 197) Wahl بنمود. 198) Wahl خواستار. Post hoc hemist. Wahl repetit duo hemist. praecedentia 435 et 436, quae sermonis nexui repugnant. 199) Wahl شوند. 200) Wahl بر آئین چو سرو پرستان شوند vitiose. 201) Ed. C. نوجوان.

فرود آمد از رخش [202] سام سوار
گرفتند مر یک دگررا کنار
ز شاه و ز گردان بپرسید سام
وز ایشان بدو داد نوذر پیام
چو بشنید پیغام شاه بزرگ
زمین را ببوسید سام سترگ
روان سوی درگاه بنهاد روی
چنان کش بفرمود دیهیم جوی
فراز یکی پیل نر [203] زال زر
نشاند و براندش [204] شبک سوی در
چو آمد بنزدیکی شهر شاه
شهنشه پذیره شدش با سپاه
درفش منوچهر چون دید سام
پیاده شد از اسپ و بگذارد گام [205]
زمین را ببوسید پس پهلوان

202) Wahl زاسپ. 203) Ed. C. بر. 204) Wahl نشانده. براندش. 205) Al. وبنهاد گام eodem sensu. Wahl hanc loquendi formulam non intellexit, quum vertat: „der Erwartung entnommen."

که جاوید زی شاد وروشن روان [206]
منوچهر فرمود تا بر نشست
مران پاکدل مرد خسرو [207] پرست
سوی تخت ایوان [208] نهادند روی
چه دیهیم دار [209] وچه دیهیم جوی
منوچهر بر گاه بنشست شاد
کلاه کیانی بسر بر نهاد
بیک دست قارن بیک دست [210] سام
نشستند روشن دل وشادکام
پس آراسته زال را پیش شاه
بزرین عمود وبزرین کلاه
گرازان بیاورد سالار بار [211]
شگفتی بماند [212] اندرو شهریار
پس آنکه منوچهر با سام گفت

206) Wahl omittit duo hemist. 459 et 460. 207) Wahl مرده یزدان. 208) Wahl وایوان. 209) Wahl دیهیم داد. 210) Wahl بدیگرش quod correctorem sapit. 211) Wahl یار vitiose. 212) Wahl نماند et vertit: „der Scherjar ermüdete nicht der Bewunderung.“

که اینرا همانا کسی نیست جفت
بدین برز وبالا بدین خوب چهر
تو گوئی که آرام جانست ومهر
چنین گفت مر سامرا شهریار
که از من تو اینرا بزنهار دار
بخیره میازارش از هیچ روی
بکس شادمانه مشو جز بدوی [213]
که فر کیان دارد وچنگ [214] شیر
دل هوشمندان وفرهنگ پیر [215]
بیاموز اورا ره وساز رزم
همان شادکامی وآئین بزم [216]
ندیدست جز مرغ وکوه وکنام
کجا داند آئینهارا تمام
پس از کار سیمرغ وکوه بلند
وزان تا چراخوار شد ارجمند
یکایک بدو سام یل باز [217] گفت

213) Wahl omittit hoc hemist. et proxime praecedens. 214) Wahl وفر male. 215) Wahl وگرد ودلیر. 216) Wahl وبزم male. 217) Wahl

زخورد و زخفتن وزجای نهفت
وزافکندن زال بگشاد راز
که چون گشت بر سر سپهر از فراز
سرانجام گیتی زسیمرغ [218] وزال
پر از داستان شد به بسیار سال
برفتم بفرمان گیهان خدای
بالبرز کوه اندرون بساخت [219] جای
یکی کوه دیدم سر اندر سحاب
سپهر پست گفتی زخارا بر آب
برو بر نشیمی [220] چو کاخ بلند
زهر سو برو [221] بسته راه گزند
بدو اندرون بچه سیمرغ [222] وزال
تو گفتی که هستند هر دو همال [223]
مرا پویه پور کم بوده خاست

همه سام با او بگفت. 218) Wahl وسیمرغ male. 219) Wahl اندر آن صعب. 220) Wahl نشینی. 221) Wahl سویرو. 222) Wahl بچه مرغ. 223) Ed. C. hic addit duos alios versus: همی بوی مهر آمد از باد او | بدل راحت آوردمی باد او | نبد راه بر کوه از هیچ روی | دویدم بسی گرد او سو بسوی.

بدلسوزگی جان همی رفت خواست [224]
ابا داور پاک گفتم براز
که ای چارهٔ خلق وخود بی‌نیاز
رسیده بهر جای برهان تو [225]
نگردد فلک جز بفرمان تو
یکی بنده ام من ولی پرگناه
بنزد خداوند خورشید وماه
امیدم ببخشایش تست بس [226]
بچیزی دگر نیستم دسترس
تو این بندهٔ مرغ‌پرورده‌را
بخواری وزاری بر آورده‌را
همی چرم پوشد بجای حریر
مزد گوشت هنگام پستان شیر [227]
رسان بمن یا [228] مرا راه کن
سوی اوی واین رنج کوتاه کن

224) Wahl راست. 225) Wahl omittit hoc hemist. una cum tribus sequentibus. 226) Wahl وپس vitiose. 227) Wahl وشیر. 228) Wahl رسان یار من.

ببدمهری من روانم مسوز
بمن باز بخش ودلم بر فروز
بفرمان یزدان چو این گفته شد
نبایش همانگه پذیرفته [229] شد
بزد پر سیمرغ وبر شد [230] بابر
همی [231] حلقه زد بر سر مرد گبر
زکوه اندر آمد چو ابر بهار
گرفته تن زال را در کنار
زبویش جهان پاک پرمشک شد
دو دیده مرا با دو لب خشک شد
زسهم وی وپوپۀ [232] پور خویش
خرد در سرم جای نگرفت بیش [233]
به پیش من آورد چون دایۀ

229) Wahl پدرفته contra metrum. 230) Wahl وسیمرغ بر شد. 231) Wahl همه. 232) Wahl پویۀ. 233) Wahl چای بگرفت پیش et vertit: „dass selbst die Kraft der Besinnung zu Eis gefror,“ verbum چای a چائیدن *rigere, frigere,* false derivans. Pro vulg. lect. پیش censeo legendum بیش, ut sensus sit: „intellectus in capite meo non amplius locum inveniebat i. e. mente captus eram.“

که در مهر باشد ورا پایهٔ

زبانم برو بر ستایش گرفت
بسیمرغ بردم نماز ای [234] شگفت
بمن ماند فرزند وخود باز گشت
زفرمان یزدان [235] نشاید گذشت
من آوردمش نزد *شاه جهان
همه آشکارا [236] نکردم [237] نهان

جستن موبدان طالع زال‌را

بفرمود پس شاه با موبدان
ستاره‌شناسان وهم بخردان
بجوئید تا اختر زال چیست
بدان اختر از بخت سالار کیست
چو گیرد بلندی چه خواهد بدن
همه داستانها بباید زدن
ستاره‌شناسان وهم موبدان

234) Ed. C. نمازی. 235) Ed. C. ز یزدان و حکمش.
236) Wahl آشکارا. 237) Ed. C. بکردم.

زاختر گرفتند یک یک [238] نشان
که او پهلوانی بود نامدار
سرافراز وهشیار وگرد سوار [239]
چو بشنید شاه این سخن شاد شد
دل پهلوان از غم آزاد شد
یکی خلعت آراست شاه زمین
که خوانند [240] هر کس برو آفرین
زاسپان تازی بزرین ستام
زشمشیر هندی بزرین نیام
زدیبا وخز وزیاقوت [241] وزر
زگستردنیهای [242] بسیار مر
غلامان رومی بدیبای روم
همه پیکر از گوهر [243] وزر بوم
زبرجد طبقهای وپیروزه جام

238) Ed. C. زاختر پیدا گرفتند. 239) Wahl وسوار. 240) Wahl کردند eodem sensu. 241) Wahl زدینار وخروز ویاقوت hemist. germanice reddit: „geprägt und gediegen Gold, Perlenschmuck, Edelsteine." 242) Wahl زگستردنیها contra metrum. 243) Wahl همه گوهرش پیکر.

چه از زر سرخ وچه از سیم خام
پر از مشک وکافور وپرزعفران
همه پیش بردند فرمان‌بران
همان جوشن ونرگ وبرگستوان [244]
همان نیزه وتیغ وگرز گران
همان تخت پیروزه وتاج زر
همان مهر یاقوت [245] وزرین‌کمر
بمهرش [246] منوچهر عهدی نوشت
سراسر ستایش‌نشان [247] بهشت
همه کابل ودنبر ومای [248] هند
روارو چنین تا بدریای سند
ززابلستان تا بدان روی بست [249]
بنوئی نوشتند عهدی درست

244) Wahl hoc hemist. una cum tribus sequentibus statim post hemist. 556 ponit. Sed praeferendus ordo, quo secundum Ed. C. hosce versus disposui. 245) Wahl ویاقوت male. 246) Wahl بمهر. 247) Ed. C. بسان. 248) Wahl کابل وز برونای vitiose. 249) Wahl پست et vertit: „all' die Strecke von Sabulestan aus“ false, nam legendum بست, quod est nomen urbis in India.

چو این عهد وخلعت بیاراستند
پس اسپ جهان‌پهلوان خواستند
چو این کرده شد سام بر پای خاست
بگفت ای گزین مهتر دادراست[250]
شده تا بر افراخته[251] چرخ وماه
چو تو شاه ننهاده[252] بر سر کلاه
بمهر وبرای وبخوی[253] وخرد
زمانه همی از تو رامش برد
همه گنج گیتی بچشم تو خوار
مبادا بجز نام تو یادگار[254]
فراز[255] آمد وتخت را داد بوس
ببستند بر کوهه پیل کوس
سوی زابلستان نهادند روی
نظاره برو بر همه شهر وکوی

250) Wahl ای کو مهتر داد وراست repugnante metro. 251) Wahl زما هی بر اندیش با. 252) Wahl ننهاد. 253) Wahl وبخوبی برای. 254) Wahl مبادا زتو نام تو باکار. 255) Wahl فرود.

III.

داستان آوردن کلیله از هند
نزد انوشیروان

سر آمد کنون بر من این داستان
که بشنیدم از گفتهء باستان [1]
نگه کن که شاداب برزین [2] چه گفت
بدانگه که بکشاد راز از نهفت
بگاه شهنشاه نوشین روان
که نامش بماندست دایم جوان

1) Disticho secundo incipit narratio de libro fabularum Calila et Dimna, ex India apportato. Quem primo loco posuit Silv. de Sacy versum سر آمد کنون بر من این داستان | که بشنیدم از گفتهء باستان ad historiam antecedentem refero; nam sensus est: „Tandem ad finem historiae veni, quam ex dictis maiorum accepi." Consentit editio Schahnamii a Macano Turnero nuper divulgata. 2) Al. lect. شادان برزین.

زهر دانشی موبدان خواستی
که درگاه ازیشان بیاراستی
پزشک وسخن‌گو وکنداوران
گزارنده وآزموده سران
ابا هر یکی نامور مهتری
کجا هر سریرا بدی افسری
پزشکی سراینده [3] برزوی بود
به پیری رسیده سخنگوی بود
زهر دانشی داشتی بهرهء
بهر بهرهء در جهان شهرهء
چنان بد که روزی بهنگام بار
بیامد بر نامور شهریار
چنین گفت کای شاه دانش‌پذیر
پژوهنده وبیافته یاد گیر
من امروز در دفتر هندوان
همی بنگریدم بروشن‌روان

3) سراینده viro illustri de Sacy suspectum videtur; sed quum quatuor codices, quos inspexit, variantem lectionem nullam offerant, nil mutare ausus est.

نبشته چنین بد، که بر کوه هند
گیاهیست رخشان چو روی [4] پرند
که آنرا چو گرد آورد رهنمای
بیامیزد ودانش آرد بجای
چو بر مرده بپراگنی بیگمان
سخنگوی گردد هم اندر زمان
کنون من بدستوری شهریار
به پیمایم این راه دشخوار خوار
بسی دانشی رهنمای آورم
مگر کین شگفتی بجای آورم
تن مرده گر زنده گردد رواست
که نوشین‌روان بر جهان پادشاست
بدو گفت شاه این نشاید بدن
مگر کازمون را بباید شدن
ببر نامهٔ من بر شاه هند [5]
نگر تا که باشد بت‌آرای سند [6]
بدین کار با خویشتن یار خواه

4) Al. leg. رومی; al. چینی. 5) Al. سوی رای هند. 6) Al. نگر کت بوید چاره آرای هند.

همان یاری از بخت بیدار خواه
مگر [7] تو شگفتی شوی در جهان
کزین گفته رمزی بود در نهان
ببر هر چه باید بنزدیک رای
کزو بایدت بیگمان رهنمای
در گنج بکشاد نوشین‌روان
زبزمی [8] که بد جامهء پهلوان
ودینار ودیبا وخز وحریر
زمهر وزافسر [9] زمشک وعبیر
شتروار سیصد بیاراست شاه
فرستاده بر خاست از بارگاه
بیامد بر رای ونامه بداد
سر بارها پیش او بر کشاد
چو بر خواند آن نامهء شاه رای
بدو گفت ای پیر پاکیزه‌رای

7) Codd. اگر male ut videtur; scripsi مگر ex coniectura, probante de Sacyo in annot. 8) Edit. Macani رومی. Vide Glossar. s. v. بزمی. 9) Al. زاکسون.

زکسری مرا هیچ بخشید نیست
تن ولشکر وپادشاهی یکیست
زداد وز اورنگ واز فر شاه
وز آن روشنی بخت وآن دستگاه
نباشد شگفت از جهاندار پاک
اگر مردگانرا بر آرد زخاک
برهمن بکوه اندرون هر که هست
همه پیش تو است چون زیردست 10)
بت آرای فرخنده دستور من
هم از گنج پرمایه گنجور من
بد ونیک هندوستان پیش تست
بزرگی مرا در کم وبیش تست
بیاراستندش بنزدیک رای
یکی نامور چون ببایست جای
فرستاد از افکندن وخوردنی
همان پوشش نغز وگستردنی

10) Variæ discrepant codd. in hoc hemist.; quidam leg. همه جمله باشد ترا زیردست al. همی رای دارد بتو زیردست al. یکی دارد آن رای واین نادرست.

برهمن آنشب ورای زد با ردان
بزرگان قنوج وهم بخردان
چو بر زد سر از کوه رخشنده روز
پدید آمد آن شمع گیتی فروز
پزشکان داننده را خواند رای
کسی کو بدانش بدی رهنمای
چو برزوی بنهاد سر سوی کوه
برفتند با او پزشکان گروه
پیاده همه کوهساران بپای
بپیمود با دانشی رهنمای
گیاها زخشک وزتر بر گزید
زپژمرده وهر چه رخشنده دید
زهر گونهٔ سوده از خشک وتر
همی بر پراگند بر مرده بر
همی مرده زنده نگشت از گیا
همانا که سست آمد آن کیمیا
همه کوه سپردند یکیک بپای
بر از رنج شان هم نیامد بجای
بدانست کان کار آن پادشاست

که زندست جاوید وفرمان رواست
دلش گشت سوزان زتشویر شاه
هم از نامداران هم از رنج راه
وز آن خواسته نیز کاورده بود
زگفتار بیهوده آزرده بود
زکار نبشته شد او تنگ‌دل
که آن مرد بی‌دانش سنگ‌دل
چرا خیره بر باد چیزی نبشت
که بار آرد آن رنج گفتار زشت
چنین گفت از آن پس بدان بخردان
که ای کاردیده ستوده‌ردان
که دانید داناتر از خویشتن
کجا سر بر افرازد از انجمن
بپاسخ شدند انجمن همسخن
که داننده پیریست ایدر کهن
بسال وخرد او زما مهترست
بدانش زهر مهتری بهترست
چنین گفت برزوی با مهتران
که ای نامداران روشن‌روان

برین رنجها بر فزونی کنید
مرا سوی او رهنمونی کنید
مگر کان سخن‌گوی دانای پیر
بدین کار باشد مرا دستگیر
ببردند برزوی را نزد اوی
پر اندیشه دل سر پر از گفت‌وگوی
چو نزدیک او شد سخن‌گوی مرد
همه رنجها پیش او یاد کرد
برو پیر دانا سخن بر کشاد
زهر دانشی پیش او کرد یاد
که ما در نبشته همین یافتیم
بدین آرزو نیز بشتافتیم
چو زان رنجها بر نیاید پدید
ببایست ناچار دیگر شنید
گیا چون سخن دان ودانا چو کوه
که باشد همه ساله اورا شکوه 11)

11) Al. ستوه pro شکوه eodem sensu. De Sacy که باشد همه ساله دور از گروه quod vertit: „qui passe toutes ses années loin de la foule des humains."

تن مرده چون مرد بی‌دانشست
که نادان بهر جای بی‌رامشست
بدانش بود بیگمان زنده مرد
چو دانش نباشد بگردش مگرد
چو مردم زدانائی آمد ستوه
گیاه چون کلیلست ودانش چو کوه
کتابی بدانش نماینده راه
بیابی همانا تو در گنج شاه
چو بشنید برزو از آن شاد گشت
همه رنج بر چشم او باد گشت
برو آفرین کرد وشد نزد شاه
بگردار آتش به پیمود راه
بیامد نیایش کنان پیش رای
که تا هند باشد تو باشی بجای
کتابیست ای شاه گسترده کام
که آنرا بهندی کلیلست نام
بمهرست با ارج در گنج گاه
برای وبدانش نماینده راه
بگنجور فرمان دهد تا زگنج

بیارد بمن گر ندارد برنج
دژم گشت از آن آرزو جان رای [12]
بچنبید بر خویشتن بر زجای
ببرزوی گفت این کس از ما نجست
نه اکنون نه از روزگار نخست
ولیکن جهاندار نوشین‌روان
اگر تن بخواهد زما یا روان
نداریم زو باز چیزی که هست
اگر سرفرازست اگر زیردست
ولیکن نخوانی مگر پیش ما
بدان تا روان بداندیش ما
نگوید بدل کان نبشتست کس
بخوان وبدان وبه بین پیش وپس.
بدو گفت برزوی کای شهریار
ندارم فزون زانکه گوئی بدار
کلیله بیاورد گنجور رای
همی بود برزوی با رهنمای
هر آن در که از نامه بر خواندی

12) Al. غمین شد نبد هیچ درمان رای.

همه روز بر دل همی راندی
زمانی فزون زانکه بودیش یاد
نه بر خواندی نیز تا بامداد
چو زو نامه رفتی بشاه جهان
دری از کلیله نبشتی نهان
بدین چاره تا نامهٔ هندوان
بیاورد نزدیک [13] نوشین‌روان
همی بود شادان دل وتن درست
بدانش همی جان روشن بشست
بدین گونه تا پاسخ نامه دید
که دریای دانش بر ما رسید
از ایوان پیامد بنزدیک رای
بدستوری باز گشتن بجای
چو بگشاد لب رای بنواختنش
یکی خلعت هندوی ساختنش
دو یاره بهاگیر ودو گوشوار
یکی طوق پر گوهر شاهوار
همان شاره هندی همان تیغ هند

13) de Sacy بنزدیک contra metrum.

همه روی آهن سراسر پرند
بیامد زقنوج برزوی شاد،
بسی دانش نو گرفته بیاد
زره چون رسید اندر آن بارگاه
نیایش کنان رفت نزدیک شاه
بگفت آنچه از رای دید وشنید
بجای گیا دانش آمد پدید
بدو گفت شاه ای پسندیده مرد
کلیله روان مرا زنده کرد
تو اکنون زگنجور بستان کلید
زچیزی که خواهی بباید گزید
بیامد خردیافته سوی گنج
بگنجور ننمود بسیار رنج
درم بود وگوهر بچپ وبراست
جز از جامهٔ شاه چیزی نخواست
گرانمایه دستی بپوشید ورفت
بدرگاه کسری خرامید وتفت
چو آمد بنزدیک تختش فراز
برو آفرین کرد وبردش نماز

چنین گفت برزوی را شهریار
که بی بدره وگوهر شاهوار
چرا رفتی ای رنج‌دیده زگنج
کسی را سزد گنج کو دید رنج
چنین داد برزوی پاسخ بشاه
که ای تاج تو برتر از چرخ وماه
هر آن کس که او پوشش شاه یافت
ببخت وتخت مهی راه یافت
دگر آنکه با جامهٔ شاهوار
به بیند مرا مرد ناسازگار
دل بدسگالان شود تار وتنگ
بماند رخ دوست با آب ورنگ
یکی آرزو خواهم از شهریار
که ماند زمن در جهان یادگار
چو بنویسد این نامه بوزرجمهر
گشاید برین رنج برزوی چهر
نخستین در از من کند یادگار
بفرمان پیروزگر شهریار
بدان تا پس از مرگ من در جهان

بخوانند ورنجم نگردد نهان
بدو گفت شاه این بزرگ آرزوست
نه اندازهٔ مرد آزرم جوست 14)
ولیکن برنج تو اندرخورست
سخن گرچه از پایگه برترست 15)
ببوزرجمهر آن زمان شاه گفت
که این آرزو را نباید نهفت
نویسنده از کلک چون خامه کرد
زبوزوی در سر یکی نامه کرد
نبشتند بر نامهٔ خسروی
نبد آن زمان خط بجز پهلوی
همیدون نگه داشت در گنج شاه
برو ناسزا کس نکردی نگاه

14) Al. بر اندازهٔ مرد دینار جوست al. به اندازهٔ مرد سالار جوست al. نه زاندازهٔ مرد آزاده خوست. 15) Qui sequitur versus in editione Sacyana sine dubio spurius est. Ipse de Sacy in textum quidem illum recepit, sed in vertendo silentio praetermisit. Versus est: نویسندهٔ نامهٔ خسروی | نوشت آنزمان خط بر پهلوی.

چنین تا بتازی سخن راندند
از آن پهلوانی همی خواندند
چو مامون جهان روشن وتازه کرد
خور وماه بر دیگر اندازه کرد
دل موبدان داشت ورای کیان
ببسته بهر دانشی بر میان
کلیله بتازی شد از پهلوی
بدین سان که اکنون همی بشنوی
بتازی همی بود تا گاه نصر
بدانگه که شد بر جهان شاه عصر
گرانمایه بو الفضل دستور اوی
که اندر سخن بود گنجور اوی
بفرمود تا پارسی ودری
بگفتند وکوتاه شد داوری
وزان پس نوشتن چو رای آمدش
برو بر خرد رهنمای آمدش
همی خواست از آشکار ونهان
کزو یادگاری بود در جهان
گزارنده را پیش بنشاندند

همه نامه بر رودکی خواندند
به پیوست گویا پراکنده را
بسفت اینچنین در آکنده را
بر آنکو سخن داند آرایش است
چو ابله بود جای بخشایش است
حدیث پراکنده بپراکند
چو پیوسته شد مغز وجان آکند
جهاندار تا جاودان زنده باد
زمان وزمین پیش او بنده باد

IV.

بخشش نمودن شاه کیخسرو برزورا بعد از دانستن که پسر سهراب است وبردن بشکارگاه

سواران برفتند هر سو دوان
همان پهلوانان روشن روان
برفتند تا مرز توران زمین
همی آگهی یافتندش بچین
بایران ندیدند از ایشان نشان
چنین گفت خسرو بگردنکشان
که دشمن گریزان گشتن به است
اگر چه هزیمت بکشور مه است
سراپرده وچارپای وستور
بسی بهتر از دشمن روزکور
بایران خرامیم زایدر کنون
که بخت نکو گشت مان رهنمون
بسازیم از بهر برزوی کار

چنان چون بود درخور نامدار
چو بشنید دستان زخسرو سخن
ببوسید پیش سپهبد زمین
بخسرو چنین گفت کای شهریار
بیزدان دادار پروردگار
که از آرزو بر متابی سرم
گزین کام از مهر ومه بگذرم
از ایدر بایوان بنده خرام
بجان سپهدار فرخنده‌نام
بباشیم یک ماه فیروزشاد
بدیدار کیخسرو پاکداد
چو بشنید کیخسرو نامجوی
زفرمان او بر نتابید روی
برفتند شادان بایوان زال
خود وپهلوانان با فر ویال
بهر جای ایوان بیاراستند
می ورود رامشگران خواستند
بهر جای می خواره انبوه شد
زشادی دل اندر بر انبوه شد

بدیبا بیاراسته بام ودر
همی ریخت در پای خسرو گهر
برابر همه شادمان مرد وزن
نشانده بهر جایگه رودزن
بایوان دستان جهانجوی شاه
چو خورشید تابان ستاره سپاه
جهان پهلوان رستم زال زر
بگردون گردان بر آورده سر
فرامرز وبرزو ستاده بپای
بر تخت خسرو به پرده سرای
چو خسرو ببرزو نگه کرد گفت
بمردی نباشد بگیتیت جفت
وزان پس چنین گفت با پهلوان
که ای نامور گرد روشن روان
زایران وتوران وهر کشوری
چو رستم نباشد دگر مهتری
بمانی بجای نیاکان خویش
بگیتی دل دشمنت باد ریش
ازان پس بگنجور فرمود شاه

که از بهر برزو درین بارگاه
بیاورد صد اسپ زرین ستام
زترکان سیمین کمر صد غلام
زیاقوت پر کرده ده جام زر
همان جوشن وترگ وخود وسپر
درفشی که بد پیکرش از عقاب
بزیر اندرش اژدهای بتاب
بگنج ودرم ده شتربار نیز
صد اشتر سراسر پر از بار وچیز
صد استر زگستردنی کرده بار
زمردان شمشیرزن ده هزار
به برزوی بسپرد شاه جهان
به نزدیک فرزانگان ومهان
همان غور وغرچه بدو داد شاه
مرورا [1] زهرکس بیفزود جاه
ببوسید برزو زمین وجبین
نهاد از بر خاک وکرد آفرین
چو خسرو یکی ماه در نیمه روز

1) Koseg. مردرا. Scripsi مرورا ex coniectura.

بسر برد با گرد گیتی فروز
سر ماه وهنگام بانگ خروس
به بستند بر کوههء پیل کوس
جهاندیده دستان بزابل بماند
خود ومهتران سوی ایران براند
بهمراه او رستم وسرکشان
فرامرز برزو وگردن کشان
بره سر بسر عیش ساز [2] آمدند
بداماں کوهی فراز آمدند
شهنشاهرا شد هوای شکار
که بد جای نخچیرگاه آن بهار
بفرمان شاه جهان مهتران
براندند نخچیر از هر کران
چنان گرد شد وحش صحرا بهم
که از زور پشت زمین یافت خم
زآهو وگور وگوز وستر [3]

2) Koseg. ordine inverso ساز عیش male, nam rhythmum finalem prorsus turbat. Scripsi عیش ساز ex coniectura. 3) Koseg. سطر quod temere

زخرگوش واز تکه وشیر ببر
سیه‌گوش کفتار وگرگ دلیر
بهم در فتادند بالا وزیر
چو شد چرگه از سروران ساخته
شهنشاه شد در میان تاخته
بد از گرد آن وحشیان سیه[4] دشت
زبس جانور دیدها خیره گشت
شهنشاه تازان در آن چرگه‌جای
بگرزش زخاصان کارآزمای
در آمد بخم یلان یال گور
ددانرا بسی سوده پای ستور
کشاده بر آهو کمین توز تیر
دلیران بشیر دمان در ستیز
در آندشت از کوه تا کوه مرد
بگردون گردان بر آورده گرد
زناکه در آن چرگهء پر زجوش
که از جانور شد بگردون خروش

vertit *Hirsch.* Legendum sine dubio ستر pro استر *mulus.* 4) Scripsi سیه ex coniect.; Koseg. تیه.

نگه کرد کیخسرو دادگر
عجب آهوئی[5] آمدش در نظر
نه آهو که بد لعبت بربری
شهنشه بصد جان شدش مشتری
بتی بود آن آهوی سیم بر
زخوبی سراپاش چون رنگ زر
دو چشمش امید دل عاشقان
چو تنگ نظر گشته هر سو دوان
چنین[6] داد فرمان شه پاکیش
که اورا بی‌آزار آرند پیش
بدستش بگیرند یا خود بدام
که شمشیر وتیرست بروی حرام
هر آنکس که اورا در آرد به بند
میان کوانش کنم ارجمند
دلیران بفرمان شه پویه پوی

5) Legendum آهوئی flagitante metro et sensu. Koseg. آهوی vitiose. 6) Koseg. ختن vitiose. Vera lectio sine dubio چنین, quod ex coniectura in textum recepi.

باهو گرفتن نهادند روی
بهر سو دوان آهوی خوش‌نظر
زبیم گرفتن سراسیمه سر
دونده بران مهتران از ستیز
بهر سو دوان آهو اندر گریز
از آن سو که بد برزوی رزمساز
دوان گشت آهوی چو باد [7] باز
یکی کنده آنجا پر از آب بود
زیک دست برزوی سهراب بود
بر آن کنده آهو گذر کرد وجست
زبیم گرفتاری بند رست
بر آشفت برزو بر انگیخت اسپ
بدنبال آهو چو آذر گشسپ
دوان آهو واو شتابان زپی
زغیرت سراپای او پر زخوی
براند اسپرا چارده میل راه
رسانید گرد سمندش بماه

7) Koseg. زو باه ; quod vertit *erschrocken*, sed in lexicis non comparet. Fortasse legendum چو باد, *venti instar*, quod ex coniectura recepi.

پدید آمد آنگاه کوهی بلند
بکه رفت آهو زبیم گزند
همیگفت با خویش برزو زراز
که از گشت دور این چه باریست باز
که آهوی از چرگهء تنگ شاه
به پیش من آید گریزد براه
نه آهو مگر جادوی ریمنست
ویا در زهم دام اهریمنست
همیگفت ومیراند اسپ از ستیز
به پیش اندرش آهو اندر گریز
در آن کوه دامن یکی غار بود
فرو رفت آهو در آن غار زود
فرود آمد از اسپ برزو روان
بغاره آمد از پهر آهو دوان
نگه کرد هر گوشه بالا وزیر
بدید او برهمن یکی مرد پیر
که بنشسته آسوده در کنج غار
هم [8] آن آهوی نغزش اندر کنار

8) Koseg. هر vitiose.

نصیحت کردن عابد برزورا

چو برزو چنان دید خیره بماند
خداوند نیکی‌دهش را بخواند
فرو ماند پیش برهمن بجای
برهمن بدو گفت کای نیک‌رای
چه حیرانیست ای جوان باز گوی
گر آئی بدین گونه در جست‌وجوی
گرت صید این آهو آمد هوس .
نکردست صید حرم هیچکس
بود با خدا روز وشب راز من
مرا طرفه آهو ودمساز من
گریزنم از مردم روزگار
شب وروز نالم درین کنج غار .
بذکر خدا آهوم همرهست
نداند جز آن کس که او آگه است
تو ای نامور مهتر انجمن
زفرمان فرود آی در پیش من
ازین پی زبان کینه در دل مدار

که چون نیست او بندهٔ کردگار
چو برزو شنید این زروی ادب
در آنجای بنشست وگفت این عجب
که وحشی بدین سان بود رام تو
خوشا پیش یزدان سرانجام تو
مرا بخت سوی تو شد راهبر
تو شو از نصیحت مرا رامبر[9]
به پندم زبند غم آزاد کن
مرا از کرامات خود شاد کن
تو پیری شو از بد مرا دستگیر
که گفتار پیران بود دلپذیر
درین گردش چرخ نیرنگ‌ساز
عجایب چه دیدی بمن گوی باز
برهمن بدو گفت کای نوجوان
سخن‌دان وبینادل وپهلوان

9) Koseg. راهبر quod rhythmum finalem prorsus turbat, nam eadem vocabula eadem significatione in Persarum poetico sermone rhythmum efficere non possunt. Censeo legendum رامبر *laetitiam afferens*, *exhilarans*.

بملک یمن شهریاری بود
که اندر جهان کامگار بود
بود نام او شاه بهرام گرد
که گو از همه شهریاران ببرد
پس پردهٔ او یکی دخترست
که رویش زخورشید روشنترست
نگاری که خورشید گیتی‌فروز
زمهر رخش هست در تاب وسوز
سر زلف او غیرت مشک چین
روی[10] روشنش غارت عقل ودین
کمندافکنان گیسویش را به بند
کمان‌آوران زابرویش مستمند
زبالای او فتنه‌باران شده
دو گیسوش صیاد ماران شده
لبش کشته جان‌بخش هر ناتوان

10) Koseg. روخ quod vertit *Wange*, sed tum legendum رخ; quum autem puellae genas supra iam descripserit poeta, hoc hemistichio faciei nitorem laudare videtur. Puto igitur legendum روی.

قدش سرورا کرده از جا روان
بر آرد گل از شرم رویش عرق
دو چشمش دهد جادوانرا سبق
دهانش زتنگی ندیده کسی
سخن چون کند گوهر آرد بسی
بحسن اینچنین فتنهء روزگار
بهنگام کین آفت کارزار
بمیدان جنگ ار برون آید او
بمردی زمردان فزون آید او
بتیغ تبردان دلفروز ماه
کند روزرا بر دلیران سیاه
به تیر وکمان گر بر آید بجنگ
هوارا به پیکان کند تیره‌رنگ
بگرز ار در آرد به پیکار سر
دهد کوهرا مالش آن سیمبر
وگر نیزه گیرد بجنگ اندرون
کند رخنه اندر که بیستون
چو اندر کمندافکنی ساحراست
که گیسوش بر گفت من ناظراست

مع القصه در حسن ومردانگی
نشاید کنش کرد همخانگی
بنام آن پری رخ دلارا بود
مژه چون سنانش صف آرا بود
پدر دل بدان نازنین بسته است
زخواهندگان لیک وارسته است
ازیرا که هر گو شود خواستگار
که آرد مر آن ماهرا در کنار
چنین است پیمان که با آن پری
بگردد بمیدان بخواهشگری
اگر آنکه اورا رباید ززین
بگاه دلیری وهنگام کین
شود رام او ماهوخورشیدچهر
بآئین مهرش در آرد بمهر
پدر هم دران گرددش سازگار
ببندد باو عقد این استوار
وگر دخترش زیر دست آورد
بجانش بمردی شکست آورد
ازان ماه باشد سر وبال او

بسا سر گزین گشت پامال او
بسی شهریاران که دادند سر
بسودای آن دختر نامور
ترا چون باهوی من هست میل
بدین کردم آن نازنین را طفیل
برو صیدی آن آهوی تازه کن
که صد شیر شد صید او بی سخن

عاشق شدن برزو بر دلارای دختر شاه غایبانه وتسلی دادن برهمن اورا

چو برزو زپیر این سخنها شنید
زمهر پری رخ دلش بر دمید
چنان عشق دختر دلش گرم کرد
که بر خاست از جان او آه سرد
سخن در دل او چنان جا گرفت
که ملک پیش زیر وبالا گرفت
چو آن پیر تغییر حالش بدید
که اکسیر عشقش سراپا دوید

60183

بگفت ای جوان غم مخور زینهار
که کام ترا داد پروردگار
تو گر راه را زیر دست آوری
زه این کمان را بشست آوری
شود صیدت آن آهوی مشکبوی
بر آید ترا سربسر آرزوی
ولی پیش از آن کاوری رو براه
یکی کار فرمایدت پادشاه
بباید ترا اول آن کار کرد
بخود بر تنی چند یار کرد
که کار بزرگست کاید به پیش
فدا کرد[11] باید تن وجان خویش
دران کار یکجای داری قران
پس آنکه کزان کار داری گران
بکامت شود کارها جمله راست

11) Koseg. کرده male, quia verba impersonalia saepissime cum apocopata infinitivi forma construuntur; rarius sequitur infinitivus in تن aut دن exiens, nunquam vero participium.

بهر جای پیروزی اختر تراست
چو پردخته گردی زفرمان شاه
ازین پس [12] میسر شود روی ماه
بمهر دل آری ورا در کنار
فراوان ترا بگذرد روزگار
چو آئی بایران زدختر بکام
زگردون گردان بر آمدت نام
بود عمرت ای پر دل مهربان
هزار وصد اندر جهان باامان [13]
وگر آنکه ناگاه گردی تباه
بمانی زدیدار فرخنده ماه
بمهر دل آری ورا در کنار
مشو غافل ای سرکش نامدار
که آنجا قران داری از کار دهر
چو زان در گذشتی بود کام بهر

12) Koseg. پس repugnante metro; omissum videtur ازین, quod ex coniectura in textum recepi. 13) Koseg. تا امان; sed legendum باامان quod est adiectivum e praepositione et substantivo compositum.

برهمن چو این گفت شد ناپدید
دگر برزو اورا در آنجا ندید
بدل خسته از غار آمد برون
زمهر پری رخ خراب اندرون
بسی در بالماس مژگان بسفت
همه راه با درد غم بود جفت
بلشکرگه آمد دل از غم نزار
بیامد بر خسرو نامدار
بشه باز گفت آنچش آمد بپیش
ازان درد میجست درمان خویش
شهنشاه ورستم عجب ماندند
همی نام یزدان برو خواندند
چنین گفت رستم که آن پیر مرد
بگیتی ترا زار وسرگشته کرد
بیکبار از ره نباید فتاد
بگفتار هر کس دل از دست داد
غم عشق جانکاه ودردآور است
نیفتند در آن هر که کنداور است
خیالی نموده ترا در نظر

فرامش کن وزین هوس در گذر
نسلی زگفتار رستم نشد
غم عشق یار از دلش کم نشد
شد آنروز وروز دگر گاه بار[14]
بپا خاست برزو بر شهریار
چنین گفت کای خسرو کامران
زداد تو خوشدل کران تا کران
مرا آرزو بخت بهرام شد
دلم مایل آن دلارام شد
بسوی یمن رفت خواهم کنون
که با من چنین گفت آن رهنمون
بکوشم که اورا در آرم بدست
بدان سان که بهرام پیمان ببست
نه زر بایدم اندرین نه سپاه
بود کار موقوف دستور شاه

14) Sic correxi hemistichium vitiosum, in quo pro شد آنروز وروز legebatur شه آنروز وزور Koseg. vertit: „zu Hofe sass zwei Tage lang der König.“ Sed sensus est: „illo die et proxime sequenti aditus patebat (ad regem).“

به تنها تن خویش با یک غلام
ازیدر نهم سوی این کام گام
زبرزو شنیدند یکسر سخن
بزرگان کیخسرو پیلتن
تهمتن بدو گفت کاین رای نیست
چنین کار مارا دلارای نیست
چه داری به بیهوده خودرا نژند
ندیده کسی را شدی پای بند
نکردست با خود کسی دشمنی
چرا جان تن‌را [15] بغم افکنی
کسی کو شد از خانهء خود بدر
چه داند که کی باز آید دگر
مرا خویش وپیوند بسیاریست
همه نامداران با زور ودست
بود در پس پرده شان دختران
که هرگز [16] ندیدند شان دختران

15) Koseg. چرا جان‌را contra metrum. Inserendum sine dubio تن, quod et sensui et metro optime convenit. 16) Koseg. کز vitiose.

همه شاهزاده همه نیکبخت
سراسر باقبال ودیهیم وتخت
از آن نورسیده بتان چو ماه
زبهرت بخواهم یکی نیکخواه
بسازم همی تخت با افسرش
که گیری بکام دل اندر برش
چه (17) گردی به بیهوده گرد جهان
که گردون بسی حیله دارد نهان
چو بشنید برزو ببارید اشک
برویش دوان گشت خونین سرشک
بدو گفت کای سرور کامیاب
مرا از چنین آرزو رخ متاب
چو خواهد دلم دخت شاه یمن
چگونه دهی دیگری را بمن
دل من چو سرو دلارای خواست

17) Koseg. چو, sed vertit, ac si legisset چه: „Was willst du irren thöricht durch die Welt." Lectio چو ferri possit, si subaudias بدان *scias* ante که hemist. proxime sequentis.

نیاید ببالای شمشاد راست
بیزدان که تا من همی کام خود
نیابم نیابیم بآرام خود

GLOSSARIUM
PERSICO-LATINUM.

ا

(अप्) 1) aqua. 2) nitor, *unde* آبرو aqua, nitor faciei *met.* honor, gloria *F.* 23, 1. *Ch.* II, 344.

آب ورنگ (aqua et color) *met.* vigor. *Ch.* III, 210.

آبا *i. q.* با.

آباد 1) *adi.* incolis frequentatus, amoenus *Ch.* I, 6. 166. 2) pulcer, bonus. 3) *vox fausta apprecandi, ut* آفرین *et* بارك الله *ex. gr.* آباد بید salvete *Ch.* I, 153.

أبر 1) *praep. i. q.* بر. 2) *n. s.* (अभ्र) nubes.

a. أبله socors, insipiens. *Ch.* III, 254.

أبرو (भ्रू) supercilium. *Ch.* IV, 196.

أبريشم *et* إبريشم sericum.

آتش ignis.

آتش كده *n. s. c.* delubrum cultorum ignis. *F.* 34, 7.

آتشی ad ignem pertinens, igneus, ardens.

اَخْتَر stella. *Ch.* I, 156. 2) constellatio, horoscopus. *Ch.* II, 541. 3) bonum omen, felicitas. — بلند altae, insignis constellationis; nobilissimus. *Ch.* I, 132. 232.

a. اَدَب litterae humaniores. 2) humanitas, honestas, decentia. *Ch.* IV, 171.

آذَر (*Ferh.* آذَر) ignis. *F.* 28, 20.

آذرين mos, consuetudo *Ferh.*

آر *i. q.* آگر.

آراستن *Imp.* آرا *s.* آراى ornare, exornare. 2) praeparare *Ch.* I, 79. III, 67. instruere *exercitum* *Ch.* I, 224. *aciem* *Sam.* p. 146. *l.* 5. *Ch.* IV, 222.

آرايش ornatus, ornamentum *Ch.* III, 253.

آراميدن (आ + रम्) quiescere.

آرام 1) *imp.* *v.* آراميدن. 2) *n. s.* quies *Ch.* IV, 350.

أرج valor, pretium. 2) aestimatio, reverentia. با ارج cum veneratione, reverentissime *Ch.* III, 141.

ارجاسپ *n. pr. c.* Ardschasp, *nepos Afrasiabi, Turaniae rex.* *F.* 18, 23.

اَرْجَمَند *adi.* egregius, praeclarus, eminens. *Ch.* II, 84. IV, 116.

اَرْدى بهشت ignis. *F.* 23, 5.

آرزو cupiditas, desiderium. *F.* 29, 11.

آرستن potem esse, posse *seq. inf. Ch.* II, 117. *F.* 21, 15.

آز aviditas, cupiditas.

أز *et* ز ex, de, ab. *Possessorem indicat. Ch.* IV, 237. این قلعه از سلطانست haec arx Sultani est. *Not.* p. 95. *Genitivum circumscribit* ز دختر بکام ad voluntatem filiae. *Ch.* IV, 273. 2) ad, in زین گونه hunc in modum *Ch.* II, 51. 3) inter *F.* 27, 9. 4) *seq.* برای propter, *et sine* برای *Ch.* II, 255. IV, 20. از چه quare *Ch.* I, 94. 5) pro *Ch.* IV, 292. 6) per *Ch.* II, 360. 7) coram *Ch.* IV, 94. 8) *In comparatione, ut Arab.* من prae. *Ch.* I, 158. II, 152. *F.* 31, 26. 9) *Tempori indicando inservit* از روزگار نخست primis temporibus, tempore praeterito *Ch.* III, 148.

آزاد *et* آزاده liber, immunis *a re c.* از *rei Ch.* II, 550. IV, 177. *Epith. cyparissi* liberae *vel* procerae *Ch.* II, 223. *F.* 19, 26. 2) ingenuus, nobilis *Ch.* I, 270. *F.* 19, 23. 28, 9.

آزاردن *et* آزردن molestia afficere, infestare, vexare. 2) increpare.

آزار *imp. verbi praec.* 2) *n. s.* afflictio, obiurgatio. *Ch.* I, 247. II, 108. *F.* 22, 6. — بی *adi. comp.* incolumis. *Ch.* II, 346. IV, 112.

آزردن colorare, colore imbuere.

زر آزرده inauratus *F.* 34, 7.

آژدها draco *Ch.* IV, 58.

آزردن *i. q.* آزاردن.

آزرم magnitudo, aestimatio. — مرد vir magnae auctoritatis, illustris *Ch.* III, 220.

آزمودن experiri, tentare.

آزموده *part.* experimentis eruditus, usu peritus *Ch.* III, 10.

آزما *imp.* 2) *In comp.*, *ut* — كار expertus, usu peritus. *Ch.* IV, 94.

آزمايش tentatio, experimentum. كردن — *i. q.* آزمودن *c.* از *r.* *Ch.* II, 364.

آزمون *i. q.* آزمايش *Ch.* III, 36. آزمون را شدن ire ad experimentum *i. e.* periculum facere, experiri.

ازيرا *i. q.* زيرا propterea, ideo. *Ch.* IV, 225.

آسان (*a rad.* آسودن *ut videtur*) facilis. 2) *adv.* facile.

اسپ *et* اسب (अश्व) equus.

اسپهبد (*ex* اسپه *et* بد [पति]) dux exercitus *F.* 24, 19.

استا Commentarius in librum زند *Ferh.* 2) Zend-avesta *F.* 30, 19.

اِستادن *et* اِيستادن (स्था) stare *Ch.* II, 258. *F.* 30, 18. *F.* 29, 9. *Imp.* اِست *s.* اِيست.

اُستام phalerae *F.* 23, 17.

آستان *et* آستانه limen *F.* 24, 13.

اُستاوزند Zendavesta. *F.* 24, 20.

اُستخوان (अस्थि) os (ossis) *F.* 26, 2.

اَستر (अश्वतर) mulus *Ch.* IV, 61.

اُستوار (स्थावर) firmus. 2) *adv.* firmiter. *Ch.* IV, 234.

اسفنديار *n. pr.* Asfendijar. *F.* 18, 19.

اِسكندر *vel* سِكندر *n. pr.* Alexander.

آسمان (*Heb.* שָׁמַיִם *Arab.* سماء) coelum *F.* 19, 9.

آسودن *Imp.* آسا quiescere, otio frui. *F.* 30, 8.

آسوده *part.* quietus, tranquillus, otio fruens *Ch.* I, 260. 2) *adv.* *Ch.* IV, 151.

اَسير captivus. *Ch.* I, 291.

اُشتر (उष्ट्र) camelus. *Ch.* IV, 60.

آشتى pax. *Ch.* I, 70. *F.* 25, 6.

آشفتن *et* آشوفتن (आ+क्षुप्) *Imp.* آشوب conturbari, irasci.

c. بر *i. q. simpl. Ch.* I, 115. II, 230. *c.* از *r. F.* 31, 7. *c.* بر *p. cui irascuntur.*

آشک lacryma. *Ch.* IV, 341.

آشکار (आविष्कार?) *opp.* نهان manifestus, clarus, notus. *Ch.* III, 247. *F.* 22, 12. — در palam. *Ch.* II, 158. کردن — manifestare.

آشکارا *adv.* palam. *Ch.* II, 538. *F.* 21, 5.

اشنودن *i. q.* شنودن *seu* شنیدن.

آشیان *et* آشیانه nidus.

اصطخر *et* اصطخر Persepolis *Ch.* I, 3.

اطراف *vid.* طرف.

آغاز inceptio, initium. *Cum* کردن, نمودن *et* نهادن inchoare, initium facere. *F.* 23, 12. *Gul.* p. 157.

آفت (आपद्) noxa, damnum.

افتاب sol. *F.* 33, 20. (*ex* آف *cf.* आप sol *et* تاب splendor).

افتادن (पत्) *Imp.* افت cadere. 2) fieri, evadere *Gul.* p. 139. l. 13. 3) esse *Ch.* II, 182.

افراختن *et* فراختن extollere, elevare.

افراخته *part.* elatus, altus, sublimis.

افراز *imp. v.* افراختن. 2) *In comp.*, *ut:* — سر superbus *Ch.* II, 548. 3) *i. q.* بلند magnus, altus *Ch.* II, 329.

c. بر *i. q. simpl.* efferre, sublevare *Ch.* II, 325. -- درفشی vexillum tollere *Ch.* II, 268. بر افراخته *part. i. q.* افراخته *Ch.* II, 577.

افراسیاب *n. pr.* Afrasiab. افراسیابی ab Afrasiabo oriundus. *F.* 27, 1.

أفْراشْتن *i. q.* افراختن *Ch.* II, 382.

c. بر *i. q.* بر افراختن *Ch.* II, 43.

أفْروخْتن *et* فُروختن (अग्नि + रुच्) accendere *ignem F.* 28, 20. 2) illuminare *Ch.* II, 23. *F.* 22, 18.

c. بر *i. q. simpl. Ch.* II, 520. 2) comburere *F.* 34, 8.

افروز *et* فروز *imp. v. praec.* 2) *In comp., ut:* گیتی فروز mundum illuminans *epith. solis Ch.* I, 128. II, 110.

آفْرِیدن creare.

آفْرین *imp. v. praec.* 2) *In comp.* creans, creator. *F.* 28, 26. 3) *n. s.* applausus, laus. *Cum* کردن *et* خواندن laudibus efferre, celebrare *c.* بر *p. Ch.* II, 54. 406. *et c.* بر *r. ibid.* 160.

بافرین *adi. comp.* laudatus, laudabilis. *F.* 22, 14.

أفْزودن *et* فُزودن *Imp.* آفزا *et* فزا augere. *Ch.* IV, 66. 2) augeri, increscere *Ch.* II, 146.

افزون *et* فزون *adv.* plus, magis *Ch.* II, 428. — کردن

augere *Ch.* I, 124. آمدن — superare, praecellere *aliqm re c.* از *p et* ب *r. Ch.* IV, 208.

افزونی *et* فزونی augmentum. 2) multitudo, magnitudo *F.* 23, 26. کردن — addere *rei*, augere *rem c.* بر *r. Ch.* III, 109.

افسر corona, diadema regium.

افسون incantatio, fascinatio. 2) machinatio, dolus *Ch.* II, 5.

افشاندن spargere, dispergere *Burh.* *c.* بر *i. q. simpl. F* 32, 19.

افکندن *et* فکندن iacere, deiicere, proiicere. 2) abiicere. *F.* 18, 7. 23, 13. repudiare. *Ch.* II, 254. *F.* 22, 24. expellere *c.* از *loc. F.* 24, 11. demittere *caput F.* 29, 9. *Ch.* II, 319. *De aedificio* iacere (*scil. fundamenta*) *i. e.* exstruere, aedificare. *F.* 20, 3. — مهر amore prosequi, caritate complecti *alqm c.* بر *p. Ch.* II, 215. بر *i. q. simpl.* — بر آتش in ignem inferre *alqd Ch.* II, 373.

افکندن *n. s.* tapetum *Ch.* III, 69.

افکنده *part.* abiectus, repudiatus. *Ch.* II, 296.

a. اقبال secunda fortuna, felicitas *Ch.* IV, 334.

آگاه *s.* آگه gnarus, peritus *c.* از *r. Ch.* I, 52. شدن — certiorem fieri *de re c.* از *r. F.* 21, 1.

seq. آكه 29, 2. — بودن cognitum habere, scire. *Ch.* IV, 166. 2) *n. s.* nuntius *F.* 23, 9. يافتن — nuntium accipere, certiorem fieri *de re c.* از *r.* *F.* 31, l. 1.

آكاهى *s.* آكهى cognitio (Kunde), nuntius *Ch.* II, 227. *F.* 31, *l.* يافتن — certiorem fieri *de re c.* از *r.*

اكر *s.* كر *s.* ار si, quando. اكر چه *vel* كر چه licet, quamvis, etsi *Ch.* I, 252. IV, 8.

اكسون species serici nigri. 2) vestis nigra, *quam principes gestare solent. Burh.*

اكسير *i. q.* كيميا lapis philosophorum. 2) elixir. *Ch.* IV, 252.

آكندن implere. *Ch.* III, 256.

آكنده *part.* impletus, plenus (*de thesauro*) *F.* 32, 19. (*de margaritis non perforatis*) *Ch.* III, 252.

اكنون *et* كنون nunc, modo.

آكه *et* آكهى *i. q.* آكاه *et* آكاهى

آلان *n. l.* Alan *F.* 29, 19. 20. *Sec. Burh.* nom. urbis et provinciae in regione Turkestan. *vid. Fragmente über die Rel. des Zoroaster* p. 125.

البرز Albors *nomen montis. Ch.* II, 165.

a. القصه *vid.* قصه.

a. الماس adamas. *Ch.* IV, 287.

آلودن *Imp.* آلا inquinare, polluere.

آلودگی sordes. *F.* 19, 22.

a. أمان securitas, fides, protectio.

آمدن *Imp.* آ s. آی venire, ire. 2) accedere *ad aliq.* c. بر *p.* *Ch.* III, 18. 51. 3) esse, inveniri *Gul.* p. 188. l. 22. 4) fieri. — سیر satiari. *Ch.* I, 17. سیر آمده satiatus, saturatus. *Ch.* II, 356.

c. باز revenire, redire *Ch.* IV, 328. *F.* 28, 1.

c. بر *i. q. simpl.* *Ch.* II, 85. IV, 211. 2) supervenire. 3) provenire, prodire, oriri. *Ch.* I, 245. 309. 4) ascendere. *Ch.* I, 201. superiorem esse, praevalere, vincere *Gul.* p. 163. l. 11. p. 174. l. 20. 5) exire *Ch.* I, 194. *c.* از. 6) praeterire, effluere (*de tempore*) *Ch.* II, 170. 220. *F.* 19, 3. 7) adipisci. *Ch.* IV, 258.

c. بیرون egredi, exire. *Ch.* IV, 207.

c. پیش *i. q. Ar.* تعرض adversus occurrere (*in bon. et mal. part.*). *Sam.* p. 52. accedere. *F.* 21, 12. — به پیش s. بپیش contingere, accidere. *Ch.* IV, 263. 291.

c. در s. اندر intrare. *Ch.* II, 120.

c. فرود descendere. *Ch.* II, 445. *F.* 26, 11. *Ch.* II, 137. 2) desistere *a re*, omittere *aliqd* *c.* از *r.* *Ch.* IV, 168.

امروز *vid. s. v.* روز.

آموختن *Imp.* آموز docere. *Ch.* II, 483. 2) discere. *Ch.* II, 352. *Gul.* p. 44. l 15.

آموزگار *n. comp.* instructor, magister. *F.* 20, 23.

آميختن (मिश्र *cf. Ind. Bibl.* t. III. p. 36.) *Imp.* آميز miscere.

c. بر *i. q. simpl.* *F.* 33, 13.

اُميد spes.

نااميد *adi. comp.* spe destitutus, desperabundus.

آن *pr. dem.* ille, illa, illud. آنجا ibi. آنچه id quod. آنکه is qui.

آنباشتن *Imp.* انبار implere. *F.* 23, 22.

انبوه plenus. *Ch.* IV, 32. 2) multus, numerosus. *Sam.* p. 158. *fin.* 3) *n. s.* multitudo, caterva hominum. *Ch.* IV, 31.

آنچش *i. q.* آن چه اورا quod illi *Ch.* IV, 291.

انجمن collectus, congregatus. بودن پیش کس — apparere, praesto esse coram aliq. *F.* 32, 8. شدن — colligi, congregari. *F.* 33, 22. *Ch.* I, 273. (*de annis*) *ibid.* II, 6. 2) *n. s.* congregatio, consessus, copia, multitudo. *Ch.* I, 73. III, 102.

انداختن *Imp.* انداز iacere, iaculari.

اندازه mensurà. *Ch.* I, 90. III, 220. 2) modus, forma. *Ch.* III, 234.

اَنْدام corpus. *Gul.* p. 24. l. 18. 2) membrum. *Ch.* II, 132. 3) pulcritudo, ornamentum. *F.* 28, 22.

اَنْدَر (अन्तर्) *partic.*, in, intus. 2) de *Ch* II. p. 34. l. 4.

اندرخور (*a rad.* خوردن *ut videtur.*) conveniens, dignus *c.* ب *r.* *Ch.* III, 221. *et sine* ب *F.* 20, 25.

اَنْدَرون *format. ab* اندر, *quocum et significatione convenit.*

اندریمان *n. pr.* Enderiman. *F.* 27, 30.

اَنْدَک (*ex* اند *et* ک *diminut.*) paucus, parvus. 2) *adv.* parum, paulululum. باندک زمان brevi tempore. *F.* 32, 18.

اندکی numerus exiguus. *F.* 33, 28. *Ch* II, 86.

اَنْدودن *Imp.* اندا incrustare, obducere.

اندود *et* اندوده incrustatus, obductus. *In comp.*, *ut*: — زر inauratus.

اَنْدوه *et* اَنْده *Pend.* p. 110. l. 4. aegritudo animi, molestia, dolor. *F.* 21, 9.

اندوهگین *adj. comp.* molestia *vel* aegritudine animi affectus. *Ch.* II, 348.

اَنْدیشیدن cogitare, meditari. 2) sollicitum esse, vereri, timere. *c.* از *r.* *Gul.* p. 41. l. 9.

اندیش *imp. In comp.* cogitans, meditans, *ut:* بد — mala cogitans. *Ch.* I, 312. بد — ما nobis offensus, infestus. *Ch.* III, 154.

اندیشمند *et* اندیشناک cogitabundus. 2) tristis.

اندیشه cogitatio, meditatio. 2) timor, metus.

آنگاه *seu* آنگه *vid. s. v.* گاه.

انگشت (अंगुष्ठ) digitus.

انگیختن excitare, incitare. *F.* 27, 3. انگیز *imp. In comp.* excitans, incitans.

c. بر *i. q. simpl. Ch.* I, 118. *F.* 33, 13.

انوشیروان *n. pr.* Anuschirvan, *Persarum rex.*

او *pron. pers. tert. pers.*

آواز (वाच्) clamor, sonus, vox. *De hinnitu equor. Ch.* I, 195. 2) rumor, fama.

آورد proelium, bellum.

آوردگاه *n. s. c.* campus proelii *Ch.* I, 204.

آوردن *et* آوریدن (आ + भृ) *Imp.* آور *et* آر ferre, afferre. 2) ducere *Ch.* I, 7. 175. 187. perducere *Ch.* II, 346. 378. — بجای *s.* بجا praestare, exhibere, adhibere, exsequi *F.* 21, 3. — دست manum *alicui* porrigere, praebere *c. dat. pers. Ch.* II, 410. — روی vultum convertere, contendere *aliquo c.* سوی. *F.* 20, 17.

animum advertere *ad aliq. c.* ب *Ch.* I, 314.
بروی اندر — روی concurrere *inter se Ch.* I, 200.

c. باز referre, reportare *F.* 22, 5.

c. بر *i. q. simpl.* -- بزير subigere, superare, devincere *F.* 19, 17. -- پشت tergum vertere *F.* 20, 14. 2) proferre, producere *F.* 19, 10. *Ch.* III, 60. بر آرنده *part.* producens, creator *epith. Dei F.* 22, 27. -- عرق sudare *Ch.* IV, 201. -- گرد pulverem movere, excitare *Ch.* IV, 100. extollere, stringere *gladium Ch.* II, 23. -- دست manus tollere, tendere *F.* 31, 11. -- سر caput efferre *Ch.* II, 143. IV, 40. exstruere *palatium F.* 20, 5. educare *Ch.* II, 376. 514. 3) extrahere, evellere. -- چشم oculos eripere *Gul.* p. 25. l. 19.

c. پيش afferre, adducere *Ch.* II, 212. *F.* 24, 20.

c. در inferre, introducere. به بند -- in vincula coniicere, vinculis adstringere *Ch.* IV, 115. -- سر بگرز vibrare, torquere clavam *Ch.* IV, 213.

c. فرود deferre, devincere *F.* 29, 21.

آورده *part.* allatus, adductus کردن — *i. q.* آوردن afferre *F.* 23, 16.

آورنگ thronus *Ch.* III, 57.

a. أوّل primus. 2) *adv.* initio, primum *Ch.* IV, 261.

أوی *pron. pers. tert. pers.*

آويختن pendere, suspendere. 2) *prehensae rei* adhaerere *Gul.* p. 24. l. 22.

c. بر *i. q. simplex.*

آه *interiectio lugendi*: ah, eheu! 2) *n. s.* suspirium, gemitus. *Ch.* IV, 248.

آهرمن، أهرمن، آهريمن *et* آهريمن Ahriman *F.* 19, 6. *Ch.* IV, 142. *Plur. F.* 32, 12.

آهسته levis (*corpore*) *F.* 31, 22.

آهن ferrum *F.* 27, 10. 2) lamina *gladii Ch.* III, 180.

آهنين *seu* آهنينه ferreus *F.* 20, 10. 26, 5.

آهنگ harmonia, concentus sonorum. 2) propositum, consilium جاى — داشتن contendere velle aliquo *Ch.* I, 5. 3) modus agendi *Ch.* I, 36. *Burh.*:

وبمعنى طرز وروش وقاعده وقانون هم آمده است

آهو hinnulus, dorcas *Ch.* IV, 104. 2) peccatum, vitium. *Ch.* II, 279.

أى *interiectio exclamandi*: o, eho! *F.* 29, 11.

ايا *et* آيا *part. admirantis*: mirum, papae! 2) *part. interrogantis*: annon? num?

آيچ *i. q.* هيچ.

ايدر *i. q.* اينجا hoc loco; hic *Ch.* II, 367.

زايدر *seu* ازيدر hinc *Ch.* IV, 11. 318.

ايدون (अधुना *vel* इदानीं) nunc *Ch.* I, 66. *F.* 19, 12.

ايران *opp.* توران Iran, *vulgo Persis dicta.*

ايرانى ex Irano oriundus *F.* 20, 15.

ايرج *n. pr.* Iredsch, *filius Feriduni, Persarum regis F.* 25, 5.

ايزد Deus. *Unde adi.* ايزدى divinus.

ايستادن *vid.* استادن

ايشان *pron. pers. tert. pers. plur.*

ايمن securus, tutus *Ch.* I, 249.

ايمنى securitas *Ch.* I, 253.

اين *pron. dem.* hic, haec, hoc. اينجا hoc loco اينچنين huiusmodi, ita *Ch.* III, 252. IV, 205.

ايوان *i. q.* صفه grabatus. 2) *i. q.* طاق aedificium fornicis forma exstructum, coenaculum, porticus. 3) palatium *regis Ch.* II, 463.

آئين (अयन) institutum, mos, consuetudo بآئين نهادن instituere *F.* 19, 24.

ب et پ

ب *praep. inseparab. vel* بِهْ *separab. eodem fere modo a Persis usurpatur, quo Arabes Kesrato* ب *utuntur.* Significat: *a*) in, ad. *b*) *i. q.* با cum. *c*) per *Ch.* III, 127. *d*) propter *Ch.* II, 390. 519. *e*) *In iurėiurando adhibetur* بيزدان per deum *Ch.* IV, 349. *f*) *Casum dativum exprimit. g*) *Adiect. composita format, ut:* بخرد. *h*) *Saepe redundat, sequente praep.* در *ex. gr.* در بپرده *pro* در پرده *Ch.* II, 138. *vel* اندر *Ch.* I, 130. *vel* اندرون *Ch.* I, 24. *vel* درون *F.* 21, 15. *Aut seq. praep.* بر *Ch.* II, 4. بسر بر *pro* بر سر supra caput *ibid.* 150.

2) *Augmenti instar* ب *verbo praefigitur, et quidem* بَ *ante litt. vocali Fatha aut Kesra affectam, et* بُ *seq. litt. vocali Dhamma insignita. Eodem modo* بِه *verbo praemissum augmenti vices gerit.*

با *et* أبا *Ch.* III, 11. *F.* 21, 5. cum. 2) *Dativum casum significat* با خود sibi ipsi *Pend.* p. 59. l. 12. 3) *Cum subst. format adi. comp., ut:* بافرهی magnificentia, potentia praeditus *Ch.* II, 228. IV, 276.

پا پای (पद्, पाद) pes. تا بسر — a pede usque ad caput — باسب اندر آوردن — equum conscendere *Ch.* I, 130. بجنگ کس اندر آوردن — bellum pa-

rare *alicui*, impugnare *aliq*. *F*. 27, 10. -- بر خاستن surgere *Ch*. II, 63. 575. بودن — به *c*. پیش *p*. erectum stare *coram aliquo*, *metaph. pro*: mandata *alicuius* exspectare, obedire *alicui F*. 18, 23. 23, 6.

پای‌بند *adi. comp*. pedibus alligatus *Ch*. IV, 324.

باب pater (Papa) *Ch*. II, 193. *F*. 34, 2.

a. باب porta. 2) caput *libri*.

باج donum *s*. tributum (*quod principi a subditis sibi principibus*, *optimatibus et provinciarum praefectis penditur*). 2) vectigal. 3) silentium, (*quod magi seu adoratores ignis observare solent*, *dum lavant corpus*, *aut cibos manducant*, *aut sacris vacant*). *Burh*.

باختر occidens *Ch*. I, 128. 2) oriens *Burh*.

باختن ludere. 2) in aleam dare *Pend*. p. 99. l. 5.

باز *imp*. 2) *In comp*., *ut*: — نیزه (*quasi*) hasta ludens *i. e*. hastae mittendae peritus, hastatus *F*. 28, 10.

بازی *n. s*. lusus. کردن — ludere.

باد *et* بادا (*imp. v*. بودن) *Usurpatur in optandi et precandi formulis*: esto, sit *Ch*. I, 40. 166. II, 57. IV, 50.

باد (वात) ventus. 2) non existens, nihilum. بر — نبشتن frustra scribere *Ch*. III, 97.

بادپا *adi. comp.* (venti pedes habens) *i. e.* velocissimus *equus* *Ch.* I, 135.

پادشا *et* پادشاه *s.* پادشه rex, imperator.

پادشاهی *s.* پادشهی regia, imperatoria dignitas. 2) regnum *F.* 27, 18. 3) *adi.* regius.

پادشاهانه regi conveniens, dignus. 2) regius.

بار (भार) onus کردن — *c.* از *r.* onus imponere, onerare *Ch.* IV, 61. 2) vices. باری semel, aliquando. باری چند saepe, iterum ac saepius *Gul.* p. 24. l. 21. بیکبار (auf ein Mal) semel *Ch.* IV, 297. بار دیگر alia vice, iterum. 3) admissio, aditus (Audienz) *Ch.* III, 17. IV, 305. 4) aula regia *Ch.* II, 471. 5) flos, fructus, fruges *F.* 19, 5. در — آمدن *et* در آمدن ببار (zur Blüthe kommen) florem mittere, fruges efferre *Pend.* p. 21. l. 8. efflorescere *Ch.* II, 208. آوردن — fructum ferre, reddere *Ch.* III, 98. داشتن زکسی — gravidam esse *ex aliquo* *Ch.* II, 107. 6) magnitudo, dignitas, potentia *Ch.* I, 169.

بارگاه *n. s. c.* aula regia *Ch.* IV, 52.

پارس Persia *Ch.* I, 5. *Unde* پارسی Parsicus. 2) *adv.* idiomate parsico *Ch.* III, 243.

باره (वार) vices. — دگر alia vice, iterum *Ch.* I, 123. 2) murus *F.* 20, 10. 3) equus generosus *Ch.* I, 23. *F.* 33, 13. 4) arma *F.* 27, 5. 5) praeceptum, lex *F.* 28, 19. 6) *i. q.* طرز

forma, habitus *Ch.* I, 62. 7) *videt. signif.* ornamentum *F.* 18, 7.

پاره frustum پاره پاره in frusta, frustatim شدن - dissecari, concidi *F.* 33, 23.

باری caussa *Ch.* IV, 138.

باریدن (वृष्, वर्ष) pluere. — اشک lacrimas profundere *Ch.* IV, 341.

باران *part.* pluens *Ch.* IV, 197. 2) *n. s.* pluvia.

باز *n. s.* reditus. جای — locus reditus *F.* 28, 7. 2) *adv.* retro, rursus, denuo. *Verba cum* باز *composita sub singulis verbis invenies.* 3) tandem *(doch) in interrog. Ch.* IV, 138.

باژ vectigal *F.* 20, 25. خواه — exactor vectigalium *Ch.* I, 105.

بازار forum *F.* 33, 7.

بازو *s.* بازوی (बाहु) lacertus, brachium *Ch.* II, 399.

پاس vigiliae; custodia.

پاسبان vigil nocturnus, custos *F.* 31, 13.

باستان praeteritus, pristinus *F.* 20, 26.

پاسخ responsum F. 24, 8. کردن — respondere.

بافتن texere, intexere, plectere *Ch.* II, 302.

a. باقی reliquum, residuum.

باکی (भयक) metus, timor. — بی *adi. comp.* (sine timore) intrepidus, audax.

پاک (पावक) purus, mundus. 2) omnis, totus *Burh.*

پاکداد *adi. comp.* (purus in iustitia) iustissimus *Ch.* IV, 24.

پاکی puritas, munditia. 2) universitas, omnis caterva *Ch.* IV, 111.

پاکیزه *i. q.* پاک *signif.* 1) purus, insons.

ناپاک *adi. comp.* impurus.

a. بال cor, animus.

بال ala, penna (*avis*). 2) brachium (*hominis*). 3) *i. q.* بالا statura *Burh.*

بالا et بالای *n. s.* altitudo, proceritas *F.* 20, 3. 2) statura *Ch.* II, 475. 3) *i. q.* پالا *Ch.* II, 417. 4) *adv. opp.* زیر supra. — زیر supra et infra *Ch.* IV, 149.

پالا et پالای *prop.* equus a latere ductus (اسب جنیبت *Burh.*). *Synon. voc.* باره equus generosus *Ch.* I, 36. *coll.* 23. *not.*

بالیدن (बल्) crescere *F.* 20, 1.

بام tectum *Ch.* IV, 33. 2) *i. q. seq.* بامداد *Burh.*

پامال *adi. comp.* pedibus conculcatus *Ch.* IV, 238.

بامداد et بامدادان, *cum term. plur.* (भाम + दा)

n. s. diluculum, mane *Ch.* III, 164. از بامداد diluculo, mane *F.* 28, 3.

بان custos, praefectus, dominus *Ch.* I, 131.

بانگ (बाङ्ग) clamor ingens, sonus. *De cantu galli Ch.* IV, 71.

بایست *imp. v.* ایستادن *cum* ب *praef.*

بایستن *verb. impers.* (*Praes.* باید) necesse esse, oportere *F.* 19, 12. 28, 12. *Ch.* IV, 315. 2) decere, convenire *F.* 28, 17. *Ch.* III, 68.

پایستن *Imp.* پا *s.* پای exspectare, sistere, morari *F.* 31, 13.

پایگه *s.* پایگاه *n. s. c. in gen.* locus ubi quis consistit *aut* versatur. 2) gradus dignitatis *Ch.* III, 222.

پایه fundamentum, basis. 2) gradus *Ch.* II, 288. 532. 3) gradus dignitatis, munus *F.* 28, 17.

پایدن firmo pede consistere, constantem esse, permanere *Ch.* II, 73.

پاینده *part.* remanens, superstes. 2) permanens, perpetuus. 3) *adv. i. q.* همیشه semper.

ببر tigris *Ch.* IV, 86.

بت idolum *F.* 29, 14. آرای — idola ornans *epith. ministri regis Indiae Ch.* III, 63. 2) *met.*, *ut Arab.* صنم puella pulcerrima, amata *Ch.* IV, 335.

a. بنات viaticum, commeatus *Ch.* I, 8. 176.

بتّر *et* بتَر *pro* بدتر *comparat. adi.* بد *q. v.*

بتجز *partic. comp. ex* ب *et* جز *q. v.*

باچه proles quaevis, filius *Ch.* II, 129.

باخت (*cf.* भज्, भाग *et* भक्त) horoscopus, 2) sors, fortuna, 3) bona fortuna, felicitas *Ch.*III, 206.

بخرد *vid.* خرد.

باخشودن *i. q. seq.* باخشيدن *Ch.* II, 203.

باخشيدن donare, largiri. *c.* ب *p. F.* 23, 16. *c.* با *pr. Pend.* p. 105. l. 13. *c.* بر *p. Ch.* I, 257. 2) tradere, committere *c.* ب *p. F.* 27, 24. 3) condonare, misereri, parcere, *c.* بر *p. Ch.*II, 156. *c.* باز reddere *Ch.* II, 520.

بخش *imp. v. praec.* 2) *In comp., ut:* — جان *Ch.* IV, 199. 3) *n. s.* portio, sors, fortuna *Ch.*II, 134.

بخشايش misericordia, miseratio *Ch.* II, 511. 2) indulgentia *Ch.* III, 254.

بخشش donatio, largitio. 2) donum *Ch.* II, 135. — نمودن donare *Ch.* p. 87. l. 1.

بخشنده *part.* donans, donator. 2) clemens *F.*33, 3.

بخشيد *i. q.* بخشش *Ch.* III, 55.

بد malus, malignus. 2) *n. s.* malum *Ch.* II, 27.

بدی *n. s.* malum *Ch.* II, 404.

بُد et بُدن *pro* بود *et* بودن.

بدان ex آن *cum praep.* ب, *inserto* د *euphon.* که — propterea quod. 2) *Imp. v.* دانستن *cum praef.* ب.

پدر (पितृ) pater.

بدر (*ut videtur ex praepos.* ب *et* در) extra, foras. از خانه — شدن domo exire *Ch.* IV, 327.

بدرام bonus, pulcer. 2) laetus *Ch.* II, 381. *Burh.*

بدره crumena aere praegnans *Ch.* III, 200.

a. بدن corpus.

بدو *comp. e pron.* او *et praep.* ب *inserto* د *euph.*

بدید et پدید manifestus, publicus. 2) *adv.* palam آمدن — palam fieri, apparere *Ch.* II, 205. 269. IV, 135.

نابدید *adi. comp.* non visus, invisibilis *Ch.* IV, 283. شدن — evanescere *ibid.*

بدیشان *e pron.* ایشان *et praep.* ب *inserto* د *euph.*

بدین *e pron.* این *et praep.* ب *inserto* د *euph.*

پذرفتن *i. q. seq.* پذیرفتن *F.* 19, 1. 27.

پذروان *n. pr.* Pedservan *F.* 21, 20.

پذیرفتن acceptare, admittere, recipere *F.* 19, 9.

22, 23. *Ch.* II, 328. 411. 2) approbare *F.* 20, 28. 3) concedere, dare (*tributum*) *F.* 19, 1.

پذیر *imp. v. praec.* 2) *In comp.*, *ut:* — دین fidem habens, pius *F.* 22, 11. — دانش *Ch.* III, 19.

پذیره acceptio. 2) obsequium. 3) obviam itio *Burh.* شدن — obviam ire, occurrere *Ch.* I, 226. *F.* 30, 13. آوردن — obviam ducere *F.* 30, 16.

بر et ابر (उपरि) *Ch.* II, 309. *F.* 28, 25. 1) *Praep.* *a*) super, supra. *b*) apud, ad *Ch.* IV, 42. پدر — پدر a patre ad patrem *Ch.* II, 67. *c*) coram *Ch.* II, 246. III, 117. 250. *F.* 25, 21. *d*) *i. q.* گرد circa *F.* 20, 15. *e*) in *F.* 27, 5. آنمر — illud volo *seq.* که *Ch.* I, 45. *f*) propter بران ideo, itaque *Ch.* II, 263. *g*) *Debitum, officium innuit, ut Arab.* على *Gul.* p. 39. l. 8. تست — *i. q. Arab.* عليك tuum est *Gul.* p. 6. l. 2. *h*) *Tempori indicando inservit* چار ماه — quatuor menses *Ch.* I, 259. برين ماه hoc mense *F.* 26, 3. *i*) *Saepe repetitur post nomen, significatione haud mutata F.* 22, 2. *Ch.* II, 132. III, 84. — از *i. q. simpl.* super *Ch.* IV, 68. *F.* 25, 23. 28, 13. 2) بر *n. s.* *a*) fructus *Ch.* III, 88. *b*) pectus *F.* 25, 13. گرفتن — اندر amplecti *Ch.* IV, 338. 3) *Imp. v.* بردن *q. v.*

a. برّ terra, continens *Ch.* II, 160. 164.

پر (पर्ण) penna *Ch.* II, 369. 384. 2) ala *ibid.* 358.

پر (पूर्ण) plenus *c.* از *Ch.* I, 210. II, 561. *et sine* از *Ch.* I, 21. II, 527. کردن — implere *re aliqua c.* از *r. Ch.* IV, 55.

برادر (भ्रातृ) frater *F.* 19, 17.

پراکندن spargere, dispergere *Ch.* II, 225. 2) perturbare *ibid.* 320. III, 255.

c. بر *i. q. simplex Ch.* III, 84.

برای *praep.* propter. — از *idem.*

بربر *n.* gentis Barbarae Africanae.

بربری Barbaricus *Ch.* IV, 105. *vid.* لعبت.

برتر *comparat.* superior, altior *Ch.* II, 145.

پرتو (प्रताप) radius, lux, splendor *Burh.*

پرخاش bellum, pugna. جو — *adi. comp.* pugnax, belli cupidus *Ch.* I, 144.

پرداختن *et* پرتختن *Imp.* پرداز. *Duplici sensu gaudet, ut Arab.* شغل *prout construitur c.* ب *vel* از. *Scil.* occupatum esse *re c.* ب *vel* با *r. et* negligere *rem c.* از *r. Pend.* p. 83. l. 2. p. 263. l. 2. *Gul.* p. 189. l. 4. 2) evacuare (*domum*) *Gul.* p. 186. l. 12. 3) relinquere, tradere *alteri Gul.* p. 6. l. 19. 4) finire, absolvere *F.* 24, 2. 5) vacuum esse.

پردخته *part.* vacuus, expeditus, liberatus *c.* از *r.* *Ch.* IV, 269.

بردن (بر) ferre, portare. 2) ducere *Ch.* III, 113. *F.* 22, 5. 3) auferre, nancisci *Burh. Ch.* IV, 188. — رامش gaudere, laetari *Ch.* II, 580.

c. باز reportare *F.* 28, 6.

c. پیش apponere *Ch.* II, 562. ante ferre *Ch.* II, 421.

c. فرو deferre, demittere *caput Ch.* II, 387. 2) infigere *Ch.* II, 301.

بر *imp. v.* بردن. 2) *In comp.*, *ut*: — فرمان imperio parens, obediens *Ch.* II, 562.

پرده aulaeum, *quod claudit et aperit introitum in partem interiorem gynaecei. Ch.* II, 127. IV, 189. 331.

پردهسرای *vid.* سراپرده.

برز statura, proceritas corporis *Ch.* II, 236. 475. 2) pulcritudo, ornamentum *F.* 27, 11.

برزو *n. pr.* Barsu, *Sohrabi filius Ch.* p. 87. *seq.*

برزوی *n. pr.* Barsui, *medicus Ch.* III, 13.

برزین ignis. 2) nom. sectatoris Zoroastrae, qui delubrum cultorum ignis, آذر برزین dictum, condidisse fertur *Burh.* F. 19, 25. *Ch.* II, 20. *cf. Fragmente üb. d. Rel. d. Zor.* p. 112.

پرستیدن adorare, colere *F.* 18, 8.

پرست *imp.* 2) *In comp.* adorator, cultor, venerator, *ut:* — بت idololatra *F.* 29, 4. — آتش cultor ignis *F.* 18, 2. — خسرو regem venerans *Ch.* II, 442. 3) *Extra composit. eadem signif. sec. Burh. et Ferh.*

پرستش adoratio, cultus *F.* 33, 9. کردن — *i. q.* پرستیدن *F.* 18, 5.

پرستش‌کده *n. s. c.* delubrum cultorum ignis *F.* 20, 20.

پرستنده *part. i. q.* پرست *F.* 31, 25.

پرستی *i. q.* پرستش.

پرسیدن (प्रछ्) interrogare *c. a. p. Gul.* p. 27. l. 21. quaerere *ex aliq. c.* از *p. Ch.* I, 93. quaerere *de aliq.*, velle audire *aliqd de aliq. c.* از *p. Ch.* II, 447.

برگ folium *F.* 19, 5.

برگستوان tegumentum bellicum *seu* militare, *tam hominum, quam equorum Burh. Ch.* I, 184. II, 563.

پرمایه *adi. comp. vid. s. v.* مایه.

برنا iuvenis, adolescens *Ch.* I, 292.

پرند sericum rasum *et* sericum *pec.* Hormusinum mollius et pictum *Burh. Ch.* III, 180. 2) lamina ensis, gladius *a fulgore Ch.* III, 24.

پرواز volatus.

پَرْوَرْدَن *et* پَرْوَرِيدَن (प्र + वृध्) nutrire, educare.

پروردگار *omnium* nutritor, *epith. Dei Ch.* IV, 18.

پرورانيدن *forma causal. v. praec.* nutrire facere.

بَرومَند *adi. comp.* fertilis, fructifer. 2) gravida *Ch.* II, 106. 3) felix, fortunatus *Ch.* II, 236.

بِرون *i. q.* بيرون.

پَروِيز *et* پرويزى (प्र + वि + जय) victoriosus *F.* 29, 1.

بَره agnus. 2) signum *arietis F.* 23, 5.

a. بُرهان demonstratio, probatio evidens.

بَرْهَمَن *et* برهمن (ब्राह्मण) Brachmana *Ch.* III, 61.

پَرى *opp.* ديو genius bonus, angelus, (Fea) *cf. Rosenzweig Jos. u. Sul.* p. 194. *annot.* 14. *Ch.* IV, 227. رخ — *adi. comp.* Feae genas habens *ib.* 221.

پَرِيدَن *et* پَرِّيدن volare.

بُرِيدن (वर्ध्) scindere, secare *Ch.* I, 50. II, 173. *De fluvio i. q.* transire *F.* 31, 8.

بَرِين *adi.* altus, sublimis *F.* 25, 13.

بُزُرگ magnus. 2) optimas *praecipue in plur.*

بزرگى magnitudo, amplitudo *F.* 23, 2.

پِزِشك (भिषज्) medicus *Ch.* III, 75.

بزم consessus, compotatio, convivium.

بزمگاه *n. s. c.* locus convivii *Ch.* I, 107.

پژمردن marcescere, deflorescere.

پژمرده *part.* flaccidus, tabidus (*de herbis*) *Ch.* III, 82.

بزمی *in lex. non comparet; videtur significare* vestem solemniorem *e panno pretioso confectam Ch.* III, 46.

پژوهیدن investigare, inquirere *Ch.* III, 20.

پژوه *imp.* 2) *In comp., ut:* — دین *F.* 21, 21.

پژوهش investigatio, inquisitio *Ch.* II, 404.

پس (पश्चात्) *opp.* پیش *n. s.* postica pars. 2) *adv. loci et temp.* pone, a tergo, post *Ch.* I, 209. *seq.* از *Ch.* III, 217. postea, deinde, tum *Ch.* II, 459. 469. *Cum praep., ut:* — از post *Ch.* I, 145. پشت — in tergo *Ch.* II, 270. — در pone, post *Ch.* II, 127. IV, 331. — ازین *et* — از آن *seu* — زان post haec, postea *Ch.* I, 303. III, 99. IV, 45. که — از آن ex quo tempore, ex quo *Ch.* II, 410.

بس *adi. i. q.* بسیار multus, multi *Ch.* IV, 92. 2) *adv. a)* multum, valde. *b)* solummodo. *c)* sufficiens, satis *F.* 19, 11. *Ch.* II, 511.

بسا *adi.* multi, permulti *Ch.* IV, 238.

بسی *adi.* multi *F.* 21, 25. *Ch.* IV, 204. شاخ — *adi.*

comp. multos ramos habens *F.* 20, 3. 2) *adv.* multum, valde *Ch.* II, 432. بهتر — multo melius *Ch.* IV, 10. 3) multum temporis *seu* diu *Ch.* I, 241. *F.* 32, 1.

بسیار multus, multi *Ch.* II, 494.

بست Bost *nom. regionis et urbis celebris in provincia Sistania Ch.* II, 571. *cf. Hist.* p. 152.

پست depressus, planus. 2) vilis, humilis. — کردن aequare, complanare *Ch.* II, 50. *F.* 27, 6. 2) caedere, concidere *F.* 32, 23.

پستان (पयःस्थान) mamma *Ch.* II, 516.

بستن (बन्धू) ligare, vincire *F.* 30, 22. 31, 1. obsignare (*epistolam*) *F.* 25, 23. — بازه leges, praecepta observare *F.* 28, 19. — در portam claudere *Ch.* II, 5. — راه viam praecludere *c.* بر *p. vel r. Ch.* I, 4.

c. بر *i. q. simpl.* — رخت sarcinam constringere, colligere *met.* abire, proficisci *F.* 18, 1.

بسته *part.* ligatus. 2) clausus, obseptus (*de itinere, vel via*) *Ch.* II, 500.

بند *imp. v. praec.* 2) *n. s.* (*germ.* Band) vinculum *F.* 19, 1. کردن — in vincula coniicere, ligare *alqm. c. dat. p. F.* 23, 25.

بنده (*part. verbi inusitati* بندن) ligatus. 2) servus.

بندگی servitus, servitium.

بسد *i. q.* مرجان corallum *Ch.* II, 402.

پسر (पुत्र) filius *F.* 26, 18.

پسندیدن (प्र + शंस्?) laudare, gratum habere.

پسند *imp.* 2) *In comp.* gratum habens, gratus, acceptus. آمدن — gratum esse *F.* 25, 16. کردن — gratum, acceptum habere *alqd c.* ب *r.* *Ch.*II, 135.

پسندیده *part.* gratus, acceptus.

پشت (पृष्ठ) dorsum, tergum. 2) lumbi *Ch.*II, 321.

بشوتن *n. pr.* Bischuten, *Asfendijari frater.* *F.* 18, 20.

a. بعض pars (*rei*).

بغل axilla کشیدن — در amplecti *Hist.* p. 18. l. 11.

بکار *adi. comp. vid. s. v.* کار.

پگاه diluculum. 2) *adv.* diluculo, mane *F.* 27, 18.

پلاس vestis lanea crassior, *qua utuntur Derwischi. Burh. F.* 18, 6.

بلخ *n. l.* Balchum, *metropolis Chorasanae F.* 18, 2. *cf. Hist.* p. 116.

بلند *adi.* altus, procerus, sublimis. 2) *adv.* alte.

بلندی *n. s.* altitudo, sublimitas.

پلنگ tigris.

پلید impurus, immundus. *F.* 26, 20.

بمانند *vid. s. v.* مانستن.

بن extremum (*rei*), fundamentum, fundus *F.* 23, 23. radix. *Burh.*

بنام *adi. comp. vid. s. v.* نام.

پناه asylum, refugium. 2) protectio. *Cum* آوردن *et* بردن confugere, se recipere *c.* ب *p. et l. Sam.* p. 62. l. 6. p. 78. l. *ult.*

پنج (पञ्च) quinque. پنجاه quinquaginta.

بند, بنده *et* بندگی *vid. s. v.* بستن.

بندیدن *i. q.* بستن *Burh.*

پند (पण्डा) consilium, admonitio *F.* 19, 1

پنداشتن *Imp.* پندار opinari, existimare, censere, habere *F.* 33, 24.

پنداشتی *n. s.* existimatio, opinio *F.* 25, 6.

بنفرین *adi. comp. vid. s. v.* نفرین.

بنگاه *n. s. c.* locus, ubi pecuniae et merces deponuntur. *Burh.* 2) sarcinae, impedimenta (*exercitus*) *F.* 23, 21.

بنه *i. q.* بن imum (*rei*), fundus. 2) domus, locus, mansio *Ch.* II, 186. 3) sarcinae, impedimenta. بر نهادن — sarcinas imponere *met.* loco movere, proficisci *F.* 27, 25. *Cf. annot. meam ad h. l.*

پنهان (प्रतिधान?) absconditus, occultus *F.* 30, 6. شدن — se abdere *ab alq: c.* از *p. Pend.* p. 90 l. 8.

a. بو *poetice pro* أبو pater *ex. gr.* الفضل — Abulfadhl *Ch.* III, 241. *cf. Pend.* p. 7. l. 9. p. 50. l. 3.

بو *et* بوی odor. 2) spes. 3) amor. 4) desiderium, appetitus. 5) indoles. *Burh.*

بودن *s.* بدن (भू) *Imp.* باش esse. 2) fieri, accidere. *Ch.* II, 263.

c. باز apertum esse *Gul.* p. 174. l. 22. *Pend.* p. 263. l. 18.

بودن *et* بود *n. s.* esse, existentia *Ch.* II, 204.

پور filius *F.* 21, 4.

بوزرجمهر *n. pr.* Busurdschmihr *Ch.* III, 213.

پوزش (पूजा?) excusatio. 2) supplicatio *Ch.* II, 149. 261. 319.

بوسیدن osculari.

بوس *imp. v. praec.* 2) *n. s.* osculatio, osculum. دادن — osculari *c. dat. p. vel r. Ch.* II, 583.

بوش (भविष्यता) praedestinatio, fatum *Ch.* II, 204.

پوشیدن (भूष्) tegere, celare *Ch.* I, 203. 2) vestire, induere (*vestem*) *F.* 18, 6. (*loricam*) *F.* 27, 7. — چرم corio se vestire *Ch.* II, 515. — تنرا قبای corpus veste *aut* pallio tegere *Ch.* II, 415.

پوشش operimentum, indumentum *Ch.* III, 205.

بوق lituus, tuba *Ch.* I, 193.

بوم (भूमि) terra inculta. 2) terrae tractus, regio *Ch.* I, 6. 3) pannus acu *Phrygia pictus* *Ch.* II, 558.

بويژه *vid. s. v.* ويژه.

بويه desiderium vehemens *Ch.* II, 503. 529.

پوييدن currere *Ch.* II, 264.

پوی *imp.* 2) *In comp., ut:* — چوپيه (cursum currens) *i. e.* velociter currens, festinans *Ch.* IV, 117.

پويه *n. s.* cursus *Ch.* IV, 117.

به *praep. separab. i. q.* ب *inseparab.*

به bonus. *Comparat.* بهتر melior.

بهی *n. s.* bonum *Ch.* II, 146.

بها pretium, valor.

بهاگير *adi. comp.* pretiosus *Ch.* III, 177.

بهار (विहार) ver *F.* 31, 26.

بهر 1) *n. s.* sors, portio *Ch.* IV, 282. 2) *Praep. i. q.* براى propter, pro. *Cum* از *i. q. simpl.* propter *F.* 21, 16. *Ch.* II, 332. IV, 148. pro *ib.* 336.

بهرام *n. pr.* Behram, *rex. Ch.* IV, 187.

بهره *i. q.* بهر 1) sors, portio *Ch.* II, 281.

بهشت paradisus. *Unde* بهشتی *adi.* ad paradisum pertinens, paradisiacus, coelestis *F.* 33, 25.

پهلو *et* پهلوان vir fortissimus, heros.

پهلوانی 1) *adi.* *a*) heroicus, heroi conveniens *Ch.* II, 415. *b*) Pehlewicus, *i. e. ad linguam Persarum antiquam pertinens.* 2) *adv.* lingua pehlewica, pehlewice *Ch.* III, 232. 3) *n. s.* Pehlewani *seu* Persarum herois munus et dignitas *Ch.* II, 87. 278.

پهلوی pehlewicus *Ch.* III, 228. *F.* 22, 17.

بهمن *n. pr.* Behmen, *Asfendijari filius* *F.* 31, 1.

پهن latus, extensus دست — desertum vastum. *Ch.* I, 224. پهنا *n. s.* latitudo *F.* 20, 4.

بی (वि) sine, absque. *Vocabula cum* بی *composita sub singulis nominibus, quibuscum iuncta est haec particula, disposita invenies.*

پی *i. q.* پای pes. 2) vestigium. 3) postica pars, tergum. — از *seu* زپی a tergo, post, pone *Ch.* IV, 131. *F.* 21, 7. 4) dignitas, potentia, splendor; *unde* — نیک *adi. comp.* illustris, insignis *Ch.* II, 228. 5) *i. q.* برای *vel* بهر propter, *praesertim cum praep.* از *Ch.* II, 331. — ازین ideo, propterea *Ch.* IV, 169.

بیابان (*ut videtur ex* بی *et* آب) desertum *F.* 31, 8.

پیادہ (पदाति?). pedes. — شدن pedibus incedere *Ch.* I, 30. از اسپ — equo descendere *Ch.* II, 458.

بیارای *imp. v.* آراستن cum ب *praef. Ch.* II, 258.

پیام et پیمبر *vid. s. v.* پیغام.

پیچیدن torquere. — روی frontem contrahere *Ch.* I, 205. 2) avertere *c.* از *Ch.* I, 57. 3) contorqueri, incurvari *Ch.* II, 151. *F.* 24, 17.

بیخ (बीज) radix *arboris F.* 23, 28. 2) origo, principium *rei.*

بید *pro* باشید estote *Ch.* I, 153. 2) *n. s.* salix.

پیدا *adi.* publicus, manifestus. 2) *adv.* palam.

بیدار (वि + द्रा *cf.* निद्रा) somni expers, vigil *Ch.* II, 237. III, 49. دل — *adi. comp.* cuius animus vigil est *Ch.* I, 141.

بیدرفش *n. pr.* Bidirefsch *F.* 22, 9. 2) *adi. comp. vid. s. v.* درفش.

پیر senex. — مرد idem *Ch.* IV, 150. — شیر leaena vetula *Ch.* II, 175.

پیری senectus *F.* 33, 20.

پیراستن *Imp.* پیرا ornare *F.* 23, 18. *scil. diminuendo aut abscindendo, quod nimis longum et*

supervacuum est. Unde 2) *i. q.* کم کردن minuere, diminuere. 3) scindere, abscindere *F.* 32, 25.

پیرامن (परिमाण) ambitus, circuitus. 2) *adv.* circum, circa.

پیروز victor *Ch.* I, 231. *F.* 28, 25.

پیروزگر *i. q. praec.* پیروز *Ch.* III, 216.

پیروزی victoria. 2) felicitas *Ch.* I, 155.

پیروزه turcois, cyanus. جام — poculum ex hoc lapide pretioso factum *Ch.* II, 559. تخت — *vel* — تخیت thronus, turcois colorem habens; *met.* coelum. *Burh. Ch.* II, 76. 565.

بیرون *et* برون *Ch.* IV, 207. *adv.* extra, foras.

بیزار pertaesus, iracundus. *c.* از p. *Ch.* II, 283.

بیست (विंशति) viginti.

بیستون Bistun, *mons celeber in Persia. Ch.* IV, 216.

بیش (भूयस्) *adv.* plus, amplius, magis.

پیش *opp.* پس *n. s.* anterior pars. *F.* 22, 25. — پیل elephanti in fronte *seu* prima acie collocati *Ch.* I, 189. 2) *adv. loci et temp.* ante, coram *Ch.* I, 19. 30. II, 116. antea *Ch.* I, 216. *F.* 22, 24. *Cum praep. i. q. simpl.* 2), *ut*: — از *seu* زپیش

Ch. I, 217. *F.* 24, 2. — به *seu* بپيش *Ch.* IV, 140. *F.* 19, 26. — در *F.* 29, 9. *Ch.* IV, 168. *vel* اندر — به *Ch.* IV, 144. — ازين antea, olim. از آن که — priusquam, antequam *Ch.* IV, 259. وپس — a fronte et a tergo *i. e.* ab omni parte, omnino, prorsus *Ch.* III, 156.

پيشگاه *n. s. c.* primus in consessu locus. 2) stratum primo loco expansum *Ch.* I, 274. 3) *i. q.* پادشاه rex, imperator. *Burh.* *Ch.* I, 80.

پيشی *n. s.* anterior pars. — به *i. q.* پيش ante, coram *Ch.* II, 43.

پيشين *et* پيشينه anterior, praecedens. 2) antiquus, priscus. *Plur.* maiores *Ch.* I, 76. *F.* 20, 16.

پيغام *seu* پيغم *et* پيام nuncius.

پيغمبر *s.* پيمبر *adi. comp.* (nuncium afferens), nuncius, legatus; *pec.* legatus divinus, *seu* propheta *F.* 19, 7. 24, 21. 26, 19.

پيغمبری prophetae munus et dignitas F. 21, 12.

پيغو *n. pr.* Peigu *F.* 26, 16. *cf. annot. meam ad h. l.*

پيغوی a Peigu oriundus *F.* 27, 1.

پيکار (बिगाड़) bellum, proelium *F.* 21, 7. 2) contentio, disputatio *Ch.* II, 144. — کردن pugnare, certare *cum alq. c.* با *p.* *Ch.* I, 116.

پيکان cuspis. 2) sagitta, telum *Ch.* IV, 212.

بیگانه *adi. comp.* (*ex* بی *et* دنه *pro* خانه domus) ignotus, peregrinus *Ch.* II, 168.

پیکر forma *F.* 26, 20. 2) imago *Ch.* IV, 57. 3) facies.

پیل elephas. *Unde* پیلتن *adi. comp.* corpus elephantis habens *i. e.* magnus et robustus.

پیلوار *adi. comp.* elephanti similis *Ch.* II, 385.

بیم (भीम) timor *F.* 22, 21.

بیمار aegrotus *F.* 21, 9.

پیمان pactum, foedus *Ch.* I, 168. *F.* 21, 3. پیمان بستن — pactum, foedus stabilire *Ch.* IV, 314. *Derivatum videtur a verbo* پیمودن.

پیمودن (वि + मा) *Imp.* پیما metiri *F.* 31, 19. — راه viam metiri *i. q.* incedere, proficisci *Ch.* I, 12. III, 30. 2) *i. q.* monstrare, indicare. *F.* 33, 17.

بین *et* بینا *vid. s. v.* دیدن.

پیوستن (वि + बन्ध्) coniungere *et* coniungi. 2) *De poetico sermone i. q.* versus pangere *Ch.* III, 251. 256. versibus describere *Ch.* II, 98.

پیوند *imp. v. praec.* 2) *n. s.* coniunctio, vinculum. 3) propinqui *Ch.* IV, 329.

بیهوده *adi.* vanus, futilis *Ch.* III, 94. 2) *n. s.* inania, futilia *Ch.* IV, 323.

ت

ت *pron. affixum sec. pers. sing.*

تا (तावत् *prâcr.* ता) *Coniunct.* tamdiu, quoad, dum *semper cum praeterito,* كه *in apodosi aut posito, aut omisso. Ch.* I, 283. II, 219. III, 138. IV, 349. *cf. Gul.* p. 133. l. 20. 2) usque ad *Ch.* I, 211. *et seq.* ب *Ch.* II, 199. 233. 3) donec *Ch.* I, 89. 4) antequam, priusquam *Gul.* p. 32. l. 19. p. 156. l. 21. 5) ut *Ch.* I, 214. II, 201. *Seq. negat.* ut non, ne forte; ne *Ch.* III, 154. 6) (*germ.* ob) an, num, si forte *F.* 19, 41. 7) utinam *Ch.* III, 257. 8) *Saepe redundat ante pron. interrog.* چه, *aut potius vim pronominis auget. Ch.* I, 279. II, 212. 541. *F.* 19, 14. *Gul.* p. 169. l. 2.; *et ante pron. interrog.* كه *Ch.* III, 38. 9) *Tempori indicando inservit* يكى دو ماه — uno aut duobus mensibus *F.* 23, 26. *cf.* 26, 25. 26.

تا *vel* تاه *n. s.* plica. 2) (*sansc.* धा) *particula in comp. adhibita, respondens lat.* plex, *germ.* fach, *ut:* يكتا simplex. دوتا duplex etc. دوتاه كردن خويش se prosternere *F.* 24, 5.

تاب, تابش *et* تابيدن *vid. s. v.* تافتن

تاج corona, diadema regium. *Unde* تاجدار *adi. comp.* coronam gestans, coronatus. 2) rex.

تاختن currere, festinare *Ch.* I, 145. 2) impetum facere, irruere. 3) *trans.* currere facere,

ad cursum impellere *Ch.* I, 241. 4) *n. s.* incursio, irruptio *F.* 32, 11.

تاختة *part.* *Cum* آوردن *i. q.* کردن تاختن incursionem *vel* irruptionem facere *F.* p. 32. l. 7.

تاز *imp. v. praec.* بتاز curre, festina *F.* 28, 10.

تازیان *adv.* festinanter, cito. *Burh. Ch.* II, 434.

تار tenebrosus, obscurus *Ch.* II, 19. *F.* 32, 11.

تاراج direptio, praedatio *F.* 32, 25.

تارک vertex, cacumen.

تاریک *i. q.* تار tenebrosus, obscurus. تاریکی *n. s.* obscuritas, tenebrae.

تازه recens, florens *F.* 31, 26. 2) iuvenis *Ch.* IV, 243.

تازی Arabs *F.* 18, 3. 2) Arabicus — اسپ *vel* اسپی — equus Arabicus *Ch.* II, 232. 553.

تازیان *vid. s. v.* تاختن.

تاش consors, socius *F.* 19, 10.

تافتن *s.* تفتن *et* تابیدن (तप्) accendere. 2) splendere *F.* 18, 18. 29, 8. 3) torquere, vertere; convertere *c.* سوی *Ch.* I, 254. avertere *c.* از *Ch.* II, 161. IV, 344. 4) *pass.* verti, se vertere — زدین a religione, fide discedere *Ch.* II, 40. *c.* بر *i. q. simpl.* 3) *Ch.* IV, 19. 2) sufferre, portare *F.* 23, 21.

تفت *adv.* cito, festinanter *Ch.* I, 218. III, 196.

تافته *s.* تفته *part.* accensus, flagrans, inflammatus *Ch.* IV, 285.

تاب *imp. v. praec.* 2) *n. s. a*) ardor, aestus *Ch.* IV, 192. *b*) flexio, curvatura *Ch.* IV, 58.

تابش aestus, ardor *F.* 33, 20.

تان *pron. affix. sec. pers. plur. F.* 23, 24. *Ch.* II, 242.

تاو *i. q.* تاب splendor. 2) vires, potentia. *Pertinet ad radicem* تافتن *vel* تابیدن *nam litt.* ف, و *et* ب *saepius inter se commutantur.*

تاه *i. q.* تا *praecedens.*

تباه *s.* تبه 1) *n. s.* corruptio, depravatio, interitus. 2) *adi.* corruptus, malus *F.* 22, 20. 3) perditus, in nihilum redactus: — کردن perdere, delere *F.* 22, 25. 23, 20. 26, 4. — گردیدن perire *Ch.* II, 260. IV, 277.

تباهی deletio, interitus *F.* 22, 10.

تبر securis *F.* 33, 18.

تبه *i. q.* تباه *praecedens.*

تبیره tympanum magnum aeneum *Ch.* II, 421.
— زن *adi. comp.* qui tympanum tundit.

تخت thronus, solium regium.

تخم *et* تخمه *F.* 25, 5. semen, sperma. 2) radix, origo *Ch.* II, 208. *F.* 19, 22.

تر madidus, recens, virens. 2) (*sansc.* तर) *Particula formans comparativum.*

ترجمان interpres *Ch.* I, 28. *not.*

ترسیدن (त्रस्) metuere, timere *c.* از *Ch.* II, 141.

ترس *imp.* 2) *n. s.* metus, timor *Ch.* II, 320.

ترک cassis ferrea *Ch.* II, 563. 2) pharetra *Ch.* IV, 56.

ترک Turca *F.* 20, 27. 2) *met.* formosus (*puer*), formosa (*puella*). *Burh.*

ترکستان *n. reg.* Turcomannia.

a. تسلی *n. act.* consolatio, solatium *Ch.* IV, 303.

تشنه (तृष्णा) sitiens.

a. تشویر *n. act.* pudore afficere. 2) pudor.

a. تغییر *n. act.* mutatio, permutatio.

تف aestus. 2) vapor.

تفت *et* تفته *vid. s. v.* تافتن.

تکه caper, hoedus *Ch.* IV, 86.

تکین bellicosus, strenuus *F.* 25, 17. 27, 19.

تلخ amarus *F.* 19, 18.

a. تمام integer, perfectus. 2) *adv.* omnino, prorsus, penitus *Ch.* II, 486.

تموز Tamus, *nomen mensis anni Syro - Macedonici, qui Iulio respondet. Ch.* II, 244. *cf. Idelerì Lehrbuch der Chronologie* p. 180.

تن (तनु) corpus *F.* 22, 19. 2) persona *Ch.* III, 56. *F.* 22, 8. تنی چند quidam, nonnulli *Ch.* IV, 262.

تنگ (तङ्ग) angustus. 2) afflictus, tristis, moestus. *Burh.* 3) *n. s.* angustia, oppressio *Gul.* p. 5. l. 10. دل بـ — آوردن animum affligere *Ch.* II, 255.

تنگدل *adi. comp.* angustus corde *i. e.* afflictus, tristis *Ch.* III, 95.

تنگی *n. s.* angustia *Ch.* IV, 203.

تنها *adi.* solus. — بـ solum *Ch.* IV, 317. 2) *adv.* solum *F.* 31, 5. *Derivatum videtur a* تن *pl.* تنها.

توانستن valere, posse *F.* 19, 11.

توان *imp. v. praec.* 2) *In comp.* potens, *ut:* نا — impotens, infirmus *Ch.* IV, 199.

توانا *part.* potens *Ch.* II, 314. *F.* 33, 3.

توانائی *n. s.* potentia *F.* 23, 2.

توختن *i. q.* جستن quaerere, investigare. *Burh.*

توز *imp.* 2) *In comp., ut:* تیز — acriter investigans, indagans *Ch.* IV, 97.

تور *n. pr.* Tur, *Feriduni regis filius F.* 25, 5.

توران Turan, *nom. regionis et urbis F.* 18, 23. 24, 12.

تُوش potentia, robur. 2) corpus, statura. *Burh.*

تَهَمْتَن (*comp. ex* تَهَم incomparabilis *et* تَن) vir robustus, strenuus; heros. *Burh.* 2) *Cognomen Rustemi Ch.* IV, 321. *et Asfendijari F.* 29, 24.

تُهى، تَهى *et* تِهى *Burh.* vacuus *F.* 31, 26.

تِير (तीर) sagitta *F.* 33, 21.

تِيره turbidus, obscurus, tenebrosus *Ch.* II, 265. *F.* 32, 21. خاك — *adi. comp.* nigro pulvere perfusus *Ch.* II, 191. 2) moestus, tristis. جان — *comp.* animus tristis *Ch.* II, 151.

تِيز (तीक्ष्ण) acuminatus, acutus. 2) velox, vehemens, violentus (*de igne*) *Ch.* II, 20. 3) *adv.* acute, acriter *Ch.* IV, 97.

تِيغ gladius.

تِيمار tristitia, aegritudo *animi dolentis F.* 21, 9.

ث

a. ثُرَيَّا Plejades *stellae Ch.* II, 297. *cf. Ideleri Unters. üb. d. Sternnamen* p. 137. 146. 287.

ج *et* چ

چ *pro* چه *in comp.*, *ut:* چگونه *Ch.* IV, 346.

جا et جای locus. آنجا ibi. (کس) بجای pro scil. a) commodo alicuius F. 29, 10. Gul p. 142. l. 1. — پدر pro patre i. e. pro animi tranquillitate patris; et b) detrimento alicuius — بد کردن نیکمردان malum facere bonis hominibus Gul. p. 22. l. 4. (چیز) بجای loco alicuius rei (anstatt) Ch. II, 515. بجا آمدن prodire Ch. III, 88. بیکجای uno eodemque loco. 2) simul, pariter Ch. IV, 265.

چادر velamen, quod proditurae foras feminae capiti imponunt et ad suras talosve demittunt. Ferh. Ch. I, 173.

جادو incantator Ch. IV, 141. F. 21, 21.

جادوی incantatio, fascinatio Ch. II, 5.

چار, چارپا et چارده vid. s. v. چهار.

چار et چاره remedium, auxilium Ch. II, 506.

بیچاره adi. comp. auxilio destitutus, impotens.

بیچارگی s. بیچارهگی inopia auxilii F. 33, 19.

ناچار i. q. بیچاره 2) adv. necessario Ch. III, 122.

چاک fissura, ruptura. — کردن discindere, lacerare F. 33, 23.

جام scyphus, poculum Ch. I, 88. II, 559.

جاماسب n. pr. Dschamasb F. 24, 18.

جامه vestis, vestimentum.

جان (जन्) anima. 2) animus (Muth) *Ch.* IV, 199.

بجان propter, gratia *Ch.* IV, 22.

جانگاه *n. s. c.* locus, ubi anima in periculo versatur. 2) *adi.* periculosus *Ch.* IV, 299.

جانور *adi. comp.* animam habens, animatus. 2) animal *Ch.* IV, 92.

جاويد* s. جاود aeternus, perpetuus. 2) *adv.* in perpetuum, semper *Ch.* I, 40. II, 57. 460.

جاودان *adv.* perpetuo, semper *Ch.* II, 394. III, 257.

جاه munus, dignitas, potentia *Ch.* IV, 66.

جاهبر *adi. comp.* dignitate ornatus, magnificus, *epith.* coeli *F.* 24, 14.

جايگاه s. جايگه *n. s. c.* locus habitationis, mansio *Ch.* I, 79. II, 316. 2) locus *Ch.* IV, 36.

چپ et چب (सव्य) *opp.* راست sinister *Ch.* II, 271. 2) sinistra pars *Ch.* III, 193.

جبين frons *Ch.* IV, 67.

جدا separatus. 2) *adv.* separatim, seorsim. کردن — separare *F.* 23, 26.

چرا (*pro* را چه) *vid. s. v.* چه.

چرا (*Derivat. a* چريدن pasci *et* pascere) pastus. 2) pabulum آمدن — در pastum ire *F.* 33, 28.

چراخوار *adi. comp. vid. s. v.* خوردن.

چراغ lucerna, lampas *Ch.* I, 172.

چرخ orbis coelestis *Ch.* III, 204. برین — suprema sphaera *F.* 27, 7.

چرگه venatio *Ch.* IV, 93. 101. 2) circulus venatorum *ibid.* 89. 139.

چرم (चर्मन्) corium *pec.* bovinum *Ch.* II, 515.

چرنگیدن sonitum edere, sonare *Ch.* I, 196.

جز praeter, praeterquam *Ch.* II, 240. *F.* 28, 26. *seq.* از *Ch.* II, 403. جز *idem Ch.* II, 582. III, 228. جز که *i. q. simpl.* جز *F.* 31, 10.

جستن *Imp.* جه salire, saltare *Ch.* IV, 127.

جستن quaerere, investigare *Ch.* II, 541. 2) petere *aliqd ab aliq. c.* از *p. Ch.* II, 354. III, 147.

جست *s.* جوست quaesitio, rogatio *Ch.* III, 220.

جست‌وجوی *n. c.* investigatio, inquisitio *Ch.* IV, 158.

جو *s.* جوی *imp. v. praec.* 2) *In comp., ut:* جنگ — belli cupidus *F.* 28, 4. — جهان mundum expetens *Ch.* IV, 37. — دیهیم coronam appetens *Ch.* II, 452. — شمشیر gladium quaerens *ibid.* 400. — فرزند filium investigans *Ch.* II, 343. — نام gloriae cupidus *Ch.* IV, 25. *etc.*

جویا *part. praes. verbi* جستن.

چشم (चक्षुस्) oculus.

چشموان *n. pr.* Tscheschemvan *F.* 21, 20.

چشیدن gustare, libare.

a. جعد crispus *capillus F.* 23, 18.

a. جفا vexatio, molestia, iniuria. کردن — iniuria afficere *alqm. c.* بر *p. Ch.* II, 174.

جفت *opp.* فرد bini, geminus, duplex *c.* با *Ch.* I, 92. IV, 288. 2) coniux, *sive maritus, sive uxor Ch.* II, 118. 3) socius *Ch.* II, 356. 4) par, aequalis *Ch.* II, 474. IV, 44.

چکاچاک *s.* چکاچک crepitus *armorum F.* 33, 18.

چگل Tschigil, *n. urbis in Turkestan F.* 31, 14. *cf. annot. meam ad h. l.*

چگونه (*ex* چه *et* گونه) *vid.*, *s. v.* گون.

چکیدن stillare, manare. *Burh. Ch.* II, 214.

جمشید *et* جمّشید *Ch.* I, 304. *n. pr.* (*e* جم rex *et* شید splendidus) Dschemschid, *Persarum rex*

جمشیدی a Dschemschido oriundus *F.* 22, 28.

a. جمله summa, universitas. 2) *i. q. Arab.* بالجمله omnes *Ch.* IV, 267. *F.* 28, 25.

جمیدن vaccillante corpore, fastuose incedere.

چنان (*e* چن *pro* چون *et* آن) *vid. s. v.* چو.

چنبیدن surgere, salire, se movere. 2) fugere.

چند aliquot, multi. روز — aliquot dies *Ch.* II, 109. *cf.* *F.* 26, 25. 26. مردم — multi homines *Ch.* II, 351. سپاهی — multi exercitus *Ch.* I, 58. 2) multum. 3) quot? *F.* 31, 23.

چندان tot, tantus, *seq.* که *Ch.* I, 3. 2) tantum. 3) multum, admodum, valde *Sam.* p. 42. l. 11. *Wilkenii Chrest.* p. 136. l. *ult.* بعیده ننمود — ita absurdum non videtur.

چندی *i. q.* چند F. 20, 1. (*ubi Mohl male* چندین) *ibid.* 23. 2) *adv.* multum *Ch.* I, 280. گشتن — magno numero fieri *Ch.* I, 89.

چندین *i. q.* چندان. 2) *De tempore*, multum *temporis*, diu *F.* 31, 13.

جنگ bellum, proelium, pugna. آوردن — bellum inferre *alci c.* سوی *p.* *F.* 18, 14.

جنگی *adj.* bellicosus *F.* 28, 9. *Ch.* I, 197.

چنگ (चञ्चु) unguis (*ferae*) *Ch.* II, 481. 2) pugnus (*hominis*) *F.* 33, 15. بچنگ آوردن manum iniicere *alici*; prehendere, capere *alqm. c. acc. p. Ch.* I, 161.

چنگال *i. q.* چنگ *praecedens. Burh.*

چنو et چنین *vid. s. v.* چو.

جو, جوشکی et جویا *vid. s. v.* جستن.

جو *et* جوی fluvius.

چو *et* چون 1) *partic. comparat.* instar, sicut *Ch.* II, 422. 499. 2) *part. causs.* quum *Ch.* II, 330. IV, 171. si *Ch.* II, 339. quia, siquidem *Ch.* III, 129. 3) *part. interrog.* quomodo *F.* 33, 7. *Gul.* p. 21. l. 19.

چنان (*ex* چن *pro* چون *et* آن) talis *Ch.* I, 73. 2) tali modo, ita *Ch.* II, 267. *seq.* كه ut *F.* 20, 2. — چون, sicuti (so wie) *Ch.* I, 80. IV, 14. كه — *a*) *idem Ch.* II, 452. *b*) tam, quam.

چنو (*pro* چون او) sicut ille, talis *F.* 19, 5.

چنين (*ex* چن *pro* چون *et* اين) *i. q.* چنان *F.* 19, 28.

a. جواب responsum.

جوان (युवन्) iuvenis, adolescens.

چوب *et* چوپ (क्षुप) lignum *Ch.* II, 302.

جوشيدن ebullire, fervere. 2) agitari, concuti. *Ch.* I, 192.

جوش *imp.* 2) *n. s.* ebullitio. 3) agitatio *Ch.* IV, 101.

جوشن lorica *pec.* coriacea *Ch.* I, 10. II, 563. IV, 56.

چوگان clava lusoria, baculus incurvus, *quo ligneas pilas impellunt F.* 34, 3.

چون *i. q.* چو *q. v.*

چه 1) *Pron. relat.* qui, quae, quod. 2) *Pron. interrog.* quis, quid? *Ch.* II, 278. 3) quomodo, qua ratione? *Ch.* IV, 328. 4) *In exclam.* quam (wie) *F.* 18, 11. 5) *Bis positum* چه — چه et وچه — چه quum — tum; et — et *Ch.* II, 464. 560. nonnunquam primo چه omisso *Ch.* II, 250. چه از quare, cur? *Ch.* I, 94. چرا (pro چه را) idem *Ch.* II, 282.

چهار et چار (चतुर्) quatuor *F.* 30, 4.

چارپا *n. s. c.* quadrupes *Ch.* IV, 9.

چهارده seu چارده quatuordecim *Ch.* IV, 133.

جهان (जगत्) mundus.

جهاندار *comp.* (mundum tenens) rex, imperator

جهان دیده *comp.* (qui mundum vidit) prudens, sapiens *F.* 24, 19.

چهر vultus, facies *Ch.* II, 475. — کشادن *fig.* detegere, illustrare, exponere *alqd c.* بر *r.*

چهرم Tschihrem, *nom. oppidi Persici Ch.* I, 261.

چهره *i. q.* چهر praecedens *F.* 27, 2.

چهل quadraginta.

جیحون Oxus, *fluvius F.* 23, 22.

بچیدن (चि) *Imp.* چین legere, colligere.

چير strenuus, animosus *Ch.* II, 130

چيز res, aliquid.

چيست *pro* چهاست.

چين regnum Sinense *F.* 20, 14. 2) Sinensis *F.* 23, 21.

ح

a. حال status, conditio.

a. حديث quod recens evenit, nuncius, historia, sermo *Ch.* III, 255.

a. حر calor, ardor.

a. حرام quod lege prohibitum est, nefas *Ch.* IV, 114.

a. حرم quod non est promiscui usus, sacrum.

a. حرير sericum *Ch.* III, 47.

a. حسن pulcritudo *Ch.* IV, 205.

a. حلقه annulus. — زدن sinuari in orbem (*de ave*) *Ch.* II, 524.

a. حمله impetus *F.* 33, 11.

a. حيران attonitus, obstupefactus.

a. حيرانى *n. s.* stupor *Ch.* IV, 157.

a. حيله astutia, machinatio, dolus.

خارا lapis durus, saxum *Ch.* II, 189. 498.

خاستن *Imp.* خیز surgere. 2) oriri *Ch.* II, 503.
مرا خاست آرزویه mihi ortum est desiderium, desiderio flagrabam. — بپا surgere *Ch.* IV, 306.
— بر پای *idem Ch.* I, 37. II, 63. 575.
c. بر *i. q. simpl.* assurgere *Ch.* I, 307. IV, 248 *F.* 31, 13.

خاش bellum, pugna. — حر belli ardor *F.* 33, 18.

a. خاص proprius, peculiaris. *Plur.* خاصان regis *vel* principis familiares, proceres, optimates. *Ch.* IV, 94.

خاقان rex, imperator (*pec. Turcarum*) *F.* 31, 27.

خاک terra, pulvis *Ch.* II, 249. *F.* 20, 5. 2) terra, regio *Ch.* I, 49.

خاکسار *adj. comp.* pulveri similis. 2) humilis *F.* 26, 8. (*vid.* سار).

خام crudus. — سیم argentum infectum *Ch.* II, 560.

خاموشیدن *vel* خامشیدن tacere.

خاموش *et* خامش *imp.* 2) *adj.* silens, taciturnus.

خاموشی *et* خامشی silentium.

خامه *opp.* کلک calamus scriptorius, scribendo aptatus *Ch.* III, 225.

خانه (कानन) domus. 2) templum *F.* 18, 3. 28, 22.

a. خبر nuncius, fama, historia.

خجسته felix, fortunatus [illegible] 6.

a. خد mala, gena. — نیک [illegible] mal. praeditus, a *Ch.* II, 414.

خدا *et* خدای (स्वदत्त *cf. Jou* [illegible] *p.* 344. *seq.*) Deus. 2) dominus [illegible]

خداوند dominus, princeps. 2) *Epith. Dei Ch.* II, 195. IV, 154. *F.* 21, 14.

خدیو princeps magnus et potens *F.* 21, 8.

خر (खर) asinus.

خراب vastatus, dirutus. *Burh.* 2) perturbatus *Ch.* IV, 286.

خراسان Chorasan, *provincia Persiae F.* 30, 10.

خرامیدن cum fastu incedere *Ch.* III, 196. IV, 21. 2) ire, proficisci *Ch.* IV, 11. *F.* 31, 23.

خرام *imp.* 2) *In comp. i. q. sequens.*

خرامان *part. praes.* cum fastu incedens *Ch.* I, 108.

خرد *i. q.* خورد *q. v.*

خرد (हृद्) mens, intellectus *Ch.* I, 75. II, 242.

بخرد *adi. comp.* (*ex praep.* ب *et* خرد) intelligens, prudens, sapiens *Ch.* I, 28. II, 272. III, 72. *F.* 24, 4.

خردمند *adi. comp. i. q. praec.* بخرد *Ch.* I, 278.

خرشید *vid.* خورشید.

خرگوش *n. comp.* (aures asininas habens) lepus *Ch.* IV, 86.

خرم (हृष्ट) laetus, hilaris. 2) amoenus *F.* 26, 25.

خرمی *n. s.* laetitia, hilaritas *Ch.* II, 426.

خروس gallus gallinaceus *Ch.* IV, 71.

خروشیدن (क्रुश्) tumultuari, strepitum movere. *De clangore instrumentor. Ch.* II, 423. 2) lamentari *Ch.* I, 265. II, 187. 3) commoveri, concuti *Ch.* I, 191.

c. بر *i. q. simpl. Ch.* II, 289.

خروشیدنی *n. s.* clamor flebilis. کشیدن — clamorem flebilem tollere, lamentari *Ch.* II, 184.

خروش *imp. v. praec.* 2) *n. s.* clamor *pec. flebilis*, lamentatio *Ch.* I, 245. IV, 102. 3) concussio, fragor *Ch.* I, 192. 4) impetus vehemens *in aggrediendo hoste F.* 33, 16.

خریدن (क्री) *Imp.* خر emere.

a. خز sericum netum grossiusque; 2) pannus ex eo serico contextus *Ch.* II, 555. III, 47.

خستن vulnerare *F.* 30, 22. 2) vulnerari *F.* 53, 21.

خسرو *n. pr.* Chosru, *Persarum rex.* 2) *n. s. in gen.* rex insignis *Ch.* II, 442.

خسروی *adi.* regius, imperatorius *Ch.* ..., 127

خشک (शुष्क) siccus, aridus

خشم ira, indignatio.

خشمناک *adi.* iratus, iracundus.

a. خط linea. 2) scriptura, eiusve character.

خفتان lorica *Ch.* I, 183. *F.* 53, 8.

خفتن (स्वप्) dormire. 2) iacere.

خفت somnus *Ch.* II, 490.

خفته *part. v. praec.* sopitus, iacens.

خلخ Challach *vel* Challuch, *urbs magna, in provincia Turkestan sita. Burh. F.* 25, 17. *cf. annot. meam ad h. l.*

a. خلعت vestimentum, *spec.* vestis honoraria elegantior, quae benevolentiae testandae causa donatur *Ch.* II, 551.

a. خلق *coll.* res creatae, *spec.* homines, populus *Ch.* II, 506.

خمیدن incurvari. *Burh.*

خم *imp.* 2) *n. s.* flexio, curvatura *Ch.* IV, 54. circulus *Ch.* IV, 95. *cum Teschdid.*

خنجر pugio, gladius. *Burh.*

خندیدن *Imp.* خند ridere *de re c.* از *r. Ch.* I, 101.

خواب (स्वप्न) somnus. 2) somnium *Ch.* II, 239.
— دیدن somniare *aliquem c. acc. p. Ch.* p. 45. l. 3.

خوار *et* خواره *vid. s. v.* خوردن.

خوار (खर) contemtus, vilis. 2) molesta (*via*) *Ch.* III, 30. 3) *adv.* contemtim *Ch.* II, 173. — کردن contemnere *F.* 19, 14. 26, 8. 2) contumeliis afficere *Ch.* I, 115.

خواری vilitas, contemtus *Ch.* II, 514.

خواستن velle *F.* 27, 16. cupere *F.* 18, 21. postulare *Ch.* II, 417. 418. deposcere (*uxorem*) *Ch.* IV, 336. 2) interrogare *de re c.* از *r. Ch.* III, 7.

خواست *n. s.* desiderium, petitio *Ch.* II, 504.

خواستار 1) *adi.* petens, rogans *F.* 23, 4. 2) *n. s.* (*format. ut* گفتار) inquisitio, perquisitio. کردن — investigare, inquirere *Ch.* II, 296.

خواستگار cupiens, cupidus *Ch.* IV, 225.

خواسته *part. praet.* petitus, expetitus *F.* 21, 25. 2) *n. s.* res pretiosae, opes *F.* 21, 25. *Ch.* I, 256. III, 93. 3) necessaria ad iter, *aut* bellum; suppellex.

خواه *imp. v. praec.* 2) *In comp.*, *ut:* — نیک benevolens *F.* 18, 22. amica *Ch.* IV, 336. — بد malevolus, invidus *Ch.* II, 90.

خواهش petitio, desiderium.

خواهشگری petitio (*puellae*) *Ch.* IV, 228.

خواهنده *part.* quaerens *uxorem*, procus *Ch.* IV, 224.

خواهی *i. q.* خواهش *praecedens.*

خَوان mensa *veterum*, *scil. stratum e corio*, *syndone etc.*, *humi expansum*, *cui cibus imponitur.* — نهادن mensam sternere, exstruere *Ch.* I, 81.

خَوانْدَن (स्वन्) *Imp.* خوان legere, recitare *aut* cantare *coram alqo c.* بر *p.* *Ch.* I, 16. *F.* 56, 15. 2) nominare *F.* 19, 12. 20, 21. invocare (*Deum*) *Ch.* IV, 154. 3) convocare, arcessere *Ch.* I, 14. 31. 82. III, 75.

c. باز revocare *F.* 27, 21.

c. بر *i. q. simpl.* *Ch.* III, 53. 161.

c. پیش advocare, arcessere *F.* 21, 10.

خواه *cum derivatis vid. s. v.* خواستن.

خُوب (शुभ) pulcer. خوبی pulcritudo *Ch.* IV, 108.

خُود *pron. recipr.*, *omnibus personis inserviens* ipse, a, um. 2) *adv.* etiam (sogar) *Ch.* II, 156. IV, 113.

خُود cassis ferrea *F.* 33, 24. *Ch.* IV, 56.

خَور (सूर्य) sol *Ch.* III, 234. 2) *Imp. v.* خوردن.

خُورد *et* خُرد parvus. 2) infans *Ch.* II, 116. 181. *et vid. s. v.* خوردن.

خَوردن *et* خَواردن comedere. 2) bibere *Ch.* I, 87. — غم *vid. s. v.* غم.

c. بر *i. q. simpl.* *F.* 19, 5.

خورندی *n. s.* cibus *Ch.* III, 69.

خورد cibus, coena *Ch.* II, 490.

خور *et* خوار *imp. v. praec.* 2) *In comp., ut:* شیر خوار lac sugens, lactens *Ch.* II, 174. چراخوار pabulans, pascens *Ch.* II, 488.

خواره *i. q.* خوار *ex. gr.* — شیر lactens *Ch.* II, 187. — می vinum potans, vino se onerans *Ch.* IV, 31.

خورشید *et* خرشید *n. s.* (*ex praec.* خور *s.* خر *et* شید splendidus) sol *Ch.* I, 171. II, 318.

خوش pulcer, elegans. 2) bonus, gratus, iucundus. *Adiect. compos. sunt:* دل — hilaris, contentus *Ch.* IV, 308. گوار — digestu facilis, suavis gratusque (*cibus aut potus*) *Ch.* I, 87. نظر — pulcris oculis praeditus, a *Ch.* IV, 119. — نا ingratus, iniucundus *F.* 25, 4.

خوشا *adv.* bene, euge *Ferh.*

خون sanguis. خونین *adi.* sanguineus *Ch.* IV, 342.

خوی natura, indoles *Ch.* II, 579.

خوی (स्विद्) sudor *Ch.* IV, 132.

خویش *pron. recipr. i. q.* خود. 2) consanguineus, affinis *Ch.* IV, 329.

خویشتن *pron. recipr. i. q.* خود *Ch.* I, 74. III, 101.

a. خیال imago, phantasma *Ch.* IV, 301.

خیره attonitus, obstupefactus *Ch.* II, 216. IV, 153. praestrictus (*de oculis*) *Ch.* IV, 92. 2) fortis, animosus *F.* 28, 4. 3) *n. s.* pulvisculus, atomus (غباری که در پیش چشم پدید آید *Burh.*) *Ch.* II, 479. بخیره میازارش ne minima quidem re illum offende. 4) *adv.* incaute, temere *Ch.* III, 97.

خیره‌سر *comp.* pertinax, obstinatus. *Burh.* Y. 24, 11.

a. خیمه tentorium, tabernaculum *Ch.* I, 140.

د

دادن (दा) dare, donare.

داد *n. s.* donum *Ch.* II, 282. 2) iustitia, ius *F.* 28, 8. — بی *n. s. c.* iniquitas, iniustitia *Ch.* II, 282.

داددار (*pro* دادار) *adi. comp.* qui ius et iustitiam tribuit; *epith. Dei*, iustissimus *Ch.* IV, 18.

دادراست *adi. comp.* iustus *Ch.* II, 64. 576.

دادگر *adi. comp.* iustitiam exercens, iustus *F.* 18, 7. *Ch.* II, 313. IV, 103. 2) *Epith. Dei*, iustissimus *Ch.* II, 389.

دادمند *adi. comp.* iustus.

داده donatus. نا — چیز non donatus re. *F.* 28, 16.

داور (*pro* دادور) administrator iustitiae, iudex, arbiter *Ch.* II, 313.

داوری (*pro* دادوری) iudicis *aut* regis administri muneris functio *Ch.* III, 244.

ده *imp. v. praec.* 2) *In comp.* dator.

دهش *n. s.* donatio, largitio *Ch.* II, 11. 2) donum. — نیکی *a)* donum bonitatis *i. e.* gratia *Ch.* II, 203. *b) adi. comp.* dator, largitor optimus; *epith. Dei Ch.* IV, 154.

دهنده *part. praes.* qui dat, porrigit (*de pocillatore seu praegustatore*) *Ch.* I, 91.

دار patibulum *F.* 22, 7. بر — کردن *seu* بدار کردن de patibulo suspendere *alqm F.* 25, 26. بدار بر زدن *idem F.* 25, 13. 2) *Imp. v.* داشتن *q. v.*

دارا Darius, *Persarum rex.*

داستان historia, narratio *Ch.* II, 241. 494. داستانها زدن narrationes proferre, edere; narrare, commemorare *Ch.* II, 544. 2) sermo. زدن — alloqui *alqm c.* بر *p. Ch.* II, 175.

داشتن (धृ) tenere, habere. برنج — molestum habere, putare *alqd Ch.* III, 144.

c. باز retinere, cohibere *Ch.* III, 151.

c. بر efferre, auferre *Ch.* II, 345. *F.* 26, 6. 2) ferre, sustinere.

دار *imp. v. praec.* 2) *In comp., ut:* — تاج, — جهان *etc. Cum* ب *augmento* بدار tene, cape. 2) *Interiect.* fiat, optime *Ch.* III, 158.

داغ (दाह) signum cauterio impressum, stigma.

دام (दामन्) rete, laqueus.

دامان s. دامن lacinia *vestis.* 2) pes *montis* *Ch.* IV, 78. 145.

دانستن (ज्ञा) scire, intelligere. 2) percipere, discere *Ch.* III, 156.

دان *imp.* 2) *In comp., ut:* — نا ignorans, inscius.

دانا *part.* sapiens, doctus *F.* 19, 19. *pl.* دانایان.

دانائی sapientia, doctrina.

دانش scientia, cognitio.

دانشمند *adi. comp. i. q.* دانا *praecedens.*

داور *et* داوری *vid. s. v.* داذن.

a. دایم permanens, perpetuus. 2) *adv. i. q.*

دایما continuo, semper *Ch.* III, 6.

دایه (धात्री) nutrix.

دبیر scriba *F.* 21, 20.

دخت *et* دختر (दुहितृ) filia. 2) puella *Ch.* IV, 332.

دخمه arca funeralis *F.* 19, 22.

دد fera, animal rapax, *uti: leo, tigris et alia generis eiusdem. Ch.* IV, 96.

دد ودام *n. s. c.* animalia rapacia. 2) animalia non rapacia, *uti: ovis, capra, alia. Ferh.*

در (द्वार्) *n. s.* porta, ianua *F.* 19, 26. بر — كنبد نهادن templi custodiam tradere *alci c. acc. p. F.* 28, 23. 2) aula *Ch.* I, 71. II, 454. 3) *ut Arab.* باب caput *libri Ch.* III, 161. 4) res, materia *Ch.* II, 238.

درگاه *s.* درگه *n. s. c.* aula regia *Ch.* II, 451. III, 8.

دری *adi.* aulicus. 2) sermo aulicus *a vulgari dialecto multum differens.* 3) *adv.* idiomate derico *seu* aulico *Ch.* III, 243.

در *praepos. cohaerens cum* اندر *et* اندرون in. 2) de.

a. در unio, margarita *Ch.* III, 252.

دراز (दीर्घ) *adi.* longus.

درای tintinnabulum, *pec.* de collo equi aut muli suspensum *Ch.* I, 193. II, 424.

درخت (द्रु + y) *n. s.* arbor.

درخور (*ut videtur a rad.* خوردن) conveniens, decens *Ch.* I, 80. IV, 14. 2) gratus *Ch.* II, 367.

درد dolor. 2) afflictio animi, tristitia.

درست *adi.* perfectus, integer. 2) incolumis, sanus *Ch.* III, 169. *F.* 22, 19. 3) rectus, verus.

درستی *n. s.* integritas. 2) sinceritas.

درفش vexillum *Ch.* IV, 57. — بی *adj. comp.* vexillo carens. *F.* 24, 10.

درگاه *s.* درگه *vid. s. v.* در *praeced.*

درم nummus argenteus; *de valore vid. de Sacy Chrest. Arab. t.* II. p. 110. *text. Ar. et* p. 282. *vers. ed. alt.* 2) pecunia.

درمان medicina, remedium.

درنگیدن cunctari, morari.

درنگ *imp.* 2) *n. s.* cunctatio, mora *Ch.* I, 229. کرفتن — morari *Ch.* I, 44.

درون *i. q.* اندرون in, intus *F.* 21, 15.

درویش pauper, inops. 2) monachus, religiosus; *vid. de Sacy annot.* 1. *ad Pend.* p. 51.

دری *vid. s. v.* در.

دریا mare.

دریغ *n. s.* recusatio. داشتن — negare, recusare, detrectare *c.* از *p.* *Ch.* I, 49. داشتن — جان parcere vitae *Ch.* II, 24.

دژم afflictus, anxius, tristis. 2) perturbatus.

دست (हस्त) manus. 2) latus, pars. — ز یک ex, ab una parte *Ch.* IV, 126. 3) robur, potentia

Ch. IV, 339. 4) quod plenum, perfectum est, cui nihil deest. *Ch.*III, 195. *ubi de* pleno vestitu *seu* ornatu *sermo est*: گرانمایه دستی بپوشید plenum et pretiosum ornatum induebat; *vid. annot. ad h. l.* کشادن — (manus aperire *ad faciendum alqd*) incipere, aggredi *opus F.* 32, 23. بدست آوردن consequi, nancisci, capere *Ch.* IV, 313. زیر — آوردن vincere, subiugare *Ch.* IV, 235. راهرا زیر — آوردن iter conficere, emetiri *Ch.*IV, 255.

دستان *n. s.* fraus, dolus, insidiae *Ch.* II, 338. 2) *n. pr.* Destan, *cognomen Sali*, *patris Rustemi.* *Ch.* IV, 15. F. 30, 15.

دستان زند *n. pr.* Destan Send, *cognomen Sali*, *patris Rustemi.* *Ch.* II, 337.

دستان سام Destan, Sami filius. *Ch.* II, 435.

دستبرد *n. s. c.* excellentia, praestantia *F.* 29, 14.

دسترس *n. s. c.* quidquid ad manum pertingit. 2) quantum quis potest valetque, potentia *Pend.* p. 112. l. 9. *Ch.* II, 512.

دسترنج *n. s. c.* ars, artificium *Ch.* II, 306.

دستگاه *n. s. c.* omnis locus, ubi manibus opus peragitur, *aut* quo manus pertingit. 2) facultas, potestas *Ch.* III, 58.

دستگیر *adi. comp.* qui manum porrigit, adiutor *Ch.* III, 112. 2) liberator (*a malo*) *c.* از *Ch.* IV, 179.

دُسْتُور supremus Vesirius *seu* primarius principis minister *F.* 24, 2. *Ch.* III, 63. 2) venia, permissio.

دستوری licentia, venia *Ch.* III, 174.

دَشت planities, desertum. هامون — deserta et campi vasti *Ch.* I, 160.

دُشْت (दुष्ट) turpis, foedus. *Burh.*

دُشْخوار (*pro* دُشتخوار) difficilis, molestus *Ch.* III, 30.

دُشْمَن (दुष्+मनस् *Sec. lex. pro* دشتمن) hostis, inimicus. *Unde* دُشمَنی *n. s.* hostilitas, inimicitia کردن — inimicitias gerere *c.* با *p.* *Ch.* IV, 325.

دُشْوار (*pro* دُشتوار) *i. q.* دشخوار *Ch.* II, 360.

a. دَعْوَی quod praetenditur, praetextus *F.* 21, 12.

دَفْتَر album. 2) liber.

دگر *i. q.* دیگر.

دل cor, animus. از جان بر گرفتن — vitae renuntiare, morti se devovere *Ch.* I, 190. از دست — دادن animo succumbere, deficere *Ch.* IV, 298. *Cum voc.* دل *inter alia formantur composita:*

دلارا *s.* دلارای (cor ornans) *n. pr.* Dilará *Ch.* IV, 221. 2) gratus, acceptus *Ch.* IV, 322.

دلارام (animo quietem dans) 2) *n. s.* amica, amata *Ch.* IV, 310.

دلاور (cor animum afferens) cordatus, strenuus.

دلپذیر cordi gratus, acceptus *Ch.* II, 324. IV, 180.

دلسوز cor urens. 2) *met.* dilectus, amata. *Unde*

دلسوزگی (cordis ustio) ardor, fervor *Ch.* II, 504.

دلفروز cor illuminans, illustrans *Ch.* IV, 209.

دلیر *adi.* cordatus, audax, strenuus. 2) *adv.* animose, audacter *Ch.* I, 120.

دلیری *n. s.* audacia, strenuitas.

دم halitus, spiritus. دمساز *comp.* consentiens. 2) sodalis, amicus *Ch.* IV, 162.

دم cauda. 2) *met.* extremum, finis.

دما دم *adv.* successive, unum post alterum *F.* 32, 18.

دمان *n. s.* impetus vehemens. 2) properantia. — اندر cito, festinanter *F.* 32, 18. 3) *adi.* citus, celer; *et adv.* cito *Ch.* II, 199. 295. 4) terribilis *Ch.* IV, 98.

دمیدن (ध्मा) flare, efflare *spiritum oris.* 2) se iactare. 3) crescere. 4) impetum facere, assilire. *F.* 25, 14.

c. بر crescere. 2) tumescere, exaestuare *Ch.* IV, 246.

دنبال cauda. بدنبال a tergo, post *Ch.* IV, 130.

دنبر Dember, *n urbis celebris in India Ch.* II, 569.

دو (द्वि) duo. دوتاه *vid. sub* تا *praeced.*

دوختن *Imp.* دوز consuere *F.* 23, 24.

دود (धूम) fumus *F.* 32, 14.

دور (दूर) remotus, longinquus. — از eminus, e longinquo *F.* 26, 10. 2) *adv.* procul, remote. — کردن removere, auferre *F.* 22, 2. داشتن — *idem* *Ch.* II, 365.

دورنگ *vid. s. v.* رنگ.

دوز *imp. v.* دوختن. 2) *In comp.* consuens.

دوزخ *opp.* بهشت infernus *F.* 21, 15.

دوست amicus.

دوستوار comis, blandus, affabilis *F.* 23, 10.

دویدن (धाव्) *Imp.* دو currere, festinare.

ده (दशन्) decem.

ده *cum derivatis vid. s. v.* دادن.

دهان os (oris).

a. دهر tempus pec. longum. 2) saeculum.

دهلیز vestibulum inter portam et domum interiorem *Ch.* I, 129.

دیبا *et* دیباه pannus spissiore bombyce textus et auro argentove pictus (Brocat) *Ch.* III, 47. IV, 33.

دیبه *pro* دیباه *q. v. Ch.* II, 28.

دیدن (दृश्) videre. 2) observare, animadvertere.

بدید 3. *ps. praet. cum augm.* ب prodiit, apparuit *F.* 23, 9.

دید 3. *ps. praet.* 2) *In comp.* qui vidit *aut* expertus est, *ut:* — پاک qui purum, sanctum vidit; purissimus, sanctissimus *Ch.* II, 206.

دیدار conspectus *Ch.* IV, 24. 2) vultus, facies.

دیده *part.* 2) *n. s.* oculus *Ch.* II, 214. 3) visus.

بین *imp. v. praec.* 2) *In comp.* videns.

بینا *part. praes.* videns, visu pollens, perspicax. دل — *adi. comp.* qui est animo perspicaci, ingeniosus, sagax *Ch.* IV, 184.

دیر (*opp.* نزدیک) remotus. 2) *adv.* tarde, sero. *Burh.*

دیرینه *adi.* diuturnus. 2) antiquus, vetus.

دیگر *s.* دگر alter, alius. 2) *adv.* aliter, alio modo *Ch.* III, 122. alia vice *Ch.* IV, 284. amplius, iterum *F.* 25, 24.

a. دین cultus Dei, religio, fides.

دینار nummus aureus *pretio circiter ducati.*

دیو (देव) genius malus, daemon *F.* 20, 20. *cf. Rosenzweig Jos. u. Sul.* p. 200. *annot.* 9.

دیوار murus, paries *F.* 20, 9.

دیهیم corona regia gemmis ornata, *qua Persarum reges utebantur Ch.* II, 9. 45*a*.

a. ذکر commemoratio *quae animo fit vel ore, pec. Dei et Divinarum rerum Ch.* IV, 165. 2) mentio, narratio.

راز (रहस्) arcanum, secretum *F.* 31, 19. براز *et* زراز *adv.* clam, occulto *F.* 19, 8. *Ch.* IV, 137.

راست dextra pars *Ch.* III, 193. 2) *adi.* rectus, verus *F.* 20, 17. 3) *adv.* recte, bene *Ch.* I, 38. آمدن — gratum habere *alqd*, contentum esse *re c.* ب *r. Ch.* IV, 348. شدن — bene constitutum, felicem, fortunatum esse, favere *F.* 18, 21.

راستی *n. s.* rectum *Ch.* I, 47.

راغ declivitas, pars inferior montis *Ch.* I, 171.

رام (रम्) *n. s.* pro آرام quies. 2) alacritas, laetitia. *Unde* بر — *comp.* laetitiam afferens, exhilarans *Ch.* IV, 176. 3) *adi.* obediens, obsequiosus *Ch.* I, 173. 231.

رامش *i. q.* آرام alacritas, laetitia. 2) cantus. بردن — laetari, delectari *re c.* از *r. Ch.* II, 580. — بی sine laetitia, sine agitatione et motu *Ch.* III, 126.

رامشگر musicus *Ch.* I, 86. *F.* 30, 16.

راندن *Imp.* ران pellere *F.* 22, 7. propellere, abigere *F.* 26, 8. *Ch.* IV, 82. 2) trahere, ducere. — اسپ equum impellere, stimulare *i. q.* ire, proficisci; *et sine* اسپ *Ch.* IV, 74. — سخن loqui *Ch.* I, 15. II, 238. *cf. F.* 21, 10. *ubi* شنیده *pro* سخن. — بتازی سخن arabice loqui *Ch.* III, 231. — بر دل secum recitare, memoriter pronuntiare *Ch.* III, 162.

راه *s.* ره via, iter. 2) *Sensu mystico i. q. Arab.* طریق, طریقة *et* سلوك *scil.* via ad Deum *Pend.* p. 230. *annot.* 10. 3) modus, ratio. 4) vices, *ut:* — صد centies *Pend.* p. 263. l. 9. گرفتن — viam ingredi *F.* 22, 20.

بیراه *s.* بیره *comp.* devius, aberrans *F.* 23, 7. 8.

راهبر *comp.* viae dux *Ch.* IV, 175.

رهنما *s.* رهنمای *comp. i. q.* رهبر *Ch.* I, 17.

رهنمون *i. q.* رهنما *Ch.* IV, 12. *F.* 24, 18.

رهنمونی ductus, deductio. کردن — ducere, deducere *alqm c. dat. p. Ch.* III, 110.

رهی mancipium, servus *pec. viis publicis sternendis vel reficiendis destinatus F.* 25, 12.

a. رای id quod videtur, consilium, opinio. 2) prudentia, sapientia *Ch.* III, 142. 235. — نیك prudentissimus *Ch.* IV, 156.

راجی Raj, *nom. Indiae regibus commune, et ex Sanscrito* राज् *s.* राजन् *rex, ortum Ch.* III, 43.

ربودن *Imp.* ربا rapere, furari. — ززین de equo deiicere, deturbare *Ch.* IV, 229.

a. رحمت misericordia.

رخ gena. 2) *i. q.* روی vultus. *Burh. Ch.* I, 254.

رخت apparatus, sarcinae, suppellex. بر بستن — sarcinas colligare *met.* proficisci. *Burh. F.* 18, 1.

رخسار *et* رخساره gena *Ch.* II, 310.

رخشیدن fulgere, splendere.

رخش *Imp.* 2) *n. s.* splendor. 3) color rubeus, albo mixtus, *aut sec. alios* color medius nigrum inter et rufum. *Burh.* 4) *n. pr. nom. equi herois Rustemi.* 5) *in gen.* equus. *Ch.* II, 445.

رخشنده *part. praes.* fulgens, splendens *F.* 25, 11.

رخنه rima, ruptura *Ch.* IV, 216.

رد (*pro* راد) sapiens, doctus. 2) fortis. *Burh.*

رزم pugna, bellum. آوردن — bellum inferre.

رزمساز *adi. comp.* pugnans *Ch.* IV, 123.

رزمکار *i. q.* رزم bellum *F.* 28, 12.

رزمگاه *n. s. c.* locus proelii *F.* 28, 1.

رسانیدن *transit. verbi* رسیدن *q. v.*

رستم Rustem, *nom. celebris athletae seu herois apud Persas F.* 30, 14. زالزر — Rustem, Salseri filius *Ch.* IV, 39.

رستن *vel* رهيدن (रुह्) *Imp.* ره liberari, evadere. *Burh. Ch.* I, 251. IV, 128.

رستن (रुह्?) *Imp.* رو crescere. 2) *met.* prodire. *Ferh.*

رسم regula, lex. 2) consuetudo, mos.

a. رسول legatus.

رسيدن pervenire *ad alqm. c.* بر *p. Ch.* II, 443. III, 172. 2) attingere, consequi.

رسيده *part. praet.* 2) maturus, pubes. نو— nuperrime pubertatem ingressus, a. *Ch.* IV, 335.

رسانيدن *transit. v.* رسيدن facere, ut perveniat, perferre *ad c.* ب *p. vel r. Ch.* II, 252. 517. IV, 134.

رش cubitus, *mensura.* 2) spithama.

رفتن ire *c.* ب *vel* بر *loc. et p. Ch.* I, 110. 271. 272. 2) abire; *et* abire *scil. e mundo pro* mori *Gul.* p. 6. l. 14.

c. فرو descendere *Ch.* IV, 146.

رو *imp.* 2) *In comp., ut:* — پيش qui praecedit; dux, antistes, antesignanus.

روا *part.* iens, pergens. كردن — divulgare, dispergere *F.* 30, 12. 2) licitus, dignus, conve-

niens. بودن — licitum esse, decere *Ch.* II, 345. 3) gratus, acceptus.

رواروار *adv.* pedetentim, unus post alium *Ch.*II,570.

روان *part. praes.* iens. 2) fluens *aqua.* 3) *n. s.* anima *Ch.* II, 519. III, 150.

رُفتن verrere.

a. رمز aenigma.

رمه grex *pecorum*, *aut* turma *hominum. Burh.*

رنجیدن (रुज?) dolore affici, affligi. 2) aegre ferre. 3) irasci.

رنج *imp.* 2) *n. s.* morbus, aegritudo, dolor. 3) molestia. 4) ira, indignatio. *Burh.*

رنجور aegrotus, afflictus *Ch.* II, 44.

رنگ (रङ्ग) color. 2) potentia, vires. *Burh.* دورنگ bicolor. — پلنگ tigris maculis sparsus *Ch.*II,156.

رو *et derivata vid. s. v.* رفتن.

رو *s.* روی facies, vultus. 2) superficies. زمین — superficies terrae *Ch.* II, 7. 3) modus, ratio. — هیچ از *cum negat.* nullo modo *Ch.* II, 479. — از *s.* ازروی secundum, ex, pro. ازروی ادب ut decet, decore *Ch.* IV, 171. 4) aes.

Cum آوردن, کردن, نهادن vultum convertere. 2) petere, contendere *alqo c.* ب *Gul.* p. 26. *Ch.* IV, 118. *in mal. part. Sam.* p. 146. l. 5. *c.* در

Pend. p. 109. *c.* سوی *Ch.* II, 451. 463. *F.* 18, 7. *in mal. part. F.* 22, 4.

رو بجنگ آوردن ad bellum consurgere, bellum inire *Ch.* I, 311.

رو براه آوردن iter ingredi, suscipere *Ch.* IV, 259.

سختی بروی آوردن malum afferre, calamitatem inferre *alci c. dat. p. Ch.* II, 571.

باز روی کردن redire, revenire *c.* ب *l. F.* 28, 4.

روی، کشادن se offerre, exhibere *Ch.* II, 438.

دورویه biformis. 2) *adv.* utrinque *Ch.* I, 185.

رود aqua fluens, fluvius *F.* 23, 22. 2) instrumentum musicum *Ch.* I, 86. *F.* 30, 16.

رودبار fluvius magnus *Ch.* I, 211.

رودکی Rudegi, *nom. poetae celebris Ch.* III, 250.

روز (रुच्) sol. *Burh.* 2) dies وشب — *adv.* die et noctu *Ch.* IV, 161. 3) sors, fortuna *pec.* bona *Ch.* I, 236.

امروز (*pro* این روز) *adv.* hodie *Ch.* I, 92.

روزکار *n. s. c.* tempus *F.* 20, 23. *Ch.* I, 55. aevum. 2) fortuna *Ch.* II, 364. — بد infortunium, calamitas *Ch.* II, 292.

روزکور *comp.* qui interdiu videre nequit. 2) pavidus, timidus *Ch.* IV, 10.

روزی *n. unit.* unus dies; *et adv.* die quodam, aliquando. 2) victus quotidianus *Ch.* I, 220. *F.* 27, 25.

روشن splendens, lucidus *F.* 22, 20. *Ch.* IV, 194. دل — *adv. comp.* corde *vel* animo sereno, laeto *Ch.* II, 468. روان — *comp.* 1) animus lucidus. 2) ingenium splendidum, eximium *Ch.* III, 22. 3) vir ingenio splendido, eximio praeditus; vir doctus *Ch.* II, 52. III, 108. 4) qui est animo sereno, laeto *Ch.* IV, 2. 46. 5) *adv.* animo sereno, laeto *Ch.* II, 460.

روشنی *n. s.* splendor, claritas.

روم *n. pr.* Rûm, *quo Orientales intelligunt regiones imperii Graeci et Romani. cf. Rosenzweig Jos. u. Sul.* p. 196. *annot.* 36.

رومی Romanus, *aut* Graecus *Ch.* II, 557.

رَه *i. q.* راه. 2) *Imp. v.* رَستن *vel* رهیدن.

رَها (*a.* رهیدن) *n. s.* liberatio, fuga.

رَهی *vid. s. v.* راه

رَهیدن *i. q.* رستن liberari, evadere.

ریختن (रिच्) *Imp.* ریز fundere. 2) effundere. 3) spargere *F.* 26, 2. 4) fluere (*de gemmis largiter sparsis*) *Ch.* IV, 34.

ریش *n. s.* vulnus. 2) *adj.* saucius, contritus *F.* 19, 18. *Ch.* IV, 50.

ریمن *et* رِیمن praestigiator. 2) ad fallendum instructus, fraudulentus, malevolus *Ch.* IV, 141.

Sec. Burh. vox ريمن, *quae et* Ahriman *significat, per aphaeresin orta est ex* اهريمن.

ز et ژ

ز *praepos. inseparabilis, i. q.* از *significans.*

زابل Sabul, *n. reg. in Perside. cf. F.* 30, 18. *et quae ibi annotavi.*

زابلستان *n. pr.* Sabulistan *i. q. praec. Ch.* II, 441.

زاد *i. q.* آزاد *epith. cyparissi F.* 19, 27. 2) 3. *ps. praet. v.* زادن *q. v.*

زادن (जन्) *Imp.* زا *s.* زای nasci *Ch.* II, 113. 2) parere, gignere.

زاد (3. *ps. praet. v. praec.*) *adi. in comp.* natus *i. e.* filius *F.* 25, 5.

زاده *part. praet.* natus, filius *F.* 27, 1.

زار *partic. in comp. postposita locum et multitudinem rei significans, uti:* گلزار rosetum. لالهزار hortus tulipis abundans. 2) *imp. v.* زاریدن *q. v.*

زاریدن gemere, lamentari.

زار *imp.* 2) *n. s.* gemitus, lamentatio. 3) *adi.* gemens, lamentans *F.* 31, 3. *Ch.* IV, 296.

زاری *n. s. i. q.* زار 2) *Ch.* II, 514.

زال senex. 2) *n. pr.* Sal, *Rustemi pater, ideo sic dictus, quod mater eum canis prorsus capillis peperit Ch.* II, 469. IV, 27.

زالدستان *n. pr. c.* Sal Destan, *Rustemi pater*, *a Destan, patre suo, sic dictus.*

زالزر (*pro* زالزرد) *n. pr. c.* Saliser, *Rustemi pater, quo cognomine ob albos capillos et rubeum faciei colorem est insignitus. Burh. Ch.* IV, 39.

ژاله (जल?) ros, pruina *Ch.* I, 268.

زان *i. q.* از آن.

زانو (जानु) genu.

زبان (जिह्वा) lingua, sermo. بر کشادن — os aperire, loqui *Ch.* II, 246.

زبانه flamma ignis. بر آوردن — flammam efferre, edere *F.* 32, 14.

زبرجد smaragdi species, *de qua vid. de Sacy Chrest. Ar. T.* I. *p.* 267. *ed. alt. cf. Ch.* II, 559.

زبون victus, superatus. 2) debilis, infirmus. 3) pravus, vilis. داشتن — *a*) opprimere. *b*) *n. s.* oppressio *Ch.* II, 42.

زخم vulnus, ictus *F.* 33, 12.

زدن (हन्?) 1) percutere, verberare. — گردن collum *vel* caput praecidere, supplicio capitis afficere *F.* 26, 2. — چنگ ungulas iniicere *Ch.* II, 198. — درفش vexillum infigere, proponere *F.* 26, 10. 2) pulsare, tundere *instrumenta Ch.* II, 421. IV, 36. — 3) vergere,

inclinare. — سر c. از r. caput retrahere, se avertere *a re*, relinquere *rem F.* 26, 21. 4) *in gen.* agitationem *quandam et* motum *indicat*, *ut*: — پر plaudere alis *Ch.* II, 523. — داستان historiam, narrationem proferre; exponere *Ch.* II, 34. *c.* بر *p.* alloqui *alqm. Ch.* II, 175. — رای consilium animo concipere; *c.* با *p.* deliberare *cum alqo Ch.* III, 71.

c. بر efferre, extollere. — — سر caput attollere *Ch.* I, 171. — — سر بدار *vid. s. v.* دار.

c. بردن *F.* 21, 24. — سر caput avertere, retrahere *a re c.* از *r.*

زن *imp. v. praec.* 2) *In comp.*, *ut*: — تیغ gladium stringens *i. e.* strenuus, fortis *F.* 29, 12. — شمشیر *idem Ch.* IV, 62. *F.* 18, 20. — رود testudinem pulsans, citharista, fidicen *Ch.* IV, 36.

زر *et* زر (हिरण्य) aurum. زرنگار *vid. s. v.* نگار.

زرّین *et* زرّینه aureus *Ch.* II, 470.

زرد flavus. 2) pallidus *Ch.* I, 306. *F.* 26, 12.

زردشت *et* زردهشت Zoroaster *F.* 19, 6. 20, 24.

ژرف profundus, altus, 2) *adv. F.* 24, 1. 3) *n. s.* profunditas *F.* 31, 19. 4) *met.* alte penetrare *in alqd*, accurata inquisitio *rei. Burh.*

زریر *n. pr.* Serir, *regis Guschtaspi frater F.* 19, 17.

زرین *et* زرینه *vid. s. v.* زر.

زستن *i. q.* زیستن.

زشت turpis, foedus, pravus *F.* 22, 1. 25, 19.

زعفران crocus *Ch.* II, 561.

زلف cirrus, cincinnus *Ch.* IV, 193.

a. زمان tempus. — در statim *Ch.* I, 83. — هم در *et* — هم اندر ipso hoc tempore *Ch.* I, 105. 139. II, 374. III, 28. زمانی per aliquod tempus. زمانی — زمانی modo — modo *Ch.* II, 183. *et* 184.

زمانه (*Arab.* دهر) tempus *pec.* longum, saeculum. 2) fortuna *pec.* adversa, infortunium *Ch.* II, 230.

زمن *i. q.* زمان; *et* زمن *i. q.* زمین *Ch.* IV, 16.

زمی *forma apoc. vocis* زمین *Ch.* II, p. 41. *not.* 81.

زمین solum, terra. 2) regio.

زن (जन?) femina. 2) *Imp. verbi* زدن *q. v.*

زند *et* زندواستا Sendavesta *F.* 21, 14. 30, 1.

زندان carcer *F.* 31, 5.

زنده vivus *F.* 22, 7. 2) magnus, ingens, *epith. elephantis F.* 19, 17. 3) *i. q.* زندگی vita *Ch.* I, 282.

زندهگی *seu* زندگی vita.

زنگ (शंख) tintinnabulum magnum *Ch.* II, 424. 2) *n. pr.* nom. regionis Sanguebar.

زنگی *n. gent.* Aethiops *F.* 32, 22. 2) niger *Ch.* I, 198.
زنهار *i. q.* زینهار
زود celer, velox. 2) *adv.* cito *Ch.* II, 387.
زور robur, potentia *F.* 20, 27. 2) vis, violentia.
زورمند robustus, potens *Ch.* II, 394.
زه (ज्या) chorda *seu* nervus arcus *Ch.* IV, 256.
زهره fel, bilis *et* vesica fellis. 2) *met.* animus, fortitudo. *Burh. F.* 33, 14.
زی *adv.* versus *F.* 20, 12. 2) *Imp. v.* زیستن *q. v.*
زیان damnum, noxa *F.* 33, 16.
ژیان iracundus. 2) formidabilis, rapax: شیر— leo ferox *Ch.* II, 210. 290.
زیبیدن ornare, apte disponere. 2) decere, convenire. *Unde*:
زیبا ornatus, apte dispositus. 2) pulcer. 3) bonus.
زیبنده *part. i. q.* زیبا. 2) decens, aptus.
زیر *adv.* sub, infra. بزیر *i. q.* زیر *Ch.* II, 384. —در *et* بزیر اندر *idem Ch.* II, 375. IV, 58.
زیردست *comp.* qui est in alterius potestate; subiectus alterius imperio *Ch.* III, 62. 152. devictus *Ch.* I, 246.
زیرا propterea, ideo. که — propterea quod, nam.

زیستن s. زستن (जीव्) Imp. زی vivere *Ch.* II, 460.

زین sella equestris, ephippium *Ch.* I, 24.

زینهار s. زنهار cautela, securitas *Ch.* II, 72.
  بزنهار داشتن in fidem, clientelam recipere *alqm c. acc. p. Ch.* II, 478. 2) *Partic. admonendi:* cave, *praecedente imperativo Ch.* IV, 253.

س

a. ساحر incantator, praestigiator. 2) gnarus, peritus *Ch.* IV, 217.

ساختن facere, conficere. 2) praeparare, disponere *Ch.* IV, 337.

ساز *imp.* 2) *In comp., ut:* — عیش bene, iucunde, hilare vivens *Ch.* IV, 77. 3) *n. s.* apparatus *quivis, uti bellicus Ch.* II, 483. 4) instrumentum *quodvis.* 5) arma. 6) impedimenta *Ch.* I, 226. 7) commodum, utilitas *F.* 19, 2. *coll. annot. mea ad h. l.*

سازگار *comp.* apte disponens *rem.* 2) adiutor *Ch.* IV, 233. — نا perturbans, confundens *res.* 2) dissentiens, discors. 3) vilis, obscurus *Ch.* III, 208.

سار *partic., nominibus postposita, magnitudinem, copiam, similitudinem aliamve relationem indicat, ex. gr.* کوهسار regio montana. گرگسار lupo similis. شاهسار regis instar *al.*

ساز, سازگار et ناسازگار vid. s. v. ساختن.

a. ساقی pocillator.

سال pl. سالها, سالان et سالیان annus F. 20, 1.

ساله Cum numeralibus iunctum format adiectiva, quae temporis spatium indicant, ut: — سه triennis. — صد centenarius. — همه singulis annis, quotannis Ch. III, 124.

سالار rex, imperator, princeps F. 20, 25. 24, 22. 27, 17. 2) dux exercitus. 3) supremus praegustatorum magister Ch. I, 82. بار — princeps aulae regiae, primus minister Ch. II, 471.

ساله vid. s. v. سال.

سام n. pr. Sam, avus Rustemi F. 30, 14. Ch. II, 63.

سان lex, mos. 2) modus, ratio. — از آن seu — زان tali ratione, ita F. 20, 20. — بدین idem Ch. I, 202. III, 238. بسان instar, sicut F. 33, 28. ubi Mohl male همه با.

ساو tributum, vectigal F. 20, 27.

سایه (छाया) umbra.

سائیدن terere, atterere F. 22, 3.

سپاریدن committere, tradere, mandare.

سپاس gratiarum actio Ch. II, 38. 178. 2) laus.

3) benignitas, favor. *Burh.* داشتن — gratiam habere, gratias agere *alci c.* از *p. Ch.* II, 359. کردن — *idem c. dat. p. F.* 23, 7.

ناسپاس et نسپاس *comp.* ingratus *Ch.* II, 136. 247.

سپاه et سپه. *Burh.* exercitus.

سپهبد *comp. e praec. et* بد (पति) dux exercitus *F.* 24, 21. *Ch.* IV, 16.

سپهدار *comp. i. q. praec. F.* 21, 19. *Ch.* IV, 22.

سپر scutum, clypeus *Ch.* IV, 56.

سپردن committere, tradere *c.* ب *p. Ch.* I, 250. IV, 63. *c. dat. p. F.* 26, 6. 2) calcare *viam F.* 25, 24. — کوه بپای montes peragrare *Ch.* III, 87.

سبز viridis, virens, recens.

سپس *i. q.* پس pone, post. — زین post hoc *F.* 25, 24.

a. سبق pignus, quod in cursus certamine deponitur. 2) lectio, praelectio. *Men.* دادن — lectionem dare; instruere, erudire *Ch.* IV, 202.

سبک levis. 2) celer, velox. 3) *adv.* cito, velociter *Ch.* I, 88. II, 454.

سپه, سپهبد et سپهدار *vid. s. v.* سپاه.

سپهر orbis coelestis, coelum *Ch.* II, 492.

سپید (श्वेत) albus.

سپیدہ albedo, splendor. 2) i. q. سپید albus, de vestitu Ch. I, 27. albatus.

ستادن i. q. إستادن Ch. II, 307.

ستادن et ستدن Imp. ستان sumere, capere. 2) auferre.

ستاره (तारा) stella. 2) horoscopus.

ستام ornatus aureus et argenteus freni et ephippii; phalerae Ch. I, 23. II, 553.

ستان imp. v. ستادن q. v.

ستایش vid. s. v. ستودن.

ستدن i. q. ستادن.

سترگ magni corporis, ingens F. 22, 9. 2) strenuus, fortis Ch. II, 450. 3) iracundus, contentiosus Ch. II, 412.

ستودن (स्तु) Imp. ستا laudare, celebrare.

ستوده laudatus. 2) laudabilis Ch. III, 100.

ستایش n. s. laudatio. 2) gratiarum actio Ch. II, 252. کرفتن — a) laudare, celebrare. b) gratias agere c. بر p. Ch. II, 533.

ستور animal quadrupes, pec. equus, mulus et asinus. Burh. Ch. IV, 9. 96. elephas F. 26, 11.

ستون columna.

ستوه (*derivat. videtur a v.* ستودن) 1) *adj.* stupefactus, attonitus *F.* 21, 21. 2) anxius, tristis. 3) impotens *Ch.* I, 296. 4) *n. s. a)* stupor. *b)* veneratio, reverentia. آمدن — honore affici; coli *Ch.* III, 129. 5) *n. pr.* Sutuh *F.* 31, 21.

ستيز pugna, contentio, lis *Ch.* IV, 98. 121.

a. سحاب nubes *Ch.* II, 497.

سخت asper, durus *F.* 27, 8. 2) vehemens, arduus, molestus *Ch.* II, 496. 3) *adv.* admodum, valde *Ch.* II, 141.

سختى duritia, vehementia. 2) res adversa *Ch.* II, 371.

سخن *s.* سخن *s.* سخن *s.* سخن. *Burh.* verbum. 2) sermo. 3) *i. q.* سخنورى eloquentia *Ch.* III, 242. دانستن — eloquentem esse *Ch.* III, 253. كردن — verba facere, loqui *Ch.* IV, 204. گفتن — *idem F.* 25, 7.

سخندان *comp.* dicendi peritus, eloquens *Ch.* IV, 184.

سخنگو *comp.* eloquens *Ch.* III, 111. orator *ibid.* 9.

سخنور eloquens, orator. سخنورى eloquentia.

سر (शिरस्) *pl.* سرها caput. 2) cacumen, vertex, fastigium. 3) extremum *rei,* finis. ماه — ultimo mense *Ch.* IV, 71. بسر بردن *a)* ad finem adducere, absolvere, finire *F.* 26, 5. *b)* transigere tempus *Sam.* p. 203, *l. penult. Ch.* IV, 70. 4)

cogitatio, animus. آوردن — cogitationes dirigere *ad alqm*, animum advertere *alici c.* بر *p. F.* 32, 15. *cf. annot. meam ad h. l.* 5) *pl.* سران dux, praefectus *Ch.* I, 195. *F.* 28, 16.

Sequuntur composita cum سر.

سراپا a capite ad calcem, totum *Ch.* IV, 108. 252.

(سراپرده *n. s. c. ex* سرا *pro* سرای *et* پرده *vid. s. v.* سرای.)

سراسر a capite ad caput, *i. e.* ab uno extremo ad alterum; a principio ordine consequenti ad finem *Ch.* II, 568. *F.* 26, 15. 2) omnino, prorsus *Ch.* III, 180. IV, 60. *F.* 23, 20.

سراسیمه attonitus, stupefactus. 2) perturbatus. *Burh.*

سر افراز *s.* سرفراز caput extollens. 2) eminens, superbus *F.* 22, 16. 3) *opp.* زیردست vir illustris, princeps *Ch.* III, 152.

سرانجام operis extremum *aut* exitus rei *F.* 25, 3. finis *Ch.* IV, 174. گیتی — finis mundi *i. q.* universus mundus *Ch.* II, 493.

سرانگشت extemitas digiti.

سراهنگ primum agmen. 2) vigil nocturnus, satelles *F.* 26, 17. *ubi fortasse legend.* سرهنگ.

سربسر *i. q.* سراسر *Ch.* I, 256. II, 45. IV, 77. 258.

سرزنش (*a.* سرزدن) increpatio, obiurgatio *Ch.* II, 141.

سرسری stultus, demens *F.* 21, 12. 23.

سرفراز *i. q.* سرافراز *q. v.*

سرکش (*a.* سر کشیدن) refractarius, contumax. 2) *i. q.* گردنکش eminens, superbus *Ch.* IV, 75. 280.

سرگشته vertiginosus. 2) attonitus, confusus *Ch.* IV, 296

سرمایه summa capitalis *Ch.* II, 336.

سرور caput, princeps, dux *Ch.* IV, 343.

سرهنگ tribunus, militum praefectus.

سرای (आश्रय?) domus. 2) palatium.

سراپرده *vel* پردهسرای velum magnum, quo tentorium cingitur. 2) *ipsum* tentorium *aut* palatium regis. *Burh. Ch.* I, 129. 149. IV, 9. 42.

سرائیدن canere, cantare, modulari. 2) *i. q.* حرف زدن loqui. *Burh.*

سراینده *part. praes.* canens, modulans, canendo recitans. 2) loquens, eloquens *Ch.* III, 13.

سرخ ruber. — زر aurum purum *Ch.* II, 560.

سرد (शरद?) *n. s.* frigus. 2) *adi.* frigidus *Ch.* II, 274. IV, 248.

سرشک *in gen.* gutta. 2) *pec.* gutta pluviae *et* lacrima. *Burh. Ch.* IV, 342.

سرما *opp.* گرما frigus *Ch.* II, 244.

سرو cyparissus.

a. سریر solium, thronus.

سزا, ناسزا, سزاوار *et* سزائیدن *vid. s. v.* سزیدن.

سزیدن dignum esse *re c. dat. r. Ch.* II, 398. 2) decere, convenire. 3) deberi کسی را سزد گنج illi debetur thesaurus *Ch.* III, 202.

سزا dignus. 2) decens, conveniens, congruus; — نا *comp. a)* indecorus. *b)* vilis, ignobilis *Ch.* III, 230.

سزاوار *i. q. praecedens F.* 22, 14. 26, 18.

سزائیدن *i. q.* سزیدن *F.* 28, 17.

سست laxus *F.* 22, 19. 2) debilis. — آمدن laxum, debilem fieri *Ch.* III, 86.

سستی laxitas, languor, debilitas. — کردن remisse agere *Ch.* I, 134. 301.

سفتن perforare *Ch.* III, 252. IV, 287.

سگال cogitatio. 2) verbum. — بد *adi. comp.* mala meditans, malignus *Ch.* II, 124. 393. *F.* 19, 21.

سکندر *i. q.* اسکندر.

a. سلاح arma.

سم ungula *F.* 27, 6.

a. سماک spicae stella, *quae est decima quarta mansio lunae Ch.* II, 305. *cf. Ideler Unters. etc.* p. 172.

سمند equus *pec.* rufus, spadix *Ch.* IV, 134.

سنان hasta *Ch.* IV, 222.

سند (सिन्धु) *n. pr.* Sind, *regio Indiae, de qua vid. Hist.* p. 160. *cf. annot. meam ad F.* 29, 4.

سنگ lapis, saxum. 2) pondus. 3) *met.* gravitas, auctoritas.

سنگخارا *n. s. c.* saxum durum *Ch.* II, 303.

سنگدل *adi. comp.* qui est duro animo *Ch.* III, 96.

سو *et* سوی *n. s.* latus, tractus. — هر *et* — هر undique *Ch.* IV, 1. — بهر in omnes partes *Ch.* I, 218. بسوی versus *Ch.* IV, 311. *F.* 20, 14. 2) *adv. et praep.* *a*) versus *F.* 20, 13. ad *Ch.* II, 272. *b*) instar, sicut. *Burh.*

سوار *opp.* پیاده eques. — شدن equum conscendere, equitare.

سوختن inflammare *Ch.* II, 519. comburere *F.* 23, 23. 28, 20.

سوز *imp.* 2) *n. s.* ustio, ardor, fervor *Ch.* IV, 192.

سود lucrum, quaestus, commodum *Ch.* I, 148.

a. سودا (*pro* سوداء *fem.* τῶ اسود) nigra. 2) melancholia. 3) amor vehemens, desiderium *Ch.* IV, 240

سودن terere *viam* *Ch.* II, 332.

سوده *part. praet.* tersus, fricatus *Ch.* IV, 96.

a. سور murus *F.* 22, 2.

سوز *vid. s. v.* سوختن.

سوگ (शोक) luctus, moeror *Ch.* II, 2.

سه (त्रि) tres, tria.

سهراب *n. pr.* Sohrab, *Rustemi filius Ch.* p. 87. l. 2.

سهم timor, metus *Ch.* II, 529.

سهی rectus, erectus (*proprie de cyparisso alta dicitur*) *F.* 19, 27.

سی triginta.

سیاه *s.* سیه (श्याम) niger *F.* 26, 5.

سیاه‌گوش *s.* — سیه *n. s. c.* auris nigra (*germ.* Schwarzohr) nomen animalculi, cati magnitudine, quod leonis societati adhaeret, et reliquiis praedae illius vescitur, *turc.* قره‌قولق *Ch.* IV, 87. *Gul.* p. 30. l. 18,

سیاجیدن parare, instruere. 2) armare *F.* 31, 17.

سیر satur. — کردن satiare, exsaturare *Ch.* II, 176.

سیر آمده saturatus, satur *Ch.* II, 356.

سیستان *n. pr.* Sistan, *nom. regionis in Perside F.* 30, 11. *et quae ibi annotavi cf. Hist.* p. 79.

سیصد trecenti.

سیم argentum. — بر pectus argenteum habens *Ch.* IV, 107. 214.

سیمین *et* سیمینه argenteus.

سیمرغ *n. s. c.* (*triginta avium magnitudinem ha-*

bens) gryphs, *avis fabulosa, quae Salum, Rustemi patrem, nutrisse et educasse dicitur. Ch.* II, 167. *seq. Cf. Rosenzweig Jos. u. Sul.* p. 200. *annot.* 14.

سیه *i. q.* سیاه.

ش

ش *pron. affix.* 3. *ps. sg.*, *quod praeter dativ. et accusat. in Schahname et nominativum exprimit cf. F.* 22, 12. 24, 10. *al.*

شاخ (शाखा) ramus, surculus.

شاد laetus, hilaris. 2) *adv. Ch.* II, 460.

شادان *i. q.* شاد *Ch.* III, 169. IV, 27.

شادکام *adj. comp. i. q.* شاد. *Ch.* II, 420. 468.

شادکامی *n. s. c. i. q.* شادی laetitia *Ch.* II, 484.

شادمان *et* شادمانه *adj. comp. ex praec. et* مان (मन *aut* मान) *i. q.* شاد *F.* 30, 17. *Ch.* II, 486. IV, 35.

شادمانی *n. s. i. q.* شادی laetitia.

شادی laetitia *Ch.* II, 427. 2) *adj.* laetus *Ch.* I, 154.

شاداب برزین *n. pr.* Schadab Bersin *Ch.* III, 3.

شاره (*sec. Burh. sanscr.* چیره *i. e.* चीर) fasciae capitis magnae et albae species, *quae ex India affertur. Ch.* III, 179. 2) vestis, Indis in usu.

شان *pron. affix.* 3. *ps. pl. F.* 23, 21.

a. شان status, conditio *rei.*

شاه *s.* شَه rex, princeps.

شاهزاده *comp.* e stirpe regia oriundus, a. *Ch.*IV,333.

شاهفش *vid. s. v.* فش.

شاهنامه *n. s. c.* Schahname, *carmen epicum de regum Persiae rebus gestis, poetae Persarum antiquissimi opus.*

شاهَنشاه *s.* شاهَنشه *s.* شهنشاه *s.* شَهنشه (*pro* شاهان شاه) rex regum *i. e.* summus imperator.

شاهنشهی *s.* شهنشهی *adi.* regius *F.* 28, 19. 34, 5.

شاهوار *adi. comp.* rege dignus, regius. 2) pulcerrimus, eximius *Ch.* I, 21. III, 178.

شاهی *s.* شَهی regia dignitas, regnum. 2) *adi.* regius.

شاید *vid. s. v.* شایستن.

شایستن *Imp.* شا s. شای. 3. *ps. praes.* شاید dignum esse, decere, convenire. 2) necesse esse.

شایسته *part.* dignus *Ch.*II,58. 2) decens, conveniens.

شپ splendens, fulgurans *aurum Ch.*II, *not.* 193.

شَب (क्षपा) nox. 2) *adv.* noctu. وروز — noctu et die *Ch.* IV, 164. تار — in nocte obscura *Ch.* II, 19. تیره — *idem Ch.* I, 118.

شبستان *n. s. c.* (*ex praec. et* ستان *sansc.* स्थान locus) locus ad discumbendum noctu, cubile, cubiculum. 2) gynaeceum *Ch.* II, 103.

شتاب *et* شتابان *vid. s. v.* شتافتن.

شتافتن festinare, properare.

شتاب *imp.* 2) *n. s.* festinatio. 3) *adv.* cito, festinanter *Ch.* II, 266.

شتابان *part.* festinans, properus *Ch.* IV, 131.

شُتُر *i. q.* اُشتُر camelus.

شتربار *n. s. c.* onus cameli *Ch.* IV, 59.

شترواز *n. s. c. pro* شتربار *ead. signif. Ch.* III, 49.

شُدن *pro* شودن, *ut videtur*, (सु) *Imp.* شو fieri. 2) esse *Ch.* I, 260. 3) ire. *c.* پیش *p. Ch.* I, 19. *c.* نزد *p. Ch.* III, 135. 4) abire, evanescere, mori *Ch.* II, 244.

c. اندر intrare *F.* 24, 4.

c. باز redire, revenire *F.* 28, 7.

c. بر 1) ascendere *Ch.* II, 315. *c.* ب *loc. Ch.* II, 395. *F.* 19, 23. *c.* بر *loc. Ch.* II, 323. -- بپرواز evolare *Ch.* II, 186. -- بابر ad nubes evolare *Ch.* II, 523. 2) superum esse.

c. بیرون exire. *F.* 24, 9.

شُرد refractarius, pertinax *Ch.* II, 275.

شرم verecundia, pudor *Ch.* II, 276.

شَست pollex, quo arcus intenditur. 2) annulus, *seu potius* hamus osseus, *pollicem in contendo arcum a nervi iniuriis tuens. Burh. Ch.* IV, 256. *unde* بشست آوردن arcum intendere *ibid.*

شستن *Imp.* شو lavare *F.* 23, 11.

شش (षट्) sex. شست *et* شصت (षष्टि) sexaginta.

شکار venatio *Ch.* IV, 79. 2) praeda *Ch.* I, 297.

شکارگاه *n. s. c.* locus venationis.

شکافتن findere, frangere. 2) findi, frangi *F.* 33, 14.

شکردن venari. 2) praedari, capere.

شگرف bonus. 2) pulcer. 3) gratus, amabilis *Ch.* II, *p.* 37. *not.* 61.

شکستن frangere, violare *Ch.* II, 253. *et sensu passivo.* 2) caedere, profligare *exercitum Sam.* p. 152. l. 2.

c. بر *i. q. simplex F.* 30, 24.

شکست fractio, fractura. 2) clades, ruina, interitus *Ch.* IV, 236.

شکن *imp.* 2) *In comp., ut:* — لشکر exercitum profligans *F.* 18, 20.

شگفتن *vel* شگفتیدن *quod et cum* ک *pers. scribitur.* mirari. *Burh.*

شگفت admiratio, stupor *F.* 33, 26. 2) mirum, miraculum, prodigium *Ch.* III, 32. — ای ó res mira *Ch.* II, 534. 3) *adi.* mirus, mirabilis. *Burh.*

شگفتی *videtur signif.* admiratione plenus *Ch.* II, 472.

شکن *vid. s. v.* شکستن.

شکوه gravitas. 2) veneratio *Ch.* III, 124.

شما (युष्मत्) *pron. sec. ps. plur.*

شمار numeratio. 2) numerus.

شمشاد *Burh.* buxus *Ch.* IV, 348.

شمشیر *n. s. c.* (*ex* شم unguis *et* شیر leo) gladius, ensis. — زن *adi. comp. vid.* زن *s. v.* زدن.

a. شمع candela *Ch.* III, 74.

شناختن (ज्ञा) intelligere, scire, nosse. 2) animadvertere.

شناس *imp.* 2) *In comp.*, *ut:* — ستاره siderum peritus *Ch.* II, 540.

شنودن *s.* اشنودن *et* شنیدن (श्रु, शृणोमि) *Imp.* شنو audire *Ch.* III, 238. *F.* 20, 13. 21, 8. 26, 24. 2) *de mente*, intelligere *Ch.* III, 122. 3) *de quovis sensu humano usurpatur*, *ut*: gustare *Gul.* p. 95.

a. شوم laevus, infaustus *F.* 29, 2. *Ch.* I, 286. 2) malus, pravus.

شه *cum derivat. et composit. vid. s. v.* شاه.

شهر (क्षेत्र) urbs.

شهریار magnus princeps, imperator *F.* 22, 18.

شهریاری *adi.* regius, imperialis 2) *n. s.* regia dignitas, imperium.

a. شهره celebritas, fama *Ch.* III, 16.

شید lux, splendor. 2) sol *Ch.* II, 74. 111. 3) *adi.* fulgens, splendidus. *Burh.*

شیر leo. دل — *comp.* (*löwenherzig*) animo leonino praeditus, ingens animi *Ch.* II, 129. مرد — *comp.* vir leoni similis *F.* 26, 28.

شیر (क्षीर) lac *Ch.* II, 190. خوار — *vel* خواره — *vid. s. v.* خوردن.

شیز ebenus *Ch.* II, 301.

ص

a. صحرا desertum. 2) planities, campus.

صد (शत) centum.

a. صدا echo, vox *Ch.* II, 205.

a. صف ordo, acies. آرا — aciem ornans, instruens *Ch.* IV, 222.

a. صندل (*pers.* چندل *vel* چندان *s.* چندن *e sanscr.* चन्दन) Sirium myrtifolium, *ligni odorati species Ch.* II, 301. *Cf. Fundgruben des Orients tom.* V. p. 372. *annot.* 31.

a. صیاد venator *Ch.* IV, 198.

a. صید venatio *Ch.* IV, 159. 2) praeda *Ch.* IV, 257. کردن — venari *Ch.* IV, 160.

ض

ضحّاك *n. pr. c.* (*pro* ده آک decem vitia) (दश + अगस् s. अघ) Dhahhak, *Persarum rex, ex dynastia Pischdadiorun, qui ob decem tum animi, tum corporis defectus ita compellabatur* *Ch.* I, 304.

ط

a. طالع constellatio, horoscopus.

a. طَبَق discus *pec.* escarius *Ch.* II, 559.

a. طَرَف tractus, latus. 2) pars, extremitas. *pl.* أطراف *F.* 28, 11.

a. طُرْفَه res nova, grata. 2) deliciae *Ch.* IV, 162.

a. طُفَيل comes *Ch.* IV, 242.

طَلايه procubitores, exploratores *agminis* *Ch.* I, 147.

a. طَلَب petitio. 2) perquisitio.

a. طَوق torques *Ch.* I, 62. III, 178.

ع

a. عابد adorans, colens *Deum.* 2) monachus *Ch.* p. 96. l. 1.

a. عاج ebur.

a. عاشق amans, amore flagrans.

a. عبير (*pro* عنبر) ambra, *odoramenti species.*

a. عجب res mira, mirum *Ch.* IV, 172. 2) *adv. exclam.* mirum, mirandum est *ibid.* 104. ماندن — stupefactum, attonitum manere *ibid.* 293

a. عجايب *pl. ab* عجيبة res mirabilis, mirum.

a. عجم barbarus *vel coll.* barbari, *scil.* omnes qui non sunt Arabes, *spec.* Persa *vel coll.* Persae.

a. عرق sudor. كردن — sudare.

a. عشق amor *pec.* flagrans.

a. عصر tempus. 2) seculum, aevum *Ch.* III, 240.

a. عقاب aquila *pec.* nigra *Ch.* IV, 57.

a. عقد nodus, vinculum.

a. عقل intellectus, mens.

a. عمود columna *Ch.* II, 301. 2) clava *ibid.* 470.

a. عنبر ambra, *odoramenti species F.* 20, 5. 28, 28, 21. *ubi Mohl vitiose* عمبر.

a. عود agallochum, lignum aloës. *F.* 28, 20.

a. عهد foedus. 2) mandatum. 3) diploma *Ch.* II, 567.

a. عيش vita. 2) victus. 3) voluptas *in amore, cibo et potu.* ساز — iucunde, hilare vivens. *Ch.* IV, 77.

غ

a. غار caverna *Ch.* IV, 145.

a. غارت depraedatio, direptio *Ch.* IV, 194.

a. غافل negligens, socors.

غايبانه *adv.* (*format. ab Arab.* غايب absens, latens) in absentia, absens *Ch.* p. 101. l. 9.

غرجه *n. pr.* Ghartsche, *pars provinciae Chorasan, aliter* غرجستان *dicta Ch.* IV, 65.

غرو arundo, *Ch.* II, 224.

غريدن *et* غرّيدن vociferari, rugire *F.* 33, 10.

a. غلام puer, adolescens. 2) famulus, servus.

a. غم moeror, sollicitudo, angor. 2) afflictio. — خوردن molestiam perpeti, experiri; affligi. 2) anxium esse *Ch.* IV, 253.

غمی anxius, afflictus, tristis *F.* 33, 1.

غنودن dormitare, requiescere *F.* 20, 16.

غور *n. pr.* Ghur, *regio montana Heratam inter et Gaznam Ch.* IV, 65.

a. غيرت studium, aemulatio. 2) invidia *Ch.* IV, 132

ف

a. فال omen *pec.* bonum *Ch.* I, 154.

a. فتنه calamitas, aerumna.

a. فخر gloriatio. 2) gloria.

a. فدا redemtio. 2) devotio. فدای تو بادا تن وجان ما tuo servitio devovemus corpora et animas nostras *Ch.* I, 167. — کردن devovere *Ch.* IV, 264.

فر *et* فر splendor, magnificentia, maiestas. 2) ornamentum. 3) potentia. *Burh.*

a. فرات *n. pr.* Euphrates, *fluvius.*

فراختن *i. q.* افراختن extollere, elevare.

فراز *imp. v. praec.* 2) *In comp. pro* افراز extollens. 3) *adv.* (परात्) supra *Ch.* II, 453. 4) ex adverso, obviam. آمدن — obviam venire *Ch.* II, 233. 5) prope. آمدن — prope, cominus accedere *Ch.* II, 583. IV, 78. *praeced. praep.* ب *cf. Ch.* I, 29. 6) retro, post. 7) rursus. 8) *Partic. verbis praeposita, plerumque redundans.* — از rursus. گشتن — rursus circumagi *de orbi coelesti Ch.* II, 492.

فرامرز *n. pr.* Feramers, *Rustemi filius Ch.* IV, 41.

فرامش *pro* فراموش oblivio. کردن — oblivisci *Ch.* II, 379. IV, 302.

فراوان multus, copiosus, abundans *Ch.*I, 235. II, 350. 2) *adv.* multum. کم — multo minor *Ch.*I, 158.

فرخ (*ex* فر *et* رخ) felix, fortunatus *F.* 29, 2.

فرخی *n. s.* felicitas, fortuna *Ch.* I, 154.

فرخنده *i. q.* فرخ *a quo derivat. videtur F.* 22, 26.

فرخنده‌گی *s.* فرخندگی *n. s. i. q.* فرخی *F.* 23, 2.

فردا (परेद्युस्?) *adv.* cras *F.* 27, 18.

فرزانه (प्राज्ञ *et* प्रज्ञा) doctus, sapiens *Ch.* IV, 64.

فرزند (प्र + ज्ञात) filius *F.* 21, 17.

فرستادن (प्र + स्था) *Imp.* فرست mittere.

فرستاده *part. praet.* missus. 2) legatus.

فرسته *i. q. proxime praecedens F.* 29, 3.

فرسنگ parasanga *i. e.* trium milliarium via, *seu* duodecim millia cubitorum *aut* passuum. *Burh.*

فرشیدورد *n. pr.* Ferschidverd. *F.* 30, 9.

فرمان *cum compositis vid. s. v.* فرمودن.

فرمودن (प्र + मा) *Imp.* فرما imperare, iubere *c.* تا ut *Ch.* II, 163. 433. 461. *c.* ب *p.* *Ch.* IV, 51. *c.* با *p.* *Ch.* II, 539.

فرمان (प्रमाण) mandatum. کردن — *i. q.* فرمودن.

فرمان‌بر *adi. comp.* imperio parens, obediens *Ch.* II, 562. 2) subiectus.

فرمانبری *n. s. c.* obsequium, obedientia *F.* 25, 10.
فرماندە *comp.* mandatum dans. 2) imperator.

فرو *et* فرود *adv.* deorsum, infra, sub. 2) *Particula cum verbis coniungi solita, et quidem* فرو, *si verbum a consonante, et* فرود, *si a vocali incipit. Verba cum hac partic. composita sub simplicibus invenies.*

فروختن *i. q.* افروختن.
فرود *vid.* فرو.

فروز *i. q.* افروز *q. v. s. v.* افروختن.
فرومایه *adi. comp.* vilis, abiectus.
فرومایەوار *adi. comp. i. q. praeced. F.* 26, 22.

فرّه pulcritudo, ornamentum *Ch.*II, 60. *F.* 19, 21.
فرّهی *n. s.* magnificentia, potentia. *Unde* بافرّهی *adi. comp.* magnificus, potens *Ch.* II, 228.

فرهنگ (प्रसंग?) morum elegantia, humanitas. 2) intellectus, 3) ars, scientia. 4) prudentia, sapientia. 5) praestantia, magnitudo. *Burh.*

فریاد clamor *pec.* flebilis *ad auxilium implorandum.* 2) lamentatio *oppressi.*
فریب *vid. s. v.* فریفتن.

فریدون *n. pr.* Feridun, *Persarum rex.*

فریفتن fallere, decipere, seducere *F.*23, 11. فریب *imp.* 2) *n. s.* fallacia, deceptio *F.* 22, 21.

فرا, فرودن, فرون et فرونی *vid. s. v.* افرودن.

فش instar; *particula similitudinis, quae nominibus a fine annectitur, ut:* شاه فش regi similis *Ch.*I,95.

فکندن *i. q.* افکندن *Ch.* II, 173.

فیروز victoria. 2) felicitas. 3) *adi.* victoriosus, felix. شاد — *comp.* victoriae laetitia elatus *Ch.* IV, 23.

ق

قارن *n. pr.* Karen, *athleta celeber Ch.* II, 467.

قبا vestis *Ch.* II, 415. آهنینه قبای (vestis ferrea) lorica *F.* 26, 3.

a. قد statura *Ch.* IV, 200.

a. قران coniunctio planetarum beneficorum *in horoscopo* (*nempe Jovis et Veneris*). 2) felicitas *Ch.* IV, 265. 281.

a. قصه res gesta, factum. 2) narratio, historia. مع القصه *formula transeundi:* ut paucis dicam, denique *Ch.* IV, 219.

قنوج (कन्याकुब्ज) *n. pr.* Kannudsch, *urbs Indiae, ubi regia sedes Ch.* III, 72. 181.

a. قوی validus, robustus *F.* 19, 4.

قیر pix. — چادر velum piceum *i. e.* atrum sicut pix.

قیرگون *comp.* picei coloris, piceus *de oculis Ch.* II, 401.

قیصر (*format. ex lat.* Caesar) imperator, rex.

ک *et* گ

ک *pro* که *in comp., ut:* زانک *pro* زان که *Gul.* p. 26. l. 4. ایدونک *pro* ایدون که *F.* 23, 19.

کابل *n. pr.* Kabul, *regio Asiae, quae et* کابلستان *appellatur Ch.* II, 569.

کاخ palatium splendidum, loco amoeno exstructum, et prospectum pulcerrimum praebens. (Belvedere). 2) aedificium magnum et altum; palatium *regis F.* 31, 24. 3) *de* nido *avis Simurgh Ch.* II, 305.

کار (*cf.* कार *et* कारण *a rad.* कृ *pers.* کردن) actio, factum, opus. بستن — laborare, agere *F.* 29, 22. ساختن — *idem.* 2) negotium, res کار نیست مرا با تو nihil rei mihi tecum est. 3) *i. q.* پیشه ars, artificium, vitae ratio *Ch.* II, 360. 4) proelium, pugna *F.* 26, 26.

کاردان *comp.* rerum peritus, gnarus. 2) *i. q.* کاردار vesirus *F.* 28, 24.

کاردیده *comp., vir* usu peritus, usu et exercitatione praeditus *Ch.* III, 100.

کارزار *n. s. c.* campus belli *F.* 34, 1. 2) *i. q.* کار 4) *scil.* pugna, proelium. *F.* 29, 11.

کارزاری *adi.* bellicosus *F.* 18, 19.

بکار *adi.* (*comp. ex praep.* ب *et* کار) ad rem pertinens. 2) utilis. آمدن — utile esse, prodesse *Gul.* p. 18. l. 1. 3) placere *Ch.* II, 363. — نا nequam, nebulo *F.* 25, 27.

کاروان caravana, agmen negotiantium una commeantium *Ch.* II, 222.

کاستن deminuere. 2) deminui.

کاست 3. *ps. praet.* 2) *n. s.* deminutio. 3) *i. q.* دروغ mendacium. *Burh.*

کاسته *part. praet.* deminutus. — نا *comp.* non deminutus *i. e.* integer *F.* 23, 3.

گاشتن vertere, convertere. 2) verti. *c.* بر *i. q. simpl.*; *c.* از averti *Ch.* I, 213.

کاشکی *i. q.* کاشک utinam *Ch.* II, 193.

a. کافر a fide Mohammedica alienus, infidelis.

کافور (कर्पूर) camphora, *aromatis indici species* *Ch.* II, 561. *cf. Pend.* p. LVII. *annot.* g.

کام (काम) palatum. 2) voluntas, desiderium, votum. دادن — voti compotem facere *qlqm c. dat. p.* *Ch.* IV, 254.

كامران *adi. comp.* (persequens, quod appetit) voti compos, felix. *Unde* كامرانی felicitas *F.* 20, 8.

کامکار *comp.* cui omnia ad voluntatem fluunt, prospere procedunt, beatissimus *Ch.* IV, 186.

كامياب *adi. comp.* voti compos, felix *Ch.* IV, 343.

گام (*rad.* गम्) passus, gressus. گذاردن — ingredi, incedere *Ch.* II, 458. نهادن — *idem Ch.* II, 94.

كان *pro* كه آن.

گاو (गो *in comp.* गव) bos, taurus.

گاوپیکر *comp.* (bovis imaginem habens) *epith.* clavae Feriduni, *Persarum regis, quam post eius mortem Rustemus obtinuit F.* 33, 10. *Vid. Fragmente etc.* p. 113. *annot.* 19.

گاوسار *i. q. praecedens F.* 20, 7. 29, 7.

کاوه *n. pr.* Kaveh, *faber ferrarius, qui Dahhako devicto Feridunum regem constituit.*

کاویانی درفش nomen vexilli Feriduni, a Kaveh (کاوه) fabro ferrario sic dicti. *Quod vexillum erat subligaculum coriaceum, quo indutus Kaveh populum commovit, ut Dahhakum crudelem regno expelleret, et ad Feridunum regiam potestatem transferret Ch.* II, 22.

گاه *s.* گه tempus *Ch.* III, 239. 2) locus. 3) solium regium *Ch.* I, 32. II, 23. 4) *adv.* inter-

dum, nonnunquam *Ch.* IV, 218. *cum negat.* nunquam *F.* 22, 19. آنگاه *vel* آنگه *a*) tunc, tum. *b*) eodem tempore. *c*) postea. آنگهی tunc, tum *F.* 24, 27. پس آنگه post haec, dein *Ch.* II, 397. 473. پس آنگه که postquam *Ch.* IV, 266.

ناگاه *vel* ناگه *adv. comp.* ex improviso, subito *Ch.* IV, 277. زناگه *idem*, *ibid.* 101.

کای *pro* که ای.

گبر cultor ignis, magus. — مرد *idem* *Ch.* II, 524.

کبود caeruleus, *de colore coeli* *F.* 32, 14.

a. کتاب liber.

کتایون *n. pr.* Ketajun *F.* 18, 18.

کجا *adv. comp.* (*ex* که *et* جا) ubi, quo. 2) quomodo, qua ratione *Ch.* I, 74. II, 486. 3) *i. q.* *pron. relat.* که *F.* 19, 17. *Ch.* II, 176. III, 12. *et i. q.* چه. *Burh.*

گداختن liquefacere *et* liquefieri.

گداز *imp. v. praec.* 2) *n. s.* liquatio. 3) *met.* angustia animi, moeror *Ch.* I, 264.

گداشتن *i. q.* گذاشتن *F.* 28, 16.

کدام *Pron. interrog.* quis, qualis? *F.* 20, 11. 31, 19.

گذار *imp. v.* گذاردن, گذاریدن *et* گذاشتن *v. s. v.* گذاشتن

گذاردن transire facere. 2) praestare, solvere. — از کوه پای montem relinquere *Ch.* II, 416.

گذاریدن transire *F.* 31, 8.

گذاشتن transire *flumen Ch.* I, 214. 2) *i. q.* گذرانیدن transire facere *c.* از *l. F.* 26, 6. *c.* از *r. i. q.* liberare. ازین ننگ بگذارم ایران زمین hac infamia liberem *seu* levem Iraniae terram *Ch.* II, 159. *c.* سوی *r.* perducere, *ut*: سوی پادشاهی گذارم ترا ad regiam dignitatem te perduco *Ch.* II, 366. — راه viam, iter conficere *Ch.* II, 426. 3) missum facere, dimittere *c. acc. p. F.* 28, 16. — بدور longe asportare, amovere *alqm c. acc. p. Ch.* II, 164 *c.* بر *i. q. simpl.* -- گرد circulum conficere *F.* 27, 7.

گذار *imp. v. praec.* 2) *In comp.*, *ut*: — نیزه hastam (transire faciens) *i. e.* torquens, iaciens. 2) hastae mittendae peritus, hastatus *vid. s. v.* نیزه.

گذر *vid. s. v.* گذشتن.

گذشتن praeterire, transire. *c.* بر *p. Gul.* p. 38, l. 6. *montem c.* بر *Ch.* II, 222. traiicere *flumen c.* از *Ch.* I, 223. 2) relinquere, negligere, omittere. — از راه decedere de via *Ch.* I, 76. — از فرمان non observare praeceptum, legem *Ch.* II, 536. از — مهر ومه solem et lunam relinquere *Ch.* IV, 20. *c.* اندر *i. q. simpl. F.* 29, 18. -- ز اندازه mensuram, modum excedere *Ch.* I, 90.

c. بر *i. q. simpl.* -- از بوم decedere ex regione *Ch.* I, 54. -- باطراف fines transgredi *F.* 28, 11.

c. در *i. q. simpl.* 2) fugere, evitare *alqd c.* از *r.* *Ch.*IV, 302. 3) superare *alqd c.* از *r.* *Ch.*IV, 282.

گُذَر *imp. v. praec.* 2) *n. s.* transitus. — کردن praeterire, transire *c.* بر *r.* *Ch.* IV, 127.

گَر *i. q.* اگر *F.* 21, 6.

گِرا *pro* گرا.

گُرازیدن cum fastu incedere *Ch.* II, 93. 471.

گُرازان *part. praes. v.* گرازیدن.

a. کَرامات *pl. a.* کَرامَت virtutes et dona extraordinaria, quibus Deus honorat cultores suos fideles. *Pend.* p. 80. *Ch.* IV, 178.

گِران (गुरु?) gravis, ponderosus; *epith. exercitus ingentis et gravis armaturae Ch.* II, 270. 2) *n. s.* afflictio, molestia *Ch.* IV, 266.

گرانمایه *adi. comp.* pretiosus *Ch.* III, 195. 2) magnae auctoritatis, excellens, praeclarus *F.* 18, 18. 21, 17. *Ch.* III, 241.

کَران *et* کَرانه latus, ora, margo. 2) limes, terminus, finis *Ch.* I, 179. — تا — ab uno termino ad alium *Ch.* IV, 308. — تا — از *idem F.* 30, 16.

بی کران *comp.* infinitus, immensus *F.* 23, 16.

گِرایستن *et* گِرائیدن vertere, torquere *clavam* *Ch.* II, 29. 2) se convertere *Ch.* II, 261. *F.* 20, 12. 3) inclinare *animo*, intendere.

c. بر *i. q. simpl.* 2) explorare *Ch.* I, 20. 121.

a. کرد (*format. a Pers.* گردن) collum, cervix. *Unde* کردکش *i. q.* گردنکش *F.* 29, 17.

گَرد terra, pulvis. 2) pulveris nubes *Ch.* II, 422. 3) *imp. v.* گردیدن.

گِرد rotundus. 2) *n. s.* circulus, orbis *F.* 27, 7. ambitus, circuitus *F.* 20, 2. *Ch.* III, 128. 3) *i. q.* جمع collectio, congregatio. آمدن — convenire, se congregare *c.* ب *l. Gul.* p. 29. l. 13. *c.* بر *p.* se coniungere *cum aliquo ibidem* p. 23. l. 19. آوردن — *et* کردن — colligere *Ch.* I, 256. III, 25. شدن — congregari *Ch.* IV, 83. 4) *adv.* circum, circa. بگرد *idem F.* 29, 17.

گُرد bellicosus, fortis, strenuus *Ch.* I, 150.

کِردار (*a verb.* کردن) opus. 2) continua occupatio, ars, artificium. 3) modus, ratio. بکردار ad instar, sicut *Ch.* I, 172. 188. II, 307. III, 136.

گَردان, گردانیدن, گردش *et* گردون *vid. s. v.* گردیدن

کِردگار omnipotens, *epith. Dei Ch.* IV, 170.

گَرْدن collum, cervix. آوردن — se submittere *alci c.* بر *p. F.* 25, 27..

گَرْدنکَش *comp.* collum extendens, extollens; superbus *Ch.* II, 153. *pl.* optimates, proceres *Ch.* IV, 6.

کَرْدن (कृ) *Imp.* کن facere, agere. چو این کرده شد quo facto *Ch.* II, 575.

c. باز removere *F.* 23, 12. 2) aperire *portam Gul.* p. 29. l. 10. *epistolam F.* 24, 17. — — سر زتن caput a corpore dividere *F.* 32, 16.

c. بیرون eiicere, expellere *c.* از *F.* 18, 13. educere *exercitum F.* 30, 9.

c. پیش advocare, arcessere *F.* 22, 8.

گَردیدن *Imp.* گرد fieri, evadere. 2) se vertere, converti; versari. بگردش مگرد ne verseris in vicinia illius *Ch.* III, 128. huc illuc moveri, cursare *Ch.* IV, 228. — گرد جهان per terram et agros vagari *Ch.* IV, 339. *Cum* از *r.* se avertere *F.* 22, 1. — از راه de via declinare, deflectere *Ch.* II, 40. 3) in orbem circumagi *de coelo. ib.* 508.

c. باز redire, revenire *Ch.* II, 339.

c. بر *i. q. simpl.* verti. *Cum* از *r.* se avertere *ab alqa re*, relinquere *alqd Ch.* I, 56.

گردان *part.* se convertens *de orbi coelesti Ch.* IV, 40. — پای pes vagans, oberrans *F.* 29, 16.

گردانیدن *transit. v.* گردیدن vertere, convertere; avertere *Ch.* I, 294. 2) in orbem circumagere.

گردش *n. s.* conversio *sphaerae coelestis Ch.*IV, 181.
2) vicissitudo, varietas *temporum F.* 33, 2.

گردون quidquid continuo se movet *aut* movetur.
2) orbis coelestis *Ch.* IV, 40. 274.

گرز *et* گرزه clava *Ch.* I, 112. 196. II, 564.

گرزدار *comp.* clavam tenens, portans *F.* 33, 6.

گرزه *i. q.* گرز *F.* 20, 7. 29, 7.

گرستن *i. q.* گریستن.

گرسنه *et* گرسنه famelicus *Ch.* II, 185.

گرشاسب *n. pr.* Gerschasb, *unus ex maioribus Rustemi.* 2) *nom. filii regis Tahmasbi. Burh.*

گرفتن (ग्रह्, ग्रभ् *cf. Indische Bibliothek T.* III. *fasc.* I. p. 37.) *Imp.* گیر prehendere, capere. 2) incipere *Gul.* p. 33. l. 4.

c. اندر *ut:* — — راه viam ingredi *F.* 31, 2.

c. بر 1) *i. q. simpl. F.* 33, 26. - , - از لشکر شمار inire numerum copiarum *Ch.* I, 157. 2) auferre *Ch.* II, 198

گرفتاری captivitas *Ch.* IV, 128.

گرگ (वृक) lupus. — سار lupo similis *F.* 26, 4. *v.* سار

گرم (घर्म) calidus. *Burh.*

گرم dolor, moeror *Ch.* I, 264.

گِروگان pignus *F.* 32, 20.

گُروه caterva hominum; homines. *Burh.*

گُروه latibulum *seu* lustrum ferarum earumque cubile *Ch.* II, 200.

کَرَّهنای *vulg.* کَرّنای tuba in Perside nota, *quae sonum asini clamantis habere dicitur Ch.* II, 423.

گریان *vid. s. v.* گِریستن.

گِریختن *et* گِریزیدن fugere.

گِریز *imp. v. praec.* 2) *n. s.* fuga *Ch.* IV, 122.

گریزان *s.* گریزن *part. praes.* fugiens *Ch.* IV, 7. 163.

گِریستن *s.* گِرستن (क्रन्द्?) *Imp.* گِری flere *Ch.* I, 280.

گِریان *part. praes.* lacrimans, flens.

گریَه *n. s.* fletus, planctus. *Burh.*

کَز *pro* که از.

گَز ulna, cubitus.

کَژ (कुब्ज) curvus, intortus. *Unde:*

کژی curvatura, flexus *Ch.* II, 145. *F.* 26, 21.

گُزارِش *n. s.* (*derivat. a v.* گزاریدن) explicatio, declaratio *F.* 29, 25.

گُزاریدن *i. q.* گذاردن. 2) *sec. Ferh.* تمییز وتشخیص

ایلتگك *i. e.* discernere, dignoscere. diiudicare.

گزارنده *part.* prudens, sapiens *Ch.* III, 10. 249.

گزند damnum, noxa. — راه via periculosa *Ch.*II,500.

گزیت vectigal, tributum *F.* 18, 22.

گزیدن eligere, seligere. 2) praeferre *c.* بر *r.* — *c.* بر *i. q.* *simpl.* *Ch.* I, 25. II, 217. *F.* 19, 14.

گزیده *part. praet.* electus. 2) insignis, praestans.

گزین *imp. v. praec.* 2) *In comp.* 3) *i. q.* گزیده electus, praestans *F.* 18, 2. 22, 8. *Ch.* II, 68. گزین کردن — eligere *Ch.* I, 55.

کس (कस्) homo, quidam. هرآنکس که quicunque. کسی که *idem* *Ch.* III, 76.

گستراندن *i. q.* گستردن 2) *i. q.* گسترانیدن, *transit. v.* گستردن iubere sterni, expandi.

گستردن *et* گستریدن sternere, expandere. — آفرین bona atque fausta apprecari, salutare *Ch.* I, 110.

گستردنی *n. s.* stratum *quodvis*, stragulum *Ch.*II, 556. III, 70. IV, 61.

گسترده *part.* کام — *adi. comp.* cui cuncta procedunt; cuius optatis fortuna respondet; fortunatissimus *Ch.* I, 42. III, 139.

a. کسری Cosroes, *nom. commune regum Persiae.*

گسیختن frangere. 2) frangi, abrumpi *Ch.* II, 180.

گسل *imp. v. praec.* 2) *In comp.*, ut: دل — animum frangens, lacerans *Ch.* II, 380.

گسی valedictio. — کردن valedicere *F.* 30, 10.

کش latus corporis circa axillam aut femur. 2) *i. q.* بغل axilla. *Burh. Ch.* I, 96. *F.* 29, 9. 3) *imp. v.* کشیدن.

کش *i. q.* کہ اورا *Ch.* II, 133.

کش *imp. v.* کشتن.

کشادن et گشادن *Imp.* کشا aperire. *c.* بر *i. q. simpl. Ch.* II, 122. III, 52. -- سخن *i. q.* -- زبان loqui *Ch.* III, 117.

کشاده *part. praet.* apertus. 2) *met.* laetus. دل — *comp.* corde aperto *i. e.* laetus *Ch.* II, 420.

کشانی *n. gent. format. a.* کشان *pro* کاشان Kaschan, *quod est nom. regionis in Iraka persica.* 2) Cognomen Kamusi (کاموس), *regis Sendschabi F.* 23, 15. *cf. annot. meam ad h. l.*

گشت *vid. s. v.* گشتن.

گشتاسب *n. pr.* (गुष्टाश्व *cf. Fragm. üb. d. Rel. d. Zor.* p. 104. *not.* 1.) Guschtasb, *Persarum rex.*

گشتاسبی *n. patron.* ad Guschtasbum pertinens. 2)

Guschtasbi, *nom. templi cultorum ignis F.* 28, 22. *cf. annot. meam ad h. l.*

گشتن *i. q.* گردیدن verti, converti *Ch.* I, 128. *Cum* از se avertere *F.* 21, 11. 30, 24. *Cum* گرد circumire *Ch.* II, 308. 2) fieri, evadere *F.* 26, 11.

c. باز redire, revenire *Ch.* I, 147. II, 169.

c. بر *i. q. simpl. Ch.* I, 236. 237.

c. از فراز *vid. s. v.* فراز.

گشت *n. s.* ambulatio, concursatio *Ch.* IV, 138.

کشتن *i. q.* کاشتن serere, seminare.

c. اندر *i. q. simpl. F.* 19, 26.

کشتن *Imp.* کش occidere, interficere. — آتش ignem exstinguere *Pend.* p. 52. l. 8.

کشتی cingulum *F.* 20, 15. *cf. annot. meam ad h. l.*

کشسپ *i. q.* کشتاسب Guschtasb. 2) *adi.* se erigens, saliens, *epith.* ignis; *vid. Fragm. üb. d. Rel. des Zor.* p. 124. *not.* 48. 3) *i. q.* پرست adorator, cultor. *Burh.*

کشمر *n. pr.* Kischmer, *nom. pagi in regione Terschis provinciae Chorasan, qui et* کاشمر Kaschmer *appellatur. Burh. F.* 20, 11.

کشودن *et* کشودن *Imp.* کشا *i. q.* کشادن.

کشور clima. 2) regio, ditio.

کشیدن (कृष्) trahere, attrahere, extrahere; stringere *gladium* *F.* 29, 9. 2) extendere. — صف aciem extendere *i. e.* disponere *Ch.* I, 185. 3) ducere *exercitum* *Ch.* I, 9. 4) portare, ferre *Ch.* II, 298.

c. اندر intro trahere, contrahere. 2) c. ز extrahere. — سر caput extrahere *ex alq. re i. e.* exire *Ch.* I, 160.

c. بر *i. q. simpl.* educere, stringere *gladium* *Ch.* I, 159. 2) erigere, exstruere *Ch.* II, 299.

کش *imp. v. praec.* 2) *In comp., ut:* — سرافرازتر caput quam altissime erigens *i. e.* maximus, summus *Ch.* II, 342.

a. کف vola manus *Ch.* I, 103.

گفت *et* گفتار *vid. s. v.* گفتن.

کفتار hyaena *Ch.* IV., 87.

گفتن (ग) *Imp.* گو *s.* گوی *Part. praes.* گویا loqui, dicere. 2) *Cum* ب *aut dat. ps.* alloqui *Ch.* I, 63. II, 477. — بر آواز (کس) سخن ad verba *alicuius* respondere *Ch.* II, 349.

c. باز respondere *Ch.* IV, 157. 182.

c. بر *i. q. simplex* *Ch.* II, 51.

گفت *et* گفتار dictio, sermo *F.* 21, 8.

گفت وشنید *n. s. c.* (loqui et audire) disputatio *Ch.* I, 26.

گفت وگوی *n. s. c.* collocutio, sermo *Ch.* II, 352. 2) disputatio, contentio *Ch.* II, 162.

گوینده *part.* dicens, loquens. 2) orator *Ch.* I, 71.

کفش calceus *Ch.* II, 21.

a. کفن feralis vestis *s.* lodix *F.* 23, 24.

گل lutum, terra *F.* 20, 4.

گل rosa. برگ — *comp.* folium rosae.

کلاه quidquid capiti imponitur, *uti* vitta, diadema, pileus. 2) corona *regis. Burh.*

کلک *opp.* خامه calamus scribendo nondum aptatus *Ch.* III, 225.

گله et گلّه grex pecudum. *Burh.*

کلید clavis.

کلیله (*cf.* करटक) *n. pr.* Calila. 2) *Titulus libri fabularum*, Calila et Dimna *inscripti Ch.* III, 166.

کم *adi.* deficiens, mancus, paucus. 2) vilis. 3) *adv.* parum. وبیش — *res* minimae et maximae *i. e.* omnia *Ch.* I, 20. 52. 4) *Negationi inservit, ut*: گرفتن ستیز — non contendere, rixari *Gul.* p. 38. l. 20. *cf. F.* 27, 6.

کمتر *Comp.* et کمترین *Superl.* minor, minimus. 2) inferior, infimus *Ch.* II, 409.

گم *adi.* amissus, perditus. بوده — *idem Ch.* II, 503. شدن — *a*) perdi, amitti. *b*) dilabi, abire

Ch. IV, 304. کردن — perdere *Ch.* II, 282. amittere *Ch.* I, 246. کرده راه — qui viam amisit, errabundus.

گمراه *s.* گمره *comp.* qui a recta via declinavit, deflexit; errans. Unde

گمراهی *s.* گمرهی *n. s. c.* aberratio, error *F.* 26, 21.

کمان arcus. — آور 'sagittarius *Ch.* IV, 196.

گمان *vid. s. v.* گمانیدن.

گمانیدن opinari, putare *Ch.* I, 66.

گمان *imp.* 2) *n. s.* opinio. 3) suspicio *F.* 31, 6. 4) dubium. — بی sine dubio *Ch.* III, 27. 127.

بدگمان *comp.* malae *aut* falsae opinionis; mala suspicans; malevolus *Ch.* I, 140.

کمر zona, cingulum. بسته — accinctus.

گمراه *s.* گمره *et* گمراهی *s.* گمرهی *vid. s. v.* گمر.

کمند laqueus *F.* 20, 2.

کمندافگنی *n. s. c.* ars laqueos ponendi *Ch.* IV, 217.

کمین insidiae. *Burh.*, *Ch.* IV, 97.

کنار latus, extremitas *rei*, *uti* margo, litus, ripa. 2) amplexus, sinus (*sec. Burh.* کنار) در — آوردن amplecti *Ch.* IV, 226. 271. در — گرفتن *idem Ch.* II, 526. — گرفتن مریک دگررا invicem se amplecti *Ch.* II, 446. در - نهادن in sinu reponere *alqd Ch.* I, 88.

كنام locus habitandi, *tam hominum, quam animalium;* lustrum *Ch.* II, 200. 304.

گناه كُنه s. peccatum, delictum, culpa. — پر vitiis scatens, scelestus, flagitiosus, improbus *Ch.* II, 324. 509. — بی insons, innocens *F.* 31, 1.

كنبد fornix, testudo. 2) delubrum cultorum ignis *s.* pyreum, *a forma rotunda ita dictum* *F.* 19, 24. 28, 23.

كنج angulus *Ch.* IV, 151.

گنج thesaurus. گنجور thesaurarius *Ch.* III, 64.

كنداور sapiens *Ch.* III, 9. IV, 300. 2) fortis, strenuus, heros. 3) dux exercitus *Ch.* I, 278.

كندن (खन्) fodere, effodere. 2) suffodiendo exstirpare. 3) evellere, avellere.

c. بر *i. q. simpl.* -- زبن funditus perdere, delere *F.* 23, 23. -- زبيخ radicibus evellere *F.* 23, 28. -- دل *c.* از *r.* abdicare *rei F.* 34, 4.

كنده *part.* 2) *n. s.* fossa *Ch.* IV, 125.

كُنش *i. q.* كردار occupatio, opificium, ars. 2) mos, consuetudo.

بدكنش *comp.* malae, pravae indolis *homo Ch.* II, 47. *de Ahrimano Ch.* II, 46. *F.* 19, 6.

كنون *i. q.* اكنون.

كنه *i. q.* گناه *q. v.*

گُو *et* کُو strenuus, fortis, athleta, heros *F.* 27, 14. 28, 10. *Ch.* IV, 116. 2) perspicax, prudens. *Ferh. Sed dissentit Burh. auctor, quum separet haec duo vocabula, primo priorem, et secundo loco posito posteriorem significationem tribuens.*

گُو *s.* گوی pila; *de fortunae ludibrio Ch.* IV, 188. 2) *Imp. v.* گفتن *q. v.*

کُو *pro* که او.

گُوا *et* گُواه (*derivat. videtur a v.* گفتن) testis *F.* 19, 28.

گُوار *pro* گُوارا digestio *vid. s. v,* خوش.

کُوپال *et* گُوپال clava ferrea. *Burh. Ch.* I, 184.

کُوتاه *vel* کُوته brevis, curtus.

کُودَک infans, puer *Ch.* II, 321.

کودکی infantia *Ch.* II, 130. pueritia.

کُور coecus *F.* 26, 11.

گُور onager *Ch.* IV, 85.

گَوَز cervus, dama *Ch.* IV, 85.

کُوس aheno tympanum maius, *in castris et palatiis regum pulsari solitum F.* 27, 23. ~ زدن tympanum pulsare *Ch.* I, 178. *F.* 27, 25.

گُوش auris. — داشتن *i. q.* گوشیدن *Ch.* II, 100.

گوشوار inauris *Ch.* III, 177. *F.* 27, 4.

گوشیدن (श्रु?) *v. dénom.* audire, auscultare. 2) attendere.

گوشت caro *Ch.* II, 516.

گوشه angulus *Ch.* IV, 149.

کوشیدن, allaborare, conari, operam dare *F.* 33, 16.

کوفتن *Imp.* کوب tundere, pulsare. 2) percutere.

گون et گونه (गुण) color. 2) species, genus. 3) ratio. بدین گونه tali modo *Ch.* I, 77. چه گونه s. چگونه quomodo, quare, qua ratione? *Ch.* IV, 346. *F.* 25, 6. چند گونه *adi. comp.*, varii generis, diversus *Ch.* II, 238.

کوه s. کُه *Ch.* IV, 136. 216. mons.

کوهسار *comp.* montana regio *Ch.* II, 211. III, 79.

گوهر s. گهر gemma *F.* 20, 9. 2) substantia. 3) natura, indoles. — بد malae indolis *Ch.* II, 322.

کوهه pars elatior dorsi *cuiuslibet animalis Ch.* II, 584. (*Derivat. videtur a* کوه *praeced.*

کوی (गो) pagus, vicus *Ch.* II, 586.

گوی *i. q.* گو. *Et* گویا, گوینده *vid. s. v.* گفتن.

که *i. q.* کاه.

که (किम्) 1) *Pron. relat.* qui, quae, quod; *aut* nota relationis, *ut Hebr.* אשר *Arab.* الذي *Ch.* III, 6. *F.* 18, 17. 22, 10. 2) *Pron. interrog.* quis, quae, quid? 3) *Coniunct. causal.* ut *Ch.* II, 296. 300. quia, quoniam *Ch.* II, 338. nam *Ch.* II, 218. 375. IV, 80. 170. siquidem *Ch.* IV, 340. 4) *In apodosi positum respondet germ.* so, dann *Ch.* II, 374. *cf. F.* 18, 10. 5) *Particula plerumque redundans, et quidem, a) post verba dicendi Ch.* I, 18. II. 64. 361. *b) sequente* تا ut *Ch.* I, 302. *c) ante* چه *Ch.* II, 355. که — یا *vel* که — ویا utrum — an *Ch.* II, 243. 244. *Sam.* p. 16. l. 7. *ubi pro vitioso* بانی *leg.* یا نی.

که *opp.* مه parvus *Ch.* II, p. 27. *not.* 3.

کهتر *Compar.* minor. کهترین *Superl.* minimus.

کُه *pro* کوه *q. v.*

کُهر *i. q.* کوهر.

کهرم *n. pr.* Kuhrem, *Ardschasbi frater F.* 27, 20.

کُهن, کَهن *et* کُهُن antiquus, vetus, tritus.

کهوارِه cunae *Ch.* II, 189.

کی *part. interrog.* quando *Ch.* IV, 328. 2) quomodo *Gul.* p. 141. l. 3. *Ch.* II, 315.

کَی rex *pec.* magnus, excelsus, *quo cognomine quatuor Persarum reges sunt insigniti, scil.*

کیقباد , کیخسرو , کیکاوس et کی لهراسپ , *alii quintum addunt* کیومرث. *Burh.*

کیانه , کیانی et کئی regius *Ch.* II, 362. 398. *F.* 29, 8.

گیا et گیاه herba *Ch.* III, 24. 85.

گیتی (जगति) mundus, orbis terrarum.

کیخسرو *n. pr.* Cosroes, *Persarum rex Ch.* IV, 24.

کیست *pro* که است.

گیسو cirrus, cincinnus *Ch.* IV, 195.

کیش fides, religio *F.* 22, 25. 2) vestis lintea. *Burh.* 3) sordes. *Ferh.*

کیمیا Chimia. 2) fraus, dolus. 3) pulvis philosophicus per Chimiam paratus, *s. ut vulgo* lapis sapientum *i. e.* arcanum, aurum parandi. 4) Remedium, quo adhibito mortui vitam recuperant *Ch.* III, 86. *cf.* اکسیر.

گین (*cf. aff.* किन्) *particula, quae nom. abstractis affixa adiectiva format, ut:* اندوهگین molestia *vel* animi aegritudine affectus *Ch.* II, 348.

کین *pro* که این.

کین et کینه odium, inimicitia. 2) vindicta.

کینه‌ور *adi.* infensus, infestus, malevolus.

کیوان Saturnus, *planeta Ch.* II, 300.

كَیْهان et كِیهان i. q. جهان mundus. *Burh.*

کَتِّی vid. s. v. کی.

لاجورد lapis lazuli s. cyanus *Ch.* II, 202. 306.

لانه nidus *Ch.* II, 167.

لَب labium. 2) margo. 3) ripa, litus *Ch.* I, 9.

لَخت frustum, pars. کردن -- minutatim concidere, dissecare *F.* 27, 8.

لَشْکَر exercitus. گاه — s. گه — castra *Ch.* IV, 289.

a. لُعبت ludus. بربری — hermodactylus, *flos Africanus Ch.* IV, 105. *coll. annot. ad h. l.*

لهراسب *n. pr.* Lohrasb, *Persarum rex F.* 21, 4.

ولیکن et لیکن, لیک (*format ex Arab.* لکن s. لاکن) *adv.* sed, verum, attamen *Ch.* IV, 224. *F.* 26, 9.

مَ *partic. insepar. et* مه *p. separ.* (मा) ne, *utraque prohibitiva, quae imperativo negativo formando inservit.*

مِ *pron. affixum prim. pers. sing.*

a. ماتم luctus *Ch.* II, 2.

مادر (मातृ) mater.

مار serpens.

مالش *vid. s. v.* مالیدن.

مالیدن fricare, terere. — رخسارگان بر زمین *fig.* se prosternere *Ch.* II, 310.

مالش fricatio. دادن — *i. q.* مالیدن atterere, contundere, perfringere *Ch.* IV, 214.

مام (*nostr.* Mama) mater *Ch.* II, 193.

a. مأمون *n. pr.* Mamun, *Chalifa Ch.* III, 233.

مان *pron. affix. prim. ps. pl. Ch.* IV, 12.

ماندن manere, remanere *Ch.* II, 396. 535.

c. فرو infra *i. e.* infimo loco manere *Ch.* I, 33. 2) stupefactum consistere, *vel* haerere *Ch.* IV, 155. *Burh.*: فرو ماندن بمعنی منتظر باشد که مشتق از انتظار است وکنایه از ملزم شدن ومتحیر وعاجز گردیدن هم هست.

مانستن *Imp.* مان similem esse *c.* ب *F.* 27, 13.

مانند *adi.* similis, 2) *adv.* instar, sicut.

بمانند instar, sicut *Ch.* II, 402.

مانندہ *part. v. praec.* similis *Ch.* I, 119.

ماه *s.* مه (मास्) luna. 2) mensis *Ch.* IV, 23. *F.* 26, 3.

ماهی (मत्स्य) piscis *Ch.* II, 250.

a. مایل inclinans, propendens.

مای *sec. Burh.* nom. urbis *in Hindostan, ubi multi fascinatores. Sed cum* هند *coniunctum,* مای‌هند *Ch.* II, 569. *videtur esse nom. comp., plane ut* ماچین, *et significare* magna India; *nam* مای *sine dubio est sansc.* महा *pro* महत् magnus, *quod initio comp. sexcenties reperitur.*

مایه (मा) (Capital) caput, summa. 2) quantitas, mensura. 3) pretium. — پر *comp.* (plenam mensuram habens) *a*) adultus *Ch.* II, 221. *b*) dives. *c*) pretiosus *Ch.* III, 64.

مباده *et* مبادا ne sit *Ch.* II, 582. (*vid.* باد *et* مر).

a. مَجْلِس consessus. 2) convivium, compotatio.

a. مِجْمَر foculus. آتش — *idem F.* 19, 8.

مر *particula, quae nominibus praeposita notat dativum et accusativum, particula* را *vel sequente vel omissa, ut Ch.* II, 462. *coll. annot. ad h. l. F.* 28, 22. *Sohrab* p. 167, l. 13.

مر *n. s.* mensura *F.* 28, 12. 2) numerus *Ch.* II, 556.

مرد (मर्त्य) *n. s.* homo. 2) vir (*opp.* زن femina) *Ch.* IV, 35. 3) *adi.* strenuus, bellicosus *F.* 30, 9.

مردانه viro conveniens, dignus; virilis, fortis. *Unde*

مردانگی *n. s.* virilitas, strenuitas *Ch.* IV, 219.

مردم *i. q.* مرد homo, vir.

مردی *n. s.* virilitas. 2) strenuitas; audacia.

مردن (मृ) *Imp.* میر mori *Ch.* I, 281. 2) exstingui *de igne F.* 34, 11.

مَردی *vid. s. v.* مَرد *praeced.*

مرز terminus, confinia regionis *Ch.* IV, 3.

مرزبوم et مرزوبوم *Ch.* I, 2. 106. *n. s. c.* locus in confinio. 2) patria, locus ubi quis considet. *Ferh.*

مرغ (मृग?) avis.

مرگ (*format. a* مردن *ut videtur*) mors.

مژده nuntius laetus *Ch.* II, 10.

مژه et مژه cilium *Ch.* II, 401. IV, 222.

مژگان *plur. praec.* 2) *Ut singularis usurpatur, idem quod* مژه *praec. significans. Burh.*

مزیدن *i. q.* مکیدن sugere, gustare *Ch.* II, 218. 516.

مست ebrius *F.* 33, 10. مستی *n. s.* ebrietas.

مست aegritudo, moeror, molestia, dolor. *Burh.*

مستمند *comp.* tristis, miser, afflictus *Ch.* IV, 196.

مشت (मुष्टि) pugnus *Ch.* I, 300. بمشت آوریدن capere, occupare *ibid.*

a. مُشْتَرِی emtor *Ch.* IV, 106.

مُشْک (मुष्क *cf. Fragmente* p. 117. *not.* 29.) moschus.

مشکبوی *adi. comp.* moschum redolens *Ch.* IV, 257.

مشکین *adi.* moschum redolens.

a. مَع *praepositio* cum.

مَغز cerebrum *Ch.* III, 256.

مَگَر *part. except.* nisi, praeterquam *praeced. negat.* *Ch.* III, 153. 2) fortasse *Ch.* I, 68. II, 149. 194. IV, 141. مگر که fortasse; haud scio, an *Ch.* II, 363.

مَکّه *n. pr.* Mecca, *urbs Arabiae nota.*

مَکیدن *i. q.* مزیدن sugere, gustare.

a. مُلک possessio. 2) regnum.

مَن *Pron. pers. prim. pers. sing.*

مَنِش (मनस् *ling. Send. et Pasend.* cor. *Burh.*: بلغت زند وپازند بمعنی دل باشد *cf. Fragmente etc.* p. 36. *not.* 54.) natura, indoles *Ch.* II, 142.

مَنَم *pro* من ام.

مَنوچهر *n. pr.* (*comp. ex* منو *pro* مینو *et* چهر faciem coelestem habens) Minutschihr, *Persarum rex.*

مَنی *n. s.* (*format. a pron. pers.* من) amor sui. 2) superbia, arrogantia *F.* 21, 5.

موی et موی capillus, crinis *F.* 33, 25.

موبد doctus, sapiens. 2) antistes pyrei. 3) Magorum praefectus. *Videtur composit. ex* مو *pro* مغ cultor ignis *et* بد *sansc.* पति dominus. *cf. Fragmente etc.* p. 118. *not.* 32.

a. موقوف adstrictus, dependens *Ch.* IV, 316.

مه *i. q.* ماه. 2) *Part. prohibitiva separab. vid.* مـ

مه (महत्) *opp.* که. 1) magnus *pl.* optimates. 2) princeps, dux copiarum.

مهتر *Compar.* maior. 2) princeps, rex. *F.* 32, 2.

مهی magnitudo *Ch.* III, 206.

مهين *Superl.* maximus *et* natu maximus *F.* 22, 15.

a. مهر *n. act.* dicenda dote uxorem in matrimonium ducere. 2) dos. بمهر در آوردن in matrimonium ducere *Ch.* IV, 232.

مهر (मुद्रा) annulus signatorius *Ch.* II, 566. III, 48. 2) sigillum. كردن — obsignare. بمهرست sub sigillo est; obsignatus, a, um est *Ch.* III, 141.

مهر (मिहिर) sol *Ch.* II, 244. IV, 20. 2) Mihr, *nom. unius septem pyreorum, quae Persae septem planetis exstruxerant F.* 19, 25. 3) amor. 4) miseratio, misericordia.

مهربان misericors, benevolus. 2) favens, amans.

بدمهری *n. s. c.* malus, funestus amor *Ch.* II, 519.

مهمان conviva, hospes *Ch.* II, 218. *F.* 30, 18.

مهی *et* مهین *vid. s. v.* مه.

می vinum *Ch.* I, 86. خواره — *vid. s. v.* خوردن,

می *i. q.* همی *q. v.*

میان (मध्य) *opp.* کنار medium *F.* 22, 26. 2) medium corporis, lumbi *Ch.* II, 224. *F.* 20, 15. 30, 7. 3) *adv. i. q.* — در in medio, inter *Ch.* I, 13. IV, 116. بستن — accingi cingulo (*Kosti*) *F.* 25, 11. — ببسته بر accinctus *Ch.* III, 236.

میانه *i. q.* میان *praeced. F.* 33, 19.

a. میدان palaestra, hippodromus. جنگ — campus belli *Ch.* IV, 207.

a. میسر facilitatus. 2) concessus (*a Deo*) *Ch.* IV, 270.

میش (मेष) ovis *F.* 18, 13.

میغ (मेघ) *i. q. Arab.* سحاب nubes.

a. میل inclinatio, propensio, amor *Ch.* IV, 241.

a. میل milliare *Ch.* IV, 133. *Sec. al. vox pers. Burh.*

مینو paradisus, coelum. 2) vitrum. 3) smaragdus. *B.*

ن

ن *Partic. inseparab. aut* نه *separab., utraque negativa,* non, *quae verbi temporibus negativis formandis inservit.* ونه — نه neque — neque *Ch.*I,70.

نا *Particula negativa*, non. *Nominibus aut adiectivis praefixa format composita et respondet Latinae inseparabili* in, *ut:* ناپاک impurus. ناتوان impotens. *Talia composita sub singulis nominibus aut adiectivis, quibuscum* نا *coniungitur, disposita invenies.*

نا *et* نای arundo. 2) fistula.

ناخن (नख) unguis.

ناز blanditiae *vel* blandimenta amantium. 2) voluptas, mollities.

نازک tenuis. 2) venustus, delicatus *Ch.* II, 217.

نازنین blandus. 2) mollis, delicatus. 3) dilectus, a; amatus, a. 4) pulcra *puella Ch.* IV, 223.

a. ناظر videns, aspiciens.

ناک *Particula postpositiva, quae format adiectiva qualitatis, ut:* خشمناک ira affectus, iracundus.

نال *et* ناله *vid. s. v.* نالیدن.

نالیدن *Imp.* نال lamentari, gemere *Ch.* IV, 164. — زار gemitus edere, lamentari *Ch.* II, 386.

نالۀ lamentatio *Ch.* I, 267. 2) gemitus. 3) sonus *instrumentorum* *Ch.* I, 193.

نام (नामन्) nomen. 2) fama. 3) gloria *Ch.* I, 281. 4) *adv.* nomine, *ut sansc.* नाम *Ch.* II, p. 60. *not.* 193. کردن — nomen imponere *alci*, appellare *c. dat.* *F.* 28, 22. نهادن — *idem* *Ch.* II, 337.

نامبر *adi. comp.* celeber, illustris, nobilis.

نامبردار *adi. comp.* *idem* *Ch.* I, 28. *F.* 29, 5.

نامجوی *adi. comp.* gloriae cupidus *Ch.* II, 127.

نامخواست *adi. comp.* *i. q. praeced.* gloriae cupidus *F.* 24, 11. 2) *n. pr.* Namchast *F.* 22, 10.

نامدار *adi. comp.* *i. q.* نامبر.

ناموَر *i. q.* نامبر celeber, insignis *Ch.* IV, 167.

نامی *adi.* celeber, praeclarus *F.* 24, 10.

بنام *adi. comp. ex praep.* ب *et* نام celeber, insignis. 2) *adv.* gloriose *Ch.* I, 281.

نامه epistola *F.* 21, 24. 2) liber, *aut* libellus *Ch.* III, 226. 3) exemplar. نامۀ خسروی exemplar regis *ibid.* 227, کردن — epistolam dare *ad alqm* *c.* زی *p.* *F.* 25, 1. 29, 24. *et c.* با *p.* *F.* 29, 27.

نان panis. 2) cibus. چو خورده شد finitis epulis.

ناو res *quaevis* longa intus cava. 2) species tympani militaris *F.* 27, 25.

ناوک sagitta parva. *Burh.* *F.* 23, 24.

ناهید *i. q.* آناهید Venus *planeta, et Dea, Graecorum ἀναΐτις, quam Persae insigniter colebant. vid. Fragmente etc.* p. 109. *annot.* 7. 2) Nahid, *nom. filiae imperatoris cuiusdam F.* 18, 17.

نای *i. q.* نا arundo. 2) fistula.

نایَد *i. q.* نه آید *ab* آمدن *cf. annot. ad Ch.*II, 299.

نَبُد *i. q.* نه بُود non fuit *Ch.* I, 148.

نبرد bellum, proelium *Ch.* I, 55. 255. 2) *adi.* fortis, strenuus *Ch.* IV, 209.

نبردَه *adi.* fortis, strenuus *F.* 18, 19. 25, 14.

نبشتن *et* نبشته *i. q.* نوشتن *et* نوشته *q. v.*

a. نَبیذ vinum *Ch.* I, 94.

نَخْچیر venatio. 2) fera *Ch.* IV, 82.

نخچیرگاه *n. s. c.* locus venationis *Ch.* IV, 80.

نُخُست primus. 2) *adv.* primum *Ch.*I,39. *F.*19,25.

نخستین *i. q.* نخست primus *Ch.* III, 215.

نَرم mollis, lenis *Ch.* II, 407.

نَرّه *et* نَره sordidus, deformis, abominabilis *F.* 21, 1.

نَریمان *n. pr.* Neriman, *celeber athleta, Sami pater, ideo* سام نریمان Sam, Nerimani filius *dictus Ch.* II, 227.

نژاد origo. 2) stirps, familia.

نِزار tenuis. 2) macilentus *Ch.* IV, 289.

نَزد *aut* نَزْدیک (नेदीयस्?) *primitus substantivum fuisse videtur, quia cum praepositionibus coniungitur, et significasse* propinquitas, vicinia. 2) *adv.* prope, iuxta, apud, ad. *Cum praep.* ب *seu* به *idem F.*22, 13. 29, 19. *Ch.*I, 29, 32. IV, 64.

نزدیکی *n. s.* propinquitas, vicinia.

نِژم nebula, vapor *Ch.* II, 25. *not.* 8.

نَژَند tristis, moestus, anxius *Ch.* II, 136. IV, 323. 2) impotens, infirmus *Ch.* II, 393.

نَسپاس *pro* ناسپاس *vid. s. v.* سپاس.

نستور *n. pr.* Nestur *F.* 28, 2.

نشان *et* نشاندن *vid. s. v.* نشستن.

نِشستن (निषद्) *Imp.* نشین sedere, considere, residere. *c.* بر *loc. Ch.* II, 465.

c. بر conscendere *equum Ch.* II, 461. *Unde n. s.* بر نشست equo vehi, equitatio *Ch.* II, 26.

نشست *n. s.* sessio. 2) sedes *F.* 20, 10.

نِشاندن *transit. v.* نشستن sedere facere, iubere *Ch.* I, 32. 84. III, 249. imponere *in elephantem Ch.* II, 454. *c.* فراز. 2) signare, notare.

c. بر insidere facere, ascendere iubere *alqm in equum Ch.* II, 294. - - گوهر gemmis distinguere. *F.* 23, 17.

نشان *Imp. v.* نشاندن. 2) *n. s.* signum, indicium *Ch.* II, 225. 3) vestigium *Ch.* IV, 5. کردن — signum apponere, obsignare *epistolam F.* 24, 3. نشان تو است tibi similis est *alqa re c.* با *r. Ch.* I, 64.

بدنشان *comp.* malo, infausto signo notatus *F.* 24, 3.

نشیم *pro* نشیمن (*a v.* نشستن) locus sedendi. 2) nidus *Ch.* II, 299.

a. نصر *n. pr.* Nasr *Ch.* III, 239.

a. نصیحت admonitio, adhortatio. کردن — monere, hortari *alqm c. acc. p. Ch.* IV, p. 96. l. 1.

a. نظاره spectatio, contemplatio *Ch.* II, 586.

a. نظر iutuitus, conspectus. در — آمدن in conspectum venire *Ch.* IV, 104.

a. نعره clamor. بر داشتن — clamorem tollere, edere *Ch.* II, 425. زدن — *idem Gul.* p. 18. l. 4.

نغز bonus, pulcer *Ch.* III, 70. IV, 152.

نفرین execratio, maledictio *Ch.* II, 48. کردن — execrare, maleficere *c.* بر *p. F.* 30, 23.

بنفرین *comp. cum praep.* ب execratus, maledictus.

a. نقره liquatum aurum, argentumve. 2) pecunia

a. نقش pictura.

نگاریدن *vel* نگاشتن pingere *F.* 20, 6. 8. 23, 23.

نگار *imp.* 2) *n. s.* pictura, picta effigies. 3) amata *pulcerrima Ch.* II, 103. IV, 191. *de* puero pulcerrimo *Ch.* II, 110. *de* puellis pulcerrimis *F.* 23, 18. کردن — *i. q.* نگاریدن pingere *F.* 20, 7. زر نگار *adi. comp.* auro pictus, distinctus *Ch* I, 22.

نگارنده *part. praes.* 2) pictor, ornator *F.* 22, 27.

a. نکال poena, supplicium. کردن — punire *F.* 25, 17.

نگاه *s.* نگه aspectus, intuitus *Ch.* I, 124. 2) observatio, custodia. داشتن — custodire, servare *c. acc. Ch.* II, 207. 259. retinere *Ch.* I, 94.; *et pass.* servari *Ch.* III, 229. کردن — *a*) aspicere, inspicere, intueri *c.* ب *Ch.* II, 303. IV, 43. *F.* 19, 9. *c.* بر *Ch.* III, 230. *b*) animum intendere *Ch.* II, 99. III, 3. *c*) custodire *c.* بر *p. Ch.* II, 213.

نگهبان *comp.* custos *F.* 31, 23. 2) praefectus *F.* 21, 10.

نگهدار *comp.* custodiens, servans *Ch.* II, 69. *F.* 22, 15.

نگرستن *pro* نگریستن *et* نگریدن aspicere, inspicere, intueri *Ch.* III, 22. 2) attendere, animum advertere *Ch.* II, 355. 3) respicere *c.* ب *r. Ch.* II, 202.

نگر *imp.* تا نه — vide, ne; cave, ne *Ch.* II, 257.

نکو *i. q.* نیکو *vid. s. v.* نیک.

نگونسار *comp.* inversus, deorsum pendens *s.* vergens capite. شدن — collabi, cadere in terram *F.* 33, 21.

نکوهش *n. s.* (*form. a* نکوهیدن vituperare) vituperatio. 2) vitium *Ch.* II, 403.

نکهبان et نکهدار *vid. s. v.* نگاه

نگین pala annuli; quidquid annulo inseritur.

نماز (नम:) adoratio, veneratio; honoratio. 2) obsequium. *Burh.* — بردن reverentiam *alci* praestare, venerari *alqm.* c. پیش *p. Ch.* I, 30. c. با *p. Ch.* II, 534. *c. dat. p. Ch.* III, 198. *F.* 24, 6.

نمودن *Imp.* نما ostendere, monstrare. 2) ostendi, apparere, videri.

نمون *in comp.* ostendens, monstrans, *ut* رهنمون *vid. s. v.* راه

ننگ dedecus, ignominia, vitium. *Burh.* ننگ بمعنی زشت وعیب وعار باشد *Ch.* II, 256.

نو et نو (नव) *Burh.* novus, recens *Ch.* II, 284. 2) strenuus, bellicosus, athleta.

نوی *n. s.* novitas. بنوی de novo *Ch.* II, 572.

نواختن *Imp.* نواز demulcere, blandiri *Ch.* III, 175.

نوان *part. praes. v.* نویدن se movens, cum fastu incedens. 2) lamentans, ingemiscens. 3) tremulus. *Burh. Ch.* II, 116. 264.

a. نوبت tempus, vices.

نوبهار *n. s. c.* ver novum, *de infante recens nato* *Ch.* II, 138. 2) *n. pr.* Naubehar, *templum cultorum ignis* *F.* 18, 2. *cf. annot. meam ad h. l.*

نوه (नवति) nonaginta.

نوذر (*sec. al.* نوذر) *n. pr.* Nuder, *regis Minutschihri filius* *Ch.* II, 433.

a. نور lux *F.* 19, 22.

نوردیدن convolvere, complicare *epistolam* *F.* 24, 3.

نوشتن *et* نبشتن *Imp.* نویس scribere *Ch.* III, 213. *ad alqm c.* بر *p.* *F.* 26, 22.

نوشت scriptio. 2) scriptum *F.* 21, 14.

نوشته *s.* نبشته *part.* 2) scriptum, liber *Ch.* III, 119.

نویسنده *part. praes.* 2) scriptor, scriba *Ch.* III, 225.

نوشین dulcis. 2) suavis, iucundus.

نوشین‌روان *n. pr. c.* (anima dulcis) Nüschinrevan, *vulgo* Nüschirvan, *Persarum rex* *Ch.* III, 5.

نویش *et* نویشنده *vid. s. v.* نوشتن.

نوئی *vid. s. v.* نو.

نه non, *vid. sub* ن.

نه *imp.* *v.* نهادن *q. v.*

نُه (नवन्) novem.

نهادن (नि + धा) ponere, collocare. 2) apponere. 3)

condere *templum* *F.* 19, 25. — آئین *alqd* instituere *ibid.* — پایه *c. dat. p.* munus *alci* deferre, muneri praeponere *alqm* *F.* 28, 17. — سر *c.* سوی contendere *alqo* *Ch.* III, 77. *F.* 34, 7. — بسر بر capiti imponere *tiaram* *Ch.* II, 466. — بر سر *idem* *F.* 28, 14. — روی vultum convertere, contendere *alqo* *c.* سوی *F.* 20, 19. *c.* بر *i. q. simpl.* — بر کف in manum ponere *Ch.* I, 103.

نهال surculus *F.* 20, 22.

نهان (*proprie part. praes. v.* نهادن) absconditus; latens. 2) *adv. i. q.* — در *vel* — اندر in occulto, clam *Ch.* I, 34. 125. II, 538. III, 166. — کردن abscondere, celare *Ch.* II, 538. — داشتن *idem* *Ch.* IV, 340.

نهفتن abscondere, celare *Ch.* III, 224.

نهفت *n. s.* absconditum; occultum *Ch.* III, 4. 2) gynaeceum. *Burh.* — جای *idem* *Ch.* II, 490.

نهنگ crocodilus *Ch.* II, 250.

نهیب timor; terror, sollicitudo.

نی *pro* نای arundo, calamus, 2) fistula. *Burh.*

نی *Partic. negativa* non, ne.

نیا *plur.* نیاکان avus *Ch.* I, 283. II, 36. IV, 49.

نیاز indigentia, necessitas.

بی‌نیاز *comp.* necessitate carens *Deus* *Ch.* II, 506.

نیاگان *plural.* *vid.* *singularem* نیا.

نیام vagina *Ch.* II, 554.

نیایش laudatio, bonorum apprecatio, gratulatio, *Burh.* : نیایش بمعنی آفرین، وتحسین ودعائی باشد که از روی تضرع وزاری کنند *F.* 18, 9. *Ch.* II, 328. *Cum* کردن *et* نمودن fausta quaeque apprecari, gratulari *alicui* *F.* 24, 15.

نیرم *n. pr.* Nairem *i. e.* Neriman نریمان, *Sami pater, ideo* سام نیرم Sam Nairemi filius *dicti* *Ch.* II, 443.

نیرنگ incantatio, fascinatio, praestigiae. 2) fraus, dolus. *Unde* — ساز *comp.* incantator, praestigiator *Ch.* IV, 181.

نیرو robur. 2) potentia *Ch.* I, 258. II, 390.

نیز *adv.* etiam, pariter *F.* 21, 19.

نیزه hasta *F.* 24, 25. *Ch.* II, 564. IV, 415.

نیزه‌باز *comp.* (hasta ludens) *i. q.* نیزه‌گذار *F.* 28, 10.

نیزه‌دار *comp.* hastam gerens, hastatus *F.* 27, 3.

نیزه‌گذار *vel* — گزار *comp.* (hastam transire faciens) *i. e.* hastae mittendae peritus, hastatus *F.* 26, 28.

نیک *et* نیکو *vel* نکو bonus, praestans. 2) pulcer *Ch.* II, 141. 3) *adv.* bene, *et* نیک valde, multum, *ut*: نیک سهلست facillimum est *Gul.* p. 179. l. 7. نیک زشت valde turpis; pessimus *Pend.* p. 49. l. *ult.*

نیکنام *comp.* boni nominis, celeber, illustris *Ch.* I, 98

نیکی *et* نیکوئی bonum, probum, honestum.

نیکی دهش *vid.* دهش *s. v.* دادن.

a. نیل *n. pr.* Nilus, *fluvius.*

نیل *n. pr. i. q. praec.* 2) indicum. *Burh.* 3) *adi.* caeruleus *et* niger *Ch.* II, 422.

نیم *et* نیمه (नेम) dimidium.

نیمروز *vel* نیمهروز *n. reg.* Nimrus, *de qua vid.* *Fragm. etc.* p. 125. *annot.* 54. *cf.* *F.* 30, 14. *Ch.* IV, 69.

و *et* و *Part. copulat.* et.

وا *adv.* rursus, iterum. 2) *Particula verbis praeposita, respondens Latinor:* retro, re, *ut* وآمدن revenire *Pend.* p. 169. l. 5. 3) *aliquando redundat, ut* وارسته *i. q.* رسته liberatus, liber *Ch.* IV, 224.

واپس *adv. i. q.* پس pone, post.

وار *vel* ور *vox in comp. adhibita* possessionem *et* similitudinem *indicans, ut:* — امیدوار spem habens. — بندهوار instar servi *F.* 30, 18. — پیلوار elephanti similis *Ch.* II, 385. — کیوار instar regis *F.* 30, 8.

وارسته *i. q.* رسته liberatus, liber *Ch.* IV, 224. *vid. s. v.* وا.

وان (*cf. aff.* वत्, वान्) *adi.* similis. *Burh.* 2) *pro* بان *in comp.*, *ut*: فيلوان elephantorum custos. *B.*

a. وحش *n. coll.* bestia agrestis, fera. وحشى *i. q.* وحش fera *plur.* وحشيان *Ch.* IV, 91. 173. 2) *nom. unit.* fera una.

ور *i. q.* وار. 2) *i. q.* واگر etsi *F.* 22, 4.

ورا *pro* اورا *Ch.* II, 235.

وش *Partic. postpositiva* similitudinem *exprimens* instar, sicut, *ut*: بندهوش instar servi. *F.* 29, 9.

ولى *pro* وليكن sed, vero *Ch.* II, 509. IV, 259.

وليكن *i. q.* ليكن *vid. s. v.* ليك.

ويا *i. q.* يا. *Ch.* IV, 142.

ويران vastatus, desertus. *F.* 23, 28.

ويژ *et* ويژه (विशेष) purus *F.* 24, 25. 2) proprius, peculiaris. *Burh.* بويژه *adv.* peculiariter; praecipue, praesertim *Ch.* I, 48.

هامال *et* همال similis, par. 2) socius, aequalis *F.* 19, 2. *Ch.* II, 502.

هامون campus, planities *F.* 22, 5. *de campo proelii.*

a. هديه munus, donum; *et* هديه *Ch.* II, 92.

هر (सर्व) quivis, omnis. آن که — quicunque. آن چه — quodcunque. چه — quidquid *F.* 28, 12. دو — uterque. گاه — semper. کجا — ubicunque *Gul.* p. 29. l. 14. گز — *seq. negatione* nunquam *Ch.* II, 226. *F.* 27, 15. کس — unusquisque. که — quicunque *F.* 20, 13. 23, 25. یک — unusquisque.

هزار (सहस्र) *pl.* هزاران mille. هزار هزار millies mille.

a. هزبر crassus, magnus, robustus ac durus *F.* 33, 16.

هژیر gratus, acceptus, bonus *F.* 20, 24. 23, 25.

a. هزیمت fuga *Ch.* IV, 8.

هستن *verbum substantivum, defectivum; a quo Praesens Indicativi* هستم, هستی, هست *etc. vid. Gramm.*

هش *i. q.* هوش.

هشت (अष्टन्) octo. هشتاد octoginta. هشتم octavus.

هشتن (हा) ponere, deponere *F.* 22, 22. 2) relinquere *Ch.* II, 568. *F.* 28, 5.

c. فرو laxare. 2) pendulam et promissam demittere *comam* *F.* 18, 7.

هشمند *et* هشیار *vid. s. v.* هوش.

هفت (सप्तन्) septem. هفتاد septuaginta. هفتصد septingenti *F.* 31, 11.

هفته hebdomas. — بیکی per septem dies *Ch.* I, 199.

a. هَلا *Part. excitandi, commonendi et compellandi* age, agedum! *F.* 25, 17. 31, 13.

هَم (सम्) simul, una. 2) pariter. بهم *et* باهم una, simul *F.* 24, 4. 25, 18. بر بر *idem.*

هَما *forma rarior, ut videtur, cum Elif paragog. pro* هَم *Ch.* I, 316. *not.* 215. II, 60.

همال *i. q.* هامال *q. v.*

هَمان (*ex* هم *et* آن) idem *Ch.* I, 37. II, 181. 2) item, itidem *Ch.* I, 122. p. 16. *not.* 129. II, 418. 563. 3) solummodo, tantum *Ch.* II, 133. گاه — *seu* همانگه eo ipso tempore *Ch.* II, 377. *F.* 28, 13.

هَمانا plane idem. 2) verisimile est, sine dubio *Ch.* II, 356. 474. III, 132. 3) *seq.* که *i. q. Arab.* كانّه quasi; ita est, ac si *Ch.* III, 86. *cf. Gul.* p. 160. l. 4. من همانا كه تقرير اين سخن نكردم „pone me haec non dixisse."

هُمای Homai, *avis optimi augurii, de qua vid. Rosenzweig Jos. u. Sul.* p. 189. *annot.* 14. 2) genus vexilli, *in cuius extremitate figura praedictae avis excisa aut depicta conspicitur F.* 28, 7. 3) *n. pr. F.* 31, 13.

Sequuntur cum هم *composita:*

هَمتا (*ex* هم *et* تا) similis, par, aequalis *F.* 30, 14.

همچنان (*ex* هم *et* چنان) eodem modo, eiusmodi

F. 20, 1. 2) *i. q. Arab.* کذالک مع کونه quamvis res ita se habeat *Gul.* p. 30. l. 22.

همچنین (*ex* هم *et* چنین) huiusmodi *Ch.* II, 394.

همچو *vel* همچون plane ut; instar, sicut, tanquam *F.* 23, 15. *Ch.* II, 179.

همخانه in eadem domo habitans; contubernalis.

همخانگی *n. s.* convictus, coniugium. کردن — matrimonium contrahere *Ch.* IV, 220.

همداستان arcani particeps, conscius *alicuius rei c.* ب *r. F.* 20, 26. *c.* بر *r. Ch.* II, 242.

همراه *vel* همره socius itineris, comes.

همسخن consentiens, unanimis *Ch.* III, 103.

همه *adi.* omnis *F.* 21, 5. totus *F.* 21, 14. 2) omnes, cuncti *Ch.* I, 33. 135. II, 425. *F.* 18, 22.

همی *et* می *Particula verborum temporibus praefixa aut postposita. vid. Gramm.*

همیدون (*ex* هم *et* ایدون) semper *Ch.* III, 229.

همیشه continuo, semper.

همین (*ex* هم *et* این) idem *Ch.* III, 119. 2) solummodo, tantum.

هند (सिन्धु) *n. pr.* India.

هندرود *n. pr.* Indus *Ch.* II, 231. *plur.* هندوان.

هندوستان *vel* هندستان *n. pr.* India *Ch.* III, 65.

هندی *adi.* indicus *Ch.* II, 554. *F.* 28, 20. بهندی idiomate indico *Ch.* III, 140.

هُنَر (*cf.* हुनर, सूनृत?) *i. q. Arab.* فضل praestantia *quaevis.* 2) virtus *Ch.* II, 390.

هَنگام tempus. 2) *adv.* tempore *Ch.* IV, 71.

هَنُوز hactenus. 2) adhuc *Ch.* II, 243.

a. هَوَا aër *Ch.* I, 50. IV, 212. 2) aura. 3) voluntas, desiderium *Ch.* II, 413. IV, 79.

هُور (सूर्य) sol *Ch.* I, 238.

a. هَوَس cupido. 2) desiderium *Ch.* IV, 159.

هُوش *et* هُش intellectus, mens *F.* 53, 4. 2) mors, interitus *F.* 26, 1.

هوشمند *s.* هشمند intelligens, prudens, sapiens.

هوشیار *s.* هشیار *idem* *F.* 27, 4. *Ch.* II, 548.

a. هَول timor, formido *Ch.* II, 304.

a. هَوَى amor. 2) cupido. 3) voluntas.

a. هَيْبَت timor. 2) reverentia.

هیچ *et* ایچ ullus, a, um *Ch.* II, 371. 2) unquam. *Cum negatione a*) nullus, a, um *Ch.* II, 101. 178. *b*) nihil. *c*) nunquam.

هیچکس ullus. *Cum negatione* nemo *Ch.* IV, 160.

هیربد *comp.* (*ex* هیر ignis *et* بد *sanscr.* पति dominus) antistes magorum *vel* cultorum ignis *F.* 34, 9. *cf. Fragmente etc.* p. 118. *annot.* 32.

هیزم lignum, quod uritur *F.* 28, 21.

هیکل amuletum collo suspensum. بستن — amuletum suspendere *scil. collo* *F.* 28, 4. 19, 20. 2) *et metaph. dicitur pro* mori. *Burh.*: هیکل بستن کنایه از مردن ووفات یافتن است.

ی

یا *et* ویا aut, vel, sive.

یاب *imp. v.* یافتن *q. v.*

یاد mentio. 2) recordatio, memoria *Ch.* III, 163. 182. کردن — *a*) mentionem facere, commemorare *Ch.* II, 114. 408. *c.* از *ib.* 432. *et c. acc. Ch.* I, 78. III, 116. *b*) meminisse, recordari. *c.* ب *Ch.* II, 196. -- آفرین *i. q.* آفرین کردن *q. v. Ch.* II, 122. گرفتن — memoria tenere.

یادگار *comp.* donum in memoriam *alicuius* datum. 2) qui *vel* quod in memoriam revocat; monimentum *Ch.* II, 71. 582. III, 212. 215. 248.

یادگیر *adi. comp.* memoria tenens, retinens *Ch.* III, 20.

یار amicus *et* amica, amata *Ch.* IV, 304. 2) socius, comes *Ch.* IV, 262. 3) adiutor *Ch.* I, 163.

يارمند adiutor *Ch.* I, 293.

ياری amicitia. 2) auxilium, favor *Ch.* II, 354.

يارستن posse, valere *Ch.* I, 169. *F.* 21, 5.

ياره armilla *Ch.* III, 177. *F.* 27, 4.

يافتن *Imp.* ياب invenire. 2) consequi, nancisci *Ch.* I, 186. IV, 350. *F.* 28, 11.

a. ياقوت lapis pretiosus coloris rubri, *aut* flavi, *aut* caerulei; *pec.* Rubinus, *aliis* Sapphirus. — سرخ Rubinus *Ch.* I, 104.

يال collum, cervix. 2) brachium, *unde met.* robur, vis, potentia *Ch.* IV, 28. 3) *i. q.* روی *et* رخساره facies, forma, statura. 4) liberi, familia. *Burh.*

يالگور *comp.* onagri robore praeditus *Ch.* IV, 95.

ياور auxilium ferens, adiutor *Ch.* II, 391.

ياوه amissus, perditus *F.* 28, 24. 2) ineptus, inanis, futilis *F.* 21, 23.

يزدان Deus.

يک (एक) unus. 2) singulus, solus. اندر دگر — inter se (ineinander) *Ch.* II, 302.

يكايک singuli *Ch.* II, 61. 489. *F.* 33, 15.

يكبار una vice, semel. بيكبار *idem*; *vid. s. v.* بر,

يكچند aliquot *F.* 19, 3. 30, 8.

یکسر *et* یکسرہ (unius capitis) una vice, semel. 2) subito. 3) omnino, prorsus. 4) *i. q.* تنها solus; solum, tantum. *Burh.*

یکه unusquisque *F.* 29, 21.

یکی *i. q.* یک. 2) *adv.* semel *Ch.* I, 46.

یکیک *s.* یک یک unus post alterum, singuli *Ch.* II, 546. III, 87.

یل fortis, strenuus. 2) athleta, heros. *Ch.* II, 117,

a. یمن *n. pr.* Jemen, *pars Arabiae Ch.* IV, 185. *F.* 29, 24.

ANNOTATIONES.

P. 24. vers. 303. Sensus est: „*non licebit postea illi quidquam in hoc mundo sperare, siquidem Graeci erunt* (incolis Persiae) *loco Dhahhaki, minime vero loco Dschemschidi.*“ Poeta hoc versu Dhahhako, Persarum regi crudelissimo, opponens Dschemschidum, regem iustissimum et benignissimum, Darium milites suos sic alloquentem inducit: Quicunque vestrum in hoc proelio militem ignavum se praebet, suae tantum salutis rationem habens, illi in hoc mundo nulla spes reliqua est, siquidem Graeci Persas devictos nequaquam leniter tractabunt, ut Dschemschid, sed Dhahhaki instar omnem saevitiam in illos exercebunt. Cf. de utroque Persarum rege *Malcolmi Hist. Persiae* vol. I. p. 10. seq. vers. germ. *Spazieri.* — Ad metrum huius versus quod attinet, legendum est جمّشيد, ut impressimus, non vero جمْشيد. Utraque pronuntiatio vera; est enim vox composita e جم *rex*, quod pronuntiatur جمْ et جمّ, et adiectivo شيد *clarus*, *fulgens*, quo et alia nomina sunt composita, ex. gr. خورشيد de quo v. Glossar. nostr. s. v.

P. 42. v. 203. Wahlius pro نيكى et بوش false legens تنكى et نوش, versum non intellexit, qui vertat:

„Es lohnt' ihr (i. e. avi) *Jesdan die Gabe vom dürftigen Mahle,*
Dass forthin sie reichlich an Vergeltung genoss.“

Dicit poeta: *„Deus gratiam exercuit* (verbotenus: donum bonitatis dedit) scil. servando vitam infantis Sali, a patre expositi. Alterum hemist. de Salo infante intelligendum; ad verbum significat: *„ille* (scil. Sal.) *existentiam obtinuit in praedestinatione*; i. e. Deus ab omni aeternitate decrevit, Salum non esse periturum. Legendum بَوِش, quod secundum *Ferh.* et *Burh.* significat i. q. Arab. تقدير *praedestinatio, fatum.* V. Glossar. nostr. s. v.

P. 49. v. 283. Hoc versu poeta dicere videtur: „quum tam iniuste agas, ut dona, a Deo tibi ipsi oblata, reprehendas et repudiare studeas, creatori quoque ideo irascaris, quia corpus tuum quovis die novum vigorem accipit.“ Male Wahl:

„Hinfort verzage nicht an dem Schöpfer, wird täglich doch
Mit neuer Farb' dein Körper erfrischt.“

P. 50. v. 299. Observandum, in secundo hemist. contra regulas contractionis legi نايد pro نيايد, quam licentiam apud alium Persarum scriptorem me reperire haud memini. Regula haec est: si verbo, littera ا incipienti, praefigitur particula نه prohibitiva, ا mutatur in ى, littera ه particulae نه prorsus neglecta. ex. gr. نَيَفكند pro نَه افكند; si autem verbum litt. ا geminata, seu

signo Medda affecta incipit, unum duorum Elif transit in ی, alterum immutatum servatur; ex.gr. نیامد pro نه آمد. Idem valet de particulis به et مر verbi temporibus praefixis. Vid. *Lumsdeni Gramm. Persic.* Tom. I. p. 84 et 85. Eadem licentia in Schahnamii fragmento, *Sohrab* inscripto, occurrit p. 180. v. 5. سپاس از خداوند چرخ بلند | که نامد بجانت زدشمن گزند, ubi نامد pro vulgari نیامد, quod et versu proxime praecedente legitur. *Cf. ibid.* p. 182. l. 5.

P. 62. v. 461. Quam initio secundi hemist. legis, particula مر saepe praeponitur nominibus, quae post se habent aliam particulam را dativum et accusativum indicantem. Quin Lumsden, et qui illum sequuntur grammatici, nostrum مر nunquam usurpari contendunt, nisi sequente particula را. V. *Gramm. Lumsdeni* T. II, p. 539 et 540. Quod falsum esse, non solum ex hoc loco facile evinci potest, sed etiam ex pluribus aliis, ubi مر per se solum occurrens plane ut particula را notat dativum et accusativum. *Cf. F.* 28, 22. *Sohrab* p. 167. l. 13. et Gloss. nostr. s. v.

P. 65. v. 515. Totus versus pro parenthesi habendus; nam, qui proxime praecedit, v. 513, intime cohaeret cum versu sequente 517. In secundo hemist. observa ellipsin locutionis هنگام پستان شیر „*tempore mammarum lactis,*" quae sic explenda: هنگام مزیدنش پستان شیر, ut sensus sit: „*Carnem sugit tum, quum sugere deberet mammarum.*" Bene Wahl:

„— — — *er nagt rohes Fleisch von Zeit an,*
Wenn Säuglinge saugen der Mutter Brust.“

P. 82. v. 195. De Sacy vertit: „Il se revêtit d'un habit de grand prix, et retourna en hâte se présenter à la cour de Nouschiréwan.“ et in annot. ad h. l. dicit: „Je n'ai aucune autorité pour traduire le mot دستی par *habit*; mais la suite des idées l'exige absolument.“ Equidem nullus dubito, quin poeta vocabulo دستی h. l. re vera indicare voluerit *plenum vestitum* seu *ornatum*. Quae quidem interpretatio nititur auctoritate lexici Burhani katiu, cuius auctor vocem دست inter alia et significare dicit: *omne quod plenum, perfectum est, cui nihil deest*; exempla affert: یک دست رخت i. e. *apparatus perfectus*, a mantile usque ad subligaculum omnia complectens; یک دست سلاح *plena, perfecta armatura*, scil. a galea usque ad ocreas; یک دست خانه *domus perfecta*, in qua nihil desideratur, a scamno et cubiculo usque ad stabulum. Verba sunt: ویک چیز تمامرا هم می گویند همچو یک دست رخت یعنی از مندیل تا شلوار ویک دست سلاح که از خود تا موزهٔ آهنی باشد ویک دست خانه که از نشیمن وخوابگاه تا طویله باشد وهر چیز که اجتماعش در آن امر لازم بود. Eodem modo دستی hoc versu interpretandum; nam دستی cum ی unitatis, quod idem est ac یک دست, elliptice positum esse pro دستی جامه i. e. یک دست جامه i. e. *plenus vestitus* seu *ornatus* non solum e versu proxime praecedente

facile intelligitur, quo medicum Barsui e thesauro regio nil aliud quam vestem regiam elegisse dicit poeta, sed etiam ex hoc ipso versu, quo illum re vera talem vestem pretiosam induisse narratur.

P. 87. v. 2. Singularem ellipsin offert secundum hemist. همی آگهی یافتندش بچین Male Kosegarten: „(Sie) *Durchspähten rastlos bis gen China hin*“; nam آگهی یافتن non significat *durchspähen* sed *nuntium accipere*, *certiorem fieri*, et pron. affix. ش, quod in vertendo plane omisit, ad hostem referendum, et pro دشمن را positum est. Ad verbum igitur significat: „*Nuntium acceperunt*, *illum* (scil. hostem) *in Sina;*“ quod sic explendum: همی آگهی یافتند که دشمن بچین گریخته بود ut sensus sit: „Persae nuntium acceperunt, hostem ad Sinensium regiones effugisse.“

P. 93. v. 105. Difficultatem afferunt verba لعبت بربری, quae in lexico Persico هفت اقلیم inscripto sic explicantur: لعبت بربری نام دوائی است که بزبان اندلس سورنجان وبلغت مصر عکنه خوانند وآنرا لعبت بربریه هم گویند وفقاع آن را یعنی شکوفهٔ آنرا بتازی اصابع هرمس وآنرا حافر المهر بفتح میم خوانند وبعضی گویند اصابع هرمس برگ آن است نقرس را نافع باشد Unde sequitur لعبت بربری vel, ut Arabes dicunt, لعبة بربرية significare plantam quandam, quae ex Africa affertur et a Graecis ἑρμοδάκτυλος (اصابع هرمس), ab Africanis autem سورنجان appellat[ur]. Avicenna in tractatu de medicamentis simpli[ci]

bus inter alia et hanc plantam commemorat *), et in lexico Persico, supra laudato, illam contra arthritiden adhiberi diserte dicitur. Sed neque de medicamento, neque de vi medica plantae hic sermo esse potest; nam poeta dorcadem pulcerrimam describens, sine dubio floris egregii et nitidi huius plantae formam exteriorem aut adspectum in animo habuit, cui dorcadem hoc versu comparat. Hemistichio proxime praecedente venatores *dorcadem* conspexisse dixerat, hoc versu statim sese corrigens pergit: „*dorcas autem? imo vero etiam* (flos egregius, quem vocant) *Luabeti berberi* etc. Kosegarten, quid لعبت بربری significet ignorans, male vertit: „*Kein Reh, das Knechten Spielwerk wäre*“ etc.

*) Opp. Med. I, 200 t. et 556. 52. II. 133. 8.

پر از درد وگرم وگداز[170] آمدند
خروشان پدر چون پسررا ندید
پسر همچنان چون پدر را ندید
همهٔ شهر ایران پر از ناله بود
بچشم اندرون آب خون[171] ژاله بود
زجهرم بیامد[172] بشهر اصطخر[173]
که آزادگانرا بدان[174] بود فخر
فرستادهٔ رفت بر هر سوی[175]
بهر نامداری وهر[176] پهلوی[177]
سپاه انجمن شد بایوان شاه
نهادند زرین یکی پیشگاه[178]
چو دارا بر آن تخت زرین[179] نشست
برفتند گردان خسروپرست
بایرانیان گفت کای مهتران
خردمند بیدار وکنداوران[180]

170) W. کرآز. 171) W. جون. 172) C. G. برآمد. 173) C. P. سطخر. 174) W. برو. 175) W. رفت هر. 176) W. هر. 177) C. G. شاهیاری. 178) W. زیر گاه. 179) W. بدان کرسی زر. 180) W. وبیدار کنداوران.

Pag. 79 vers. 141 leg. شاه

„ 90 „ 55 „ زر

„ 95 „ 149 „ گوشه

„ 96 „ 163 *pro* گربزنم *et legi potest* گرِبزانم

„ 112 lin. 17 }
„ 120 „ 6 } pro *a rad.* leg: *a verbo*

„ 123 „ 1 leg. آويختن *Imp.* آويز

„ 130 „ 19 „ هميشه

„ 137 lin. ult. „ بزشک *et* پزشک

„ 151 „ 9 pro *radicem* leg. *verbum*

„ 173 „ 16 leg. *a verbo* خوردن

„ 182 „ 17 „ رَد

„ 197 „ 19 „ extremitas

„ 198 „ 15 „ سُرخ

„ 204 „ 22 et 23 leg. *contendendo*

„ 209 *ante lin.* 14 *inserendum:*

a. عَمْر *et* عُمر vita, vitae tempus. *Ch.* IV, 275.

„ 244 lin. 21 *post* epulis *add.* *Ch.* I, 85.

EX OFFICINA CAROLI GEORGII.

00058183

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 16 January, 2016